

Provinciale Staten

Concept-notulen van 30 september 2016

(vast te stellen tijdens de vergadering van Provinciale Staten van Zeeland op
4 november 2016)

1. Opening en berichten van verhindering	1
2. Mededelingen	1
3. Vaststellen agenda	2
4. Notulen	2
5. Beëdiging nieuw statenlid.....	2
6. Opnieuw in stemming brengen van amendement nr. 6 van het lid Tuinder over keuze van middelen ter ondersteuning van natuureducatiecentra, na staking der stemmen tijdens de statenvergadering van 15 juli 2016	2
7. Ingekomen stukken	3
8. Brief mevrouw Boerjan van 11 augustus 2016 over beëindiging statenlidmaatschap(160112101)	3
9. Brief commissie Bezwaarschriften van 5 juli 2016 inzake afwijzen burgerinitiatief Stop hobbyjacht	3
10. Brief van de heer C. Castenmiller van 24 augustus 2016 over beëindiging voorzitterschap Rekenkamer	3
11. Email Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines van 20 september 2016 over indienen van Aarhus-klacht	3
12. Brief voorzitter Rekenkamer van 15 september 2016 over aandragen suggesties voor onderzoeksprogramma 2017	3
13. Brief natuurbeschermingsvereniging West-Zeeuws-Vlaanderen van 19 september 2016 over project Waterdunen	3
14. Brief inwoner gemeente Middelburg van 17 september 2016 met reactie op brief van GS over rol en taken van het waterschap in relatie met het project Marinierskazerne	3
15. Brief van het lid Temmink van 27 september 2016 met interpellatieverzoek	3
16. Verzoekschrift van het lid Schonis voor het uitschrijven van een extra vergadering van Provinciale Staten op grond van artikel 16, lid 2, van de Provinciewet	3
17. Brief B&W Terneuzen van 27 september 2016 met reactie op statenvoorstel Uitwerking aandeelhoudersstrategie NV Westerscheldetunnel	4
18. Ingekomen stukken GS en CvdK	4
19. Brief GS van 13 september 2016 met afschrift brief aan DELTA NV	4
20. Brief GS van 27 september 2016 met feitelijke informatie over proces Zeeuwse Kustvisie ..(16013958)	4
21. Hamerstukken	4
22. Statenvoorstel tot uittreden uit GR Natuur- en recreatieschap Zuidwestelijke Delta	4
23. Statenvoorstel twee aandeelhoudersbesluiten NV Westerscheldetunnel	4
24. Statenvoorstel 13e wijziging begroting provincie Zeeland	4
25. Statenvoorstel Heroverweging besluit over burgerinitiatief "Van vogelvrij naar kogelvrij; stop de hobbyjacht"	4
26. Statenvoorstel vergaderschema PS 2017	4
27. Statenvoorstel benoeming tweede waarnemend statengriffier	4
28. Interpellatie Kustvisie Zeeland	4
29. Voorstellen	10
30. Statenvoorstel Aandeelhoudersstrategie NV Westerscheldetunnel	10
31. Statenvoorstel Project Sluiskiltunnel eindafrekening	22
32. Statenvoorstel Nota Grondbeleid	25

33. Statenvoorstel Rapport Rekenkamer Zeeland "Vrijkomende agrarische bebouwing in Zeeland tot 2030" (SGR-21)	29
34. Statenvoorstel Risicomanagementbeleid (CDI-093)	37
35. Vragensessie	40
36. Vragen van lid Temmink over het aantal AZC-plaatsen in Zeeland	40
37. Resumptie van de besluiten; statengriffier gemachtigd.....	41
38. Sluiting.....	41

Zestiende vergadering van de Provinciale Staten van Zeeland

(zittingsperiode 2015-2019)

vrijdag, 30 september 2016

Voorzitter: de heer drs. J.M.M. Polman,
commissaris van de Koning in Zeeland.

Aanwezig zijn de leden C.L.M. van den Berge, C.W. Bierens, MSc, P. van Dijk, A.I.G. Dorst, ing. E. Erbisim, mr. H.J. van Geesbergen, A.J. Geluk, dr. T. van Gent, drs. ing. R.M. Haaze, dr. A.M.M. van Haperen, ir. N. Heerkens, J.A.M. van Hertum MA, M.J.J. Janssens, dr. J.L. Kool-Blokland, C.V.A. Kooman, P.C.A. de Milliano-van den Hemel, J.R. Oudeman, drs. A. Pijpelink, M. Rijksen-Blok, G.D. Roeland, K. Roelse, drs. R. Ruissen, mr. ing. R.A.J. Schonis, G.W.A. Temmink, ir. S.H.J. Tuinder, G. van Unen, P.L.E. van Veen-de Rechter, drs. J. van de Velde, A.G.M. Veraart MA, J.H. Verburg, R.A. Viergever, ing. J.L. de Visser, M.A. van 't Westeinde, W. Willemse en R.L.J.M. de Wit, tezamen 35 leden, alsmede de heer drs. P. Joosse, griffier der Staten.

Verder zijn aanwezig mevrouw C.M.M. Schönknecht-Vermeulen en de heren drs. J. de Bat, A.J. van der Maas en drs. B.J. de Reu, leden van Gedeputeerde Staten.

1. Opening en berichten van verhindering

Opening: 09.30 uur.

De **voorzitter**. Leden van Provinciale en Gedeputeerde Staten, medewerkers van de griffie en van de ambtelijke organisatie, belangstellenden op de publieke tribune, vertegenwoordigers van de media, degenen die ons thuis via internet of Omroep Zeeland volgen en familieleden van het te installeren nieuwe lid van de Staten, de heer Roelse, allen hartelijk welkom bij deze vergadering van Provinciale Staten.

Ook heet ik welkom de kinderen uit groep zes van basisschool Acaciahof, Middelburg. Ik vind het ontzettend leuk dat ze aanwezig zijn en ons volgen, kijken wat wij hier doen. Ik hoop dat ze er wat van leren en het zou leuk zijn wanneer ook wij hier wat van leren. Ik zou zeggen: als jullie hier zijn geweest, laat ons maar weten wat je ervan vond.

Bericht van verhindering is ontvangen van de leden Babijn, Van Burg, Faasse en Van Tilborg.

2. Mededelingen

De **voorzitter**. Dames en heren. In het bijzonder heet ik in ons midden welkom de heer Van Dijk. Zoals de leden van onze Staten weten, heeft hij een operatie ondergaan. Peter, het doet ons zeer veel deugd dat je hier weer aanwezig bent. Wij weten dat je je zó verantwoordelijk voelt dat je --ook al kun je niet de hele vergadering bijwonen-- hier wil zijn. Nogmaals: zeer welkom, wederom in ons midden. Het ga je goed bij het verdere herstel.

Het is de leden bekend dat er al eerder is gesproken over de werkwijze van de Staten. In de afgelopen periode is hierover met een aantal statenleden "doorgedacht". Welke verbeteringen kunnen worden doorgevoerd, bijvoorbeeld met betrekking tot beeld- en opinievorming en besluitvorming? Een en ander heeft geleid tot een vergadering over handhaving en de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD), onder leiding van mevrouw Kool. Wij hopen dat dit een voorbeeld kan zijn voor de wijze waarop wij ook voor andere thema's de tijd nemen om tot betere beeldvorming te komen. Over de werkwijze van de Staten willen wij binnenkort een bijeenkomst van PS en GS plannen. Wij proberen dit nog in november te doen. Door de griffie zal een voorstel worden gedaan en wij hopen dat alle leden daarbij aanwezig zullen kunnen zijn. Onder meer zal worden gesproken over het instellen van een werkgroep Dualisme.

Zoals men wellicht weet, heeft de Tweede Kamer tijdens de algemene politieke beschouwingen bijna unaniem een motie aangenomen waarmee het kabinet wordt opgeroepen om op korte termijn met Zeeland in gesprek te gaan. Het college van GS heeft zojuist een brief naar het kabinet gestuurd die via email zal worden verspreid. Zoals al eerder is uitgestraald: aan Zeeland zal het niet liggen. Inmiddels is een Zeelandcoördinator aangesteld in de persoon van de heer Jan van der Eijk. Ongetwijfeld zullen de statenleden in de komende periode met hem kennis kunnen maken.

In de statenzaal staat een kist met appels, aangeboden door een bekend statenlid... Rinus, zeer veel dank. Dames en heren, het gaat om

Elstar appels. Als u voor deze vergadering nieuwe energie nodig heeft, wordt u uitgenodigd om een Elstar te nuttigen.

3. Vaststellen agenda

De **voorzitter**. Er zijn enkele ingekomen stukken nagekomen, waaronder een brief van het college van B&W van Terneuzen over de Westerscheldetunnel. Ik stel voor dat wij die brief betrekken bij de behandeling van het desbetreffende agendapunt. Voorts is een brief van het college ingekomen over het proces "Op weg naar de Zeeuwse Kustvisie". Deze brief kan worden betrokken bij het aangevraagde interpellatiedebat. Immers, een interpellatie is aangevraagd door de fractie van GroenLinks. Formeel dienen de Staten met het houden van interpellaties in te stemmen. Gaan de Staten ermee akkoord dat deze interpellatie wordt toegestaan? Mij blijkt dat dat het geval is.

Ik neem aan dat met het toestaan van deze interpellatie het verzoek om een aparte vergadering te houden over de Kustvisie, is komen te vervallen. Mij blijkt dat deze conclusie juist is.

Ik stel voor om de interpellatie te houden onmiddellijk na afhandeling van de ingekomen stukken. Mij blijkt dat de Staten met deze werkwijze kunnen instemmen.

De agenda wordt vastgesteld.

4. Notulen

De notulen van de vergaderingen van 8 en 15 juli 2016 worden vastgesteld.

5. Beëdiging nieuw statenlid

De **voorzitter**. Het is bekend dat mevrouw Boerjan, die deel uitmaakte van de VVD-fractie, naar de Verenigde Staten is vertrokken, als gevolg waarvan een vacature is ontstaan die leidt tot het aantreden van de heer K. Roelse. Vóór hij kan worden geïnstalleerd, dienen zijn geloofsbrieven te worden onderzocht, waartoe ik een commissie instel, bestaande uit de leden Verburg (voorzitter), Tuinder en Janssens.

De vergadering wordt voor enkele minuten geschorst.

De heer **Verburg** (CU). Voorzitter. De commissie heeft de geloofsbrieven van de heer Roelse onderzocht en in orde bevonden, zodat zij de Staten adviseert de heer Roelse toe te laten als lid van Provinciale Staten van Zeeland.

De **voorzitter**. Ik constateer dat de Staten zich kunnen verenigen met het advies van de commissie, zodat kan worden overgegaan tot de installatie van de heer Roelse.

Nadat de heer Roelse de vergaderzaal is binnengeleid, legt hij in handen van de voorzitter de volgende verklaring en belofte af:

"Ik verklaar dat ik, om tot lid van Provinciale Staten benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik verklaar en beloof dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik beloof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van Provinciale Staten naar eer en geweten zal vervullen."

De **voorzitter**. Van harte gefeliciteerd en veel succes en plezier bij uw werk als statenlid; dat wens ik u toe. U bent nu echt formeel een ambassadeur van Zeeland, hetgeen wordt bevestigd door het speldje dat ik u overhandig.

(De voorzitter overhandigt de heer Roelse een boekje)

(applaus)

De vergadering wordt voor enkele minuten geschorst.

6. Opnieuw in stemming brengen van amendement nr. 6 van het lid Tuinder over keuze van middelen ter ondersteuning van natuureducatiecentra, na staking der stemmen tijdens de statenvergadering van 15 juli 2016

De **voorzitter**. Bij deze nieuwe stemming bestaat de mogelijkheid om de beraadslaging te

heropenen, en ik heb begrepen dat de fractie van D66 daarom heeft gevraagd.

De heer **Schonis** (D66). Mijn fractie heeft geen behoefte meer aan heropening van de beraadslaging.

De **voorzitter**. Dan kunnen wij tot stemming overgaan. Na stemming over het genoemde amendement zal er worden gestemd over het statenvoorstel Kadernota Natuurvisie Zeeland, al dan niet gewijzigd.

Amendement nr. 6 wordt bij handopsteken aangenomen.

De **voorzitter**. Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de SP, GL, 50-Plus, D66, het CDA, de PVV en de CU, in totaal 20 leden, voor dit amendement hebben gestemd.

Het statenvoorstel, zoals het is gewijzigd als gevolg van de aanvaarding van amendement nr. 6, wordt bij handopsteken met algemene stemmen aangenomen.

7. Ingekomen stukken

8. Brief mevrouw Boerjan van 11 augustus 2016 over beëindiging statenlidmaatschap (160112101)

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, deze brief voor kennisgeving aan te nemen.

9. Brief commissie Bezwaarschriften van 5 juli 2016 inzake afwijzen burgerinitiatief Stop hobbyjacht (16012377)

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, te betrekken bij de behandeling van statenvoorstel Heroverweging besluit over burgerinitiatief "Van vogelvrij naar kogelvrij, stop de hobbyjacht" (SGR-23)

10. Brief van de heer C. Castenmiller van 24 augustus 2016 over beëindiging voorzitterschap Rekenkamer (16012384)

11. Email Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines van 20 september 2016 over indienen van Aarhus-klacht

12. Brief voorzitter Rekenkamer van 15 september 2016 over aandragen suggesties voor onderzoeksprogramma 2017 (16013679)

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, deze brieven voor kennisgeving aan te nemen.

13. Brief natuurbeschermingsvereniging West-Zeeuws-Vlaanderen van 19 september 2016 over project Waterdunen (16013912)

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, deze brief over te dragen aan de commissie Ruimte.

14. Brief inwoner gemeente Middelburg van 17 september 2016 met reactie op brief van GS over rol en taken van het waterschap in relatie met het project Marinierskazerne (16013893)

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, deze brief voor kennisgeving aan te nemen.

15. Brief van het lid Temmink van 27 september 2016 met interpellatieverzoek (16014451)

Eerder tijdens deze vergadering is besloten, de gevraagde interpellatie toe te staan.

16. Verzoekschrift van het lid Schonis voor het uitschrijven van een extra vergadering van Provinciale Staten op grond van artikel 16, lid 2, van de Provinciewet (16014454)

Eerder tijdens deze vergadering is geconcludeerd dat dit verzoek niet langer relevant is.

17. **Brief B&W Terneuzen van 27 september 2016 met reactie op statenvoorstel Uitwerking aandeelhoudersstrategie NV Westerscheldetunnel (16014660)**

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, deze brief te betrekken bij de behandeling van het desbetreffende statenvoorstel.

18. **Ingekomen stukken GS en CvdK**

19. **Brief GS van 13 september 2016 met afschrift brief aan DELTA NV (16012714)**

De **voorzitter**. Door de fractie van de SP is gevraagd, deze brief aan de orde te stellen in de eerstvolgende vergadering van de commissie Bestuur. Mij blijkt dat de Staten kunnen instemmen met inwilliging van dit verzoek.

20. **Brief GS van 27 september 2016 met feitelijke informatie over proces Zeeuwse Kustvisie (16013958)**

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, deze brief te betrekken bij het interpellatiedebat Zeeuwse Kustvisie.

21. **Hamerstukken**

22. **Statenvoorstel tot uittreden uit GR Natuur- en recreatieschap Zuidwestelijke Delta (BLD-078)**

23. **Statenvoorstel twee aandeelhoudersbesluiten NV Westerscheldetunnel (SERV-077)**

24. **Statenvoorstel 13e wijziging begroting provincie Zeeland (DIO-080)**

Deze voorstellen worden zonder discussie en zonder stemming aangenomen.

25. **Statenvoorstel Heroverweging besluit over burgerinitiatief "Van vogelvrij naar kogelvrij; stop de hobbyjacht" (SGR-23)**

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. In juridische zin is dit voorstel in orde --en wij gaan er ook mee akkoord-- maar het hierbij aan de orde zijnde proces verdient ons inziens geen schoonheidsprijs. Deze werkwijze is niet goed voor de democratie.

Het voorstel wordt zonder stemming aangenomen.

26. **Statenvoorstel vergaderschema PS 2017 (SGR-24)**

27. **Statenvoorstel benoeming tweede waarnemend statengriffier (SGR-25)**

Deze voorstellen worden zonder discussie en zonder stemming aangenomen.

28. **Interpellatie Kustvisie Zeeland**

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Ik dank de collega's voor het feit dat dit interpellatiedebat nu kan plaatsvinden. Immers, de kust is en blijft een actueel onderwerp. Zo las ik in de krant dat Zeeuwse, niet meer zo vaak bezochte vakantieparken witwaspraktijken mogelijk zouden maken.

Ook noem ik de wethouder van Schouwen-Duiveland die heeft aangegeven het Kustpact maar te gaan ondertekenen, terwijl eraan getwijfeld wordt of dat wel echt duidelijkheid biedt. Voor zover ik weet, is er nog niet eens een Kustpact. Overigens, college en raad van Schouwen-Duiveland zijn zelf wél duidelijk: ze zeggen hardop dat er geen bebouwing langs de kust komt.

Voorzitter. De gedeputeerde verkondigt dat het op dit gebied overal in Zeeland allemaal goed zou zijn geregeld. Recent in de media verschenen berichten --ik verwijs ook naar de ambtelijke tussenbalans van 11 juli 2016-- over de totstandkoming van de Zeeuwse Kustvisie leiden echter tot onduidelijkheid en vragen. Daarom hebben verschillende fracties de koppen bij elkaar gestoken. Ik ben blij met de steun van de fracties van D66, de PVV, 50-Plus, Zeeland Lokaal en de PvZ. De heren Babijn en Faasse, die wegens ziekte niet aanwezig kunnen zijn, wens ik beterschap toe.

Voorzitter, het gaat de genoemde fracties om het verkrijgen van duidelijkheid. Wat mag nu waar

wel en niet? Wie gaat nu waar over? Wij gaan uit van de status quo, zoals op 3 juli 2015 in een motie vastgelegd, en bij de herziening van het Omgevingsplan op 11 maart 2016 is bekrachtigd. Bovendien is opdracht gegeven tot het opstellen van een Zeeuwse Kustvisie, samen met allerlei belanghebbende partijen: gemeenten, ondernemers, natuurorganisaties enz. Via een rode, blauwe of groene route wordt hieraan door trekkers gewerkt.

Als statenleden gaan wij ervan uit dat de Kustvisie conform de planning op 16 december in de Staten aan de orde komt. De bedoeling is dat de Staten een breed gedragen Kustvisie gaan vaststellen. Dat is waar wij, de indieners van het interpellatieverzoek, van uitgaan. Ook gaan wij ervan uit dat de status van dat stuk niets meer en niets minder is dan: "bouwsteen voor het nieuwe Omgevingsplan 2018-2024". Immers, dat heeft de gedeputeerde steeds bevestigd.

Echter, uit diverse publicaties in de media en ook uit de ambtelijke tussenbalans, op 11 juli verschenen, komt naar voren dat er steeds meer mogelijk is. Op 1 juli zouden zelfs alvast apart met de kustgemeenten en het waterschap afspraken zijn gemaakt die kunnen worden gezien als een begin van uitvoeringsbeleid. Over een en ander zou een bestuursakkoord zijn gesloten. Voorzitter, een visiedocument is toch nooit meteen een beleidsstuk? Dat zou ons inziens pas integraal aan de orde zijn bij het vaststellen van het nieuwe Omgevingsplan. Het zijn toch de Staten die dergelijke ingrijpende beleidsplannen moeten vaststellen, en niet het college met enkele gemeenten en het waterschap?

In het feitenrelaas van 19 september en de brief van het college van 27 september wordt hierop gedeeltelijk ingegaan. Echter, daarmee wordt het hierboven geschetste beeld niet geheel bevestigd, beter gezegd: geheel niet. Kortom, er zijn tal van vragen gerezen die wij nu graag aan het college voorleggen om de gewenste duidelijkheid te verkrijgen. Ik vat ze in zes vragen samen, in de hoop dat de Staten in een tweede termijn de ruimte krijgen om te reageren op de reactie van gedeputeerde en aanvullende vragen te stellen.

1. Wat is nu precies de stand van zaken met betrekking tot het proces inzake de Zeeuwse Kustvisie en wat zijn de afspraken in verband met de vaststelling van de Kustvisie?

2. Wat is de status van de Kustvisie? Is het inderdaad niet meer en niet minder dan een bouwsteen? Dit visiedocument is geen beleidsstuk; het dient vertaald te worden, doorgaans door middel van een kadernota, in een beleidsnota die door de Staten wordt vastgesteld. Zijn deze veronderstellingen correct en van toepassing op de Kustvisie?

3. Is er op 1 juli 2016 gesproken over een bestuursakkoord dat gesloten zou zijn tussen provincie, kustgemeenten en waterschap? Op vragen van de raad van de gemeente Sluis zou door de desbetreffende wethouder zijn geantwoord dat er inderdaad zoiets is vastgesteld op 1 juli. Wat is de status van een eventueel bestuursakkoord? Zijn hierin bijvoorbeeld al uitvoeringsbesluiten vastgelegd?

4. Hoe verhoudt dit eventuele bestuursakkoord zich tot de uiteindelijk vast te stellen Kustvisie? Zijn de in verband met dit akkoord gemaakte afspraken bindend voor gemeenten en waterschap? Waarom wordt het als noodzakelijk gezien om een apart bestuursakkoord te sluiten met deze overheden, terwijl steeds is verkondigd dat federe belanghebbende evenveel kans zou krijgen om zijn of haar input te leveren, om te komen tot een breed gedragen Kustvisie?

5. Uit het feitenrelaas en de planning in verband met de Kustvisie, dat deze maand aan alle fractievoorzitters is voorgelegd, lijkt naar voren te komen dat de Kustvisie een beleidsdocument wordt dat door GS wordt vastgesteld, met meteen een uitvoeringsparagraaf erbij. In de brief van het college van 27 september wordt ook op deze mogelijkheid geduid. Is dit juist? Zo ja, wat wordt dan, in de ogen van het college, de rol van de Staten bij de verdere totstandkoming van de Kustvisie? Nogmaals, het zijn de Staten die de Kustvisie dienen vast te stellen en ons inziens kan de Kustvisie niet direct worden gezien als een beleidsdocument. Mocht het college het anders zien, wat verwacht het dan nog op 16 december van de Staten?

6. Met de motie van 3 juli 2015 wordt opgeroepen tot een status quo. Alleen binnen de hotspots zou er wat méér mogelijk zijn wanneer een en ander al in gang zou zijn gezet. Desondanks blijkt dat er nog steeds veel bouwprojecten worden gestart of uitgebreid. Bij de hierboven aangehaalde bespreking op 11 juli 2016 werd ambtelijk aangegeven dat de Kustvisie en het bestaande beleid inzake de recreatieve hotspots met elkaar op gespannen voet staan, vooral omdat de begrenzing van de hotspots thans slechts indicatief in het Omgevingsplan is aangegeven. Is de gedeputeerde het met ons eens dat voor alle partijen helder moet zijn wat de begrenzing van de recreatieve hotspots inhoudt? Wij brengen in herinnering dat hier al vaker naar is gevraagd, ook door coalitiepartijen. Dit staat al sinds 3 juli 2015 op de lijst van toezeggingen van de commissie Ruimte en een en ander is, op verzoek van de CDA-fractie, nog eens bekrachtigd op 12 februari 2016. Wanneer wordt hiervoor een voorstel aan de Staten voorgelegd?

De **voorzitter**. Ik geef gelegenheid tot het stellen van aanvullende vragen, waarna de gedeputeerde zal reageren.

Mevrouw **Tuinder** (SP). Voorzitter. Ook mijn fractie heeft over dit onderwerp vragen. Het gaat om de toekomst van de kust, en dus om de toekomst van Zeeland. Er staat nogal wat op het spel. De kust is geen "product". Wordt de kust bebouwd, dan is dat onomkeerbaar. Daarom is de Kustvisie voor mijn fractie het belangrijkste stuk dat dit jaar wordt opgesteld. Wij stellen de volgende vragen.

1. Wat is de inhoud van het bestuursakkoord van 1 juli 2016? Wat is de inhoud van het verslag van deze bijeenkomst? Kunnen de Staten dit akkoord, eventueel het concept, en de notulen van dit overleg ontvangen? Of moeten wij hiervoor een WOB-verzoek doen?

Voorzitter. Het bouwen in het kustfundament is opgenomen in het Besluit kwaliteit leefomgeving, in de nieuwe Omgevingswet. Over deze en nog drie andere algemene maatregelen van bestuur is een consultatieronde gehouden, tot 16 september 2016.

2. Was het college op de hoogte van deze consultatieronde? Zo ja, heeft het college dan iets ingebracht in deze ronde, bijvoorbeeld in verband met artikel 5.25 van het genoemde besluit? Dit artikel betreft het verbod-kustbebouwing. Zo nee, waarom niet? Als het college wél het een en ander heeft ingebracht, waarom heeft het dan de Staten daarover niet geïnformeerd?

3. Kent het college de Ladder voor duurzame verstedelijking? Zo ja, weet het college dan dat die ladder ook geldt voor quota aan woningen en recreatiewoningen? Wordt hier door het college mee gewerkt? Pakt het college zijn rol op om toezicht te houden op de toepassing hiervan door gemeenten? Zo ja, hoe gebeurt dit dan? Zo nee, waarom niet?

Mevrouw **Schönknecht-Vermeulen** (GS).

Voorzitter. Gevraagd is om duidelijkheid en ik hoop dat ik met mijn bijdrage de gewenste duidelijkheid kan bieden.

Wij zijn begin dit jaar gestart met een zeer ambitieus plan om op een heel ándere manier, met alle hierbij betrokken partijen, te komen tot een breed gedragen visie op de Zeeuwse kust. De discussie over het gebruik van onze kust is breed en divers. De belangen en verantwoordelijkheden lopen heel erg uiteen. Ik noem het beschermen van natuur- en landschapswaarden, het waarderen van de cultuurhistorie, het garanderen van de waterveiligheid, het beleven van de kust via recreatieve routestructuren, de bereikbaarheid en de kwaliteit van de bedrijfsrecreatie. Mogelijk zijn er nog méér belangen.

Wij waren het erover eens, voorzitter, dat dit alles vraagt om een integrale benadering van de

kustzone, een benadering waarmee een antwoord wordt gegeven op de vraag hoe de Zeeuwse kust, als drager van identiteit, kwaliteit en aantrekkingskracht, kan worden behouden en versterkt. Hierbij hoort het besef dat de provincie niet als éenige partij bevoegdheden, taken en verantwoordelijkheden heeft. Het gaat om vier overheden: Rijk, provincie, gemeenten en waterschap. Voorts is de provincie ook niet de ondernemer die investeert in het recreatieve product. Wij stellen geen bestemmingsplannen op en wij zijn niet verantwoordelijk voor zandsuppleties en de kwaliteit van de strandovergangen. Voor tal van zaken hebben wij elkaar nodig, en daarom is samenwerking cruciaal.

Voorzitter, dit gedachtegoed staat centraal in de nieuwe Omgevingswet die wij eind 2018 verwachten en het is ook een onderdeel van het college-akkoord, waarin de provincie wordt beschreven als verbindend en samenwerkend middenbestuur. Samen willen wij bereiken dat er een gezond evenwicht bestaat tussen natuur en landschap, cultuurhistorie, waterveiligheid en verblijfsrecreatie, met respect voor elkaars inzet en belangen. Om dit te kunnen bereiken, is er gekozen voor een nieuwe manier van samenwerken en wordt de Kustvisie gezamenlijk met externe partners opgesteld, en dus niet door de provincie alléén. Wij hopen op deze manier tot een gezamenlijk gedragen visie te komen, waaraan vervolgens gezamenlijk uitvoering moet worden gegeven. Het is een spannend proces, waarbij Zeeland een voorbeeldfunctie heeft voor de gehele Nederlandse kust. Wij worden met dit project zelfs genoemd in de Miljoenennota.

Voorzitter. De heer Temmink heeft gevraagd hoe het staat met het Kustpact. Welnu, dat is er nog niet. Ik verwacht dat wij ergens in oktober weer bijeen zullen komen.

Hoe is tot nu toe dit proces verlopen? Voorzitter, de afgelopen periode is er in gezamenlijkheid gewerkt aan de drie thema's die in de Kustvisie centraal staan: het behouden en beschermen van de kwaliteiten van natuur en landschap, ofwel de "groene club"; het waarborgen van de veiligheid en de kwalitatief hoogwaardige stranden, ofwel de "blauwe club"; de kwaliteit en de toekomst van de verblijfsrecreatie, ofwel de "rode club". Daarnaast zijn er nog veel andere aspecten, zoals mobiliteit, cultuurhistorie, voorzieningen enz. Ook deze zaken komen in de groepen aan bod.

Op dit moment wordt er gewerkt aan de integratieslag. Die drie groepen síc, dat ging wel, maar nu moet worden geprobeerd om de groepen bij elkaar te krijgen en ze te brengen tot één breed gedragen Zeeuwse Kustvisie. Dát is de inzet, maar er is nog heel veel afstemming met partijen nodig, en die is er nog niet.

Voorzitter. Wij gaan proberen om de Kustvisie uit drie elementen te laten bestaan. Allereerst gaat het om de uitgangspunten waarbij de balans waarover ik eerder sprak goed tot zijn recht komt. Vervolgens moet worden beschermd wat belangrijk en waardevol is. Ten slotte dient, als er wordt ontwikkeld, dit te gebeuren met kwaliteit en samenhang.

Daarna komt een set van uitvoeringsacties aan de orde. Wij willen er gezamenlijk voor zorgen dat ondernemers gaan investeren in bijvoorbeeld landschappelijke inpassing, innovatieve concepten, stranden die op orde zijn enz. Daarnaast dienen de mobiliteitsproblemen te worden opgelost. Wij willen dat er een convenant komt waarin wordt afgesproken dat daadwerkelijk wordt getracht om datgene wat wij met elkaar in de visie hebben afgesproken, te vertalen in beleid. Dat zal dan moeten gebeuren bij de gemeenten in bestemmingsplannen, bij het waterschap in zijn beleidsplannen en bij de provincie waar het gaat om de vaststelling van het Omgevingsplan 2018 en de daarbij behorende verordening. De visie is richtlijn, maar het voorgestelde beleid zal de normale procedures doorlopen, inclusief het ter inzage leggen en bij- en vaststelling door de Staten.

Voorzitter. Deze nieuwe manier van samenwerken vraagt om een andere rol van de overheden. De provincie voert de regie op dit proces, gericht op het tot stand brengen van dit gezamenlijke product, maar zij is niet de enige partij die de Kustvisie opstelt. Als het allemaal gaat lukken, zijn daarbij ook de gemeenten en het waterschap betrokken. Dit proces is nieuw, en op dit moment worstelen wij met het zoeken naar de juiste balans en het kiezen van de beste marsroute. Als wij vandaag een interpellatiedebat voeren over de duidelijkheid die er kennelijk niet is, hebben wij het "aan de voorkant" met elkaar niet goed genoeg geregeld.

Voorzitter. Wij willen een Kustvisie opstellen die gedragen wordt door alle externe partijen en die op draagvlak kan rekenen van de Staten. In het externe proces zijn wij slechts één partij. De spanning zit erin dat wij de Kustvisie samen met andere partijen opstellen: het gaat dus niet alleen om de provincie. Onze stem is er één, ook waar het gaat om het instemmen met dit proces. Door de geplande momenten van overleg met de Staten kunnen zij inhoudelijk input leveren. Natuurlijk behouden de Staten hun eigen afwegingsruimte, hetgeen voor dilemma's kan zorgen als wij met de andere partijen aan tafel zitten. Uiteindelijk wordt het document pas beleid op het moment dat de Staten de Omgevingsvisie 2018 vaststellen. Als er ondertussen zaken zijn die in de te voeren gesprekken kunnen worden opgepakt, buitenom bestemmings- en beleidsplannen, zullen wij dat niet laten wanneer daarmee bijvoorbeeld een

duinovergang veiliger kan worden. Wij verwachten hetzelfde van andere partijen. Ook zij hebben één stem in het proces en de verschillende partijen zullen met het eindresultaat naar hun achterbannen moeten gaan.

Ik meen, voorzitter, dat ik inmiddels de eerste vraag van de heer Temmink heb beantwoord. De tweede vraag zou ik heel kort met "ja" kunnen beantwoorden, maar ik ga hier toch even op in. Met de vaststelling van de herziening van het Omgevingsplan op 11 maart 2016 is besloten om een Kustvisie op te stellen en die visie is een bouwsteen voor de integrale herziening van het Omgevingsplan 2018, overigens precies zoals wij het met de Toeristische Visie hebben gedaan. Ook die visie is samen met andere partijen opgesteld en door het college vastgesteld. Vervolgens is zij een bouwsteen geweest voor de Economische Agenda. Daarnaast gaat het om de al genoemde acties, zoals het stimuleren van ondernemers en het bevorderen dat de strandovergangen veilig zijn. Daar zouden wij eventueel mee kunnen starten.

In de periode na de vaststelling van de Kustvisie vertalen de gezamenlijke partners deze visie in hun eigen beleid- of bestemmingsplannen. Op basis van deze ervaringen kunnen de Staten, alle belangen en gemaakte afspraken overziende, de inhoudelijke kaders van de Kustvisie bijsturen in de integrale nieuwe Omgevingsvisie 2018-2024.

De derde vraag betreft een vermeend bestuursakkoord. Voorzitter, op 1 juli heeft een bestuurlijk overleg plaatsgevonden met alle externe partners. Tijdens dit overleg zijn de tussentijdse resultaten van de drie verschillende werkgroepen gepresenteerd. Op basis daarvan is commitment gevraagd om verder te kunnen gaan. Zijn de resultaten van de werkgroepen voldoende om te komen tot een vervolgaanpak, gericht op de integrale Kustvisie? Hierbij is een richting bepaald voor een aantal uit te werken discussiepunten. Men zal begrijpen dat een belangrijke vraag is: wat zit er in de pijplijn, wat zal al dan niet nog wél moeten en wat moet er niet meer aan die kust? Op 1 juli is overeengekomen om met de beoogde koers de drie sporen te integreren tot één Zeeuwse Kustvisie, maar er is geen bestuursakkoord gesloten en er zijn geen uitvoeringsbesluiten vastgelegd.

In verband met de vierde vraag herhaal ik dat er geen bestuursakkoord is gesloten. Er is een koers bepaald voor enkele discussiepunten om de integratieslag mogelijk te maken.

In antwoord op de vijfde vraag herhaal ik dat het college de Kustvisie vaststelt als een beleidsvisie; dit is ook in het feitenrelaas vermeld. Het college vraagt de Staten om instemming, zodat een en ander kan worden doorvertaald in de Omgevingsvisie 2018-2024. Op dat moment kunnen de Staten inhoudelijke punten meegeven. Voordat het college de Kustvisie vaststelt, wordt er

nog een aantal malen met de Staten van gedachte gewisseld en is er voor de Staten de gelegenheid om zienswijzen kenbaar te maken, die vervolgens kunnen worden meegenomen. Op deze wijze zoekt het college, samen met de Staten, naar een goede invulling van de verschillende rollen. Dit proces volgen de externe partners natuurlijk óók, zoals de colleges van B&W met hun raden. Op basis van deze ervaringen kunnen de Staten, alle belangen en gemaakte afspraken overziend, de inhoudelijke kaders van de Kustvisie bijsturen in de Omgevingsvisie 2018.

Voorzitter, het is een spannend proces. Wij hebben besloten om ook een Oosterscheldevisie op te stellen, hetgeen wij wederom samen met de gemeenten, gelegen aan de Oosterschelde, Rijkswaterstaat en het waterschap zullen doen. Ook daarbij zullen wij goed met elkaar moeten nagaan hoe wij in dergelijke processen die andere manier van samenwerken vorm moeten geven, hoe er optimaal kan worden samengewerkt. Ik denk dat het goed is om dit "aan de voorkant" met elkaar te delen, en niet als we al driekwart jaar bezig zijn. Ik moet toegeven dat wij dat in het onderhavige geval beter hadden moeten doen.

Volgens mij, voorzitter, verschillen wij écht van mening waar het gaat om de recreatieve hotspots, vermeld in vraag nr. 6. Bij het opstellen van het Omgevingsplan 2012-2018 is gekozen voor een globale begrenzing van deze hotspots, om stimulerend in plaats restrictief beleid mogelijk te maken. De voornaamste overweging om geen exacte begrenzingen op te nemen, was dat er ruimte zou worden geboden aan nog onbekende initiatieven. Wij wisten immers niet wat er op ons af zou komen. Geen enkele op dat moment gekozen begrenzing zou voldoen. Waardevolle natuur- en landschapskwaliteiten zijn ook binnen globaal aangewezen hotspots voldoende beschermd, op basis van onze verordening.

De kwestie van de hotspots is ter sprake gekomen naar aanleiding van de behandeling van de herziening in de commissie Ruimte, en de ingezonden brief van de ZMF bij de vaststellingsprocedure. Op 12 februari 2016 is een toezegging gedaan in verband met een inventarisatie van de projecten aan de kust, niet in verband met de hotspotbenadering. Dat is in elk geval de wijze waarop het college dit heeft uitgelegd.

Ook naar aanleiding van de vragen van de SP-fractie onderstreep ik dat er geen bestuursovereenkomst is getekend. De consultatieronde waar deze fractie op doelt, ken ik niet. Ik vraag mij af wat hiermee nu precies wordt bedoeld. Door het Planbureau voor de leefbaarheid is een consultatieronde georganiseerd in het kader van de nieuwe Natuurwet --en in dat verband zijn

wij geïnterviewd-- maar ik denk niet dat daarop wordt bedoeld.

Natuurlijk ken ik de Ladder voor de duurzame verstedelijking. Daarmee worden de voorwaarden aangegeven waarbinnen gemeenten woonprogramma's mogen maken, en die worden zeer zeker door ons gecontroleerd.

De heer **Geluk** (CDA). Voorzitter. Door wie wordt nu de Kustvisie vastgesteld? Zojuist gaf de gedeputeerde aan dat deze visie wordt vastgesteld door het college, maar het is toch gebruikelijk dat het college met een voorstel komt, waarna de Staten een en ander, in dit geval de Kustvisie, vaststellen?

De heer **Schonis** (D66). Voorzitter. Ik dank de gedeputeerde voor haar heldere beantwoording, maar er resteert nog een heel prangende vraag. Ik doel op haar reactie op vraag nr. 6.

Als wij straks een Kustvisie hebben die vertaald moet worden in nieuw beleid, weergegeven in het nieuwe Omgevingsplan, is er nog een periode te gaan tussen nu en 2018, waarin het hotspotbeleid leidend zal zijn. Dat houdt in dat rond die hotspots, die niet duidelijk begrensd zijn, ontwikkelingen mogelijk zijn die haaks kunnen staan op het nieuwe beleid dat de Staten willen vaststellen. Is de gedeputeerde het met ons eens dat hier sprake is van een risico? Is zij het met ons eens dat het daarom wenselijk is dat wij voor de tussenliggende periode komen tot een meer exacte begrenzing van de hotspots?

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter. Ik constateer dat onze vraag over het verslag van de bijeenkomst van 1 juli nog niet is beantwoord.

Mevrouw **Schönknecht-Vermeulen** (GS). Voorzitter. Volgens mij is er inderdaad een verslag gemaakt. Ik zal nagaan wat de status daarvan is. Waar is gesproken over een WOB-verzoek moet ik zeggen dat dat mijns inziens niet de manier is waarop wij hier met elkaar omgaan. Nogmaals: een bestuursovereenkomst is er niet; dát stuk kan ik de Staten dus ook niet geven.

De CDA-fractie kan ik zeggen dat het het college is dat de Kustvisie vaststelt. Vervolgens legt het college de visie voor aan de Staten. De Staten stellen een en ander vast als het beleid wordt, hetgeen in 2018 het geval is. Zouden de Staten niet kunnen instemmen met de uitgangspunten, dan zouden zij kunnen zeggen: hallo, als dít de Kustvisie is, gaan wij het niet in de inspraak brengen voor de Omgevingsvisie.

Voorzitter. Mijns inziens --ik zeg het in antwoord op de opmerking van de heer Schonis-- lopen wij geen extra risico in verband met de begrenzing van de hotspots. De plannen die

regelmatig naar voren komen --ook ik lees daarover het een en ander in de kranten-- zijn niet eens gericht op de hotspots. Ik denk dat er veel méér aan de hand is dan alleen de begrenzing van de hotspots. Waar wij tegenaan lopen, is het feit dat wij een Omgevingsvisie hebben --die visie is nog dit jaar herzien-- op basis waarvan wij zullen moeten handelen tot het moment waarop een andere Omgevingsvisie, met bijbehorende verordening, is vastgesteld, hetgeen zal gebeuren in 2018. Wat wél mogelijk is, is dat wij, samen met de andere partners, in de tussenliggende periode handelen naar de geest van de Kustvisie. Echter, wettelijk blijven onze huidige Omgevingsvisie en verordening overeind.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Ook ik dank de gedeputeerde voor haar beantwoording.

In eerste termijn heb ik gevraagd of een tweede termijn mogelijk zou zijn. Dat is van belang omdat ik het interpellatieverzoek mede namens andere fracties heb ingediend. Als een tweede termijn niet mogelijk is, verzoek ik u om de vergadering even te schorsen.

De **voorzitter**. Is het niet mogelijk om de interpellatie nu af te ronden? Wat zou u in tweede termijn nog nader willen vragen? De vragen waren vooraf bekend en de gedeputeerde heeft ze beantwoord. Vervolgens zijn nog aanvullende vragen gesteld en ook die zijn beantwoord. Is het uw voornemen om in een schorsing een uitspraak van de Staten voor te bereiden? Als dat het geval is, begrijp ik dat, maar de vraag rijst wat een tweede termijn nog zou kunnen toevoegen aan datgene wat al is gewisseld.

De heer **Temmink** (GL). U verwoordt precies waar wij aan denken: een motie. Ik zou graag zien dat wij voor het formuleren daarvan even de tijd krijgen.

De vergadering wordt voor enkele minuten geschorst.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Dank voor de door de gedeputeerde gegeven verheldering van het proces waarover wij nu spreken, gericht op de totstandkoming van de Kustvisie. Het is ons inziens duidelijk dat wij hiervan samen moeten leren, zowel PS als GS, zodat duidelijk wordt hoe je met een dergelijke nieuwe "aanvliegroute" moet omgaan. Enerzijds staan wij er altijd voor open om te leren, maar anderzijds verlangen wij duidelijkheid waar het gaat om de vraag: wie heeft welke taak? Wat mijn fractie betreft was dát de belangrijkste reden

om deze interpellatie aan te vragen. Wij wilden dit graag scherp gesteld zien.

Voorzitter. Duidelijk is geworden dat de Kustvisie uiteindelijk een bouwsteen wordt voor de nieuwe Omgevingsvisie en dat het de Staten zijn die die visie gaan vaststellen. Dat de Kustvisie in de tussenliggende periode door meerdere partijen wordt besproken en dat er wordt gezocht naar mogelijkheden om alvast bijvoorbeeld een duinovergang te verbeteren, snappen wij wel maar het mag niet in grote bebouwingen of andere ongewenste zaken ontaarden. De gedeputeerde heeft daarover gezegd dat het huidige Omgevingsplan als "maatlat" wordt gehanteerd en dat wordt door ons onderschreven. Echter, de partijen die de interpellatie hebben aangevraagd, blijven spanning ervaren waar het gaat om de vraag: wat is nu precies de begrenzing van de hotspots? Hoever kan men daar gaan? Door de gedeputeerde is gesteld dat er zelfs voor gebieden buiten de hotspots plannen worden ontwikkeld. Daar moeten wij met z'n allen sowieso "nee" tegen zeggen. Als de grenzen van de hotspots opgerekt worden, ontstaan er wellicht mogelijkheden en daar willen wij paal en perk aan stellen. Tegen die achtergrond hebben wij een motie opgesteld.

De **voorzitter**. Door de leden Temmink, Schonis en Willemse is de volgende motie ingediend:

Provinciale Staten van Zeeland, in vergadering bijeen op 30 september 2016;

kennisgenomen hebbend van de beantwoording van de vragen over de Zeeuwse Kustvisie;

overwegende dat:

- Provinciale Staten zich bij het aannemen van de motie van 3 juli 2015 duidelijk hebben uitgesproken over een terughoudend beleid waar het gaat om het bieden van nieuwe bouwmogelijkheden in de kustzone (handhaven van de status quo);*
- in dezelfde motie ruimte is geboden voor nieuwe bouwmogelijkheden in de zogenaamde "recreatieve hotspots", onder voorwaarde dat Gedeputeerde Staten daarvoor beleid zouden ontwikkelen dat past binnen de kaders, voortvloeiende uit de nog vast te stellen Kustvisie;*
- de Kustvisie niet als een beleidsdocument kan worden opgevat, maar als bouwsteen geldt voor de nieuwe integrale Omgevingsvisie in 2018, en het nieuwe Omgevingsplan Zeeland 2018-2024;*
- het voor alle betrokken partijen duidelijk moet zijn waar bestaande of nieuwe bouwmogelijkheden in de Zeeuwse kustzone toelaatbaar zijn en waar vooral de ruimte en de natuur van de kust beschermd dienen te worden;*

- het daarom in elk geval noodzakelijk is dat zo snel mogelijk duidelijkheid wordt gegeven over de exacte begrenzing van de "recreatieve hotspots";

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om in de Zeeuwse Kustvisie een duidelijke begrenzing op te nemen van de "recreatieve hotspots", zoals nu aangegeven op kaart 3 van het Omgevingsplan Zeeland 2012-2018, en deze begrenzing als onderdeel van de Zeeuwse Kustvisie voor te leggen aan Provinciale Staten;

en gaan over tot de orde van de dag.

Deze motie krijgt nr. 1.

Mevrouw **Schönknecht-Vermeulen** (GS). Voorzitter. Ik vrees dat als gevolg van deze motie precies datgene gebeurt wat wij met elkaar niet willen, namelijk de Kustvisie verheffen tot beleid. Als erop wordt ingezet dat de hotspots meer exact worden begrensd, heeft dat mijns inziens niet het effect dat gewenst is. Als de Staten dit echt willen, de hotspots exact begrenzen, dan moeten zij een herziening van het Omgevingsplan en de bijbehorende verordening aanvragen. Dán spreken wij heldere taal. Voorzitter, ik ontraad de Staten de aanvaarding van deze motie.

De **voorzitter**. Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen.

De heer **Van Haperen** (PvdA). Voorzitter. De gedeputeerde plaatst ons voor een dilemma, maar ik denk dat een uitspraak over de toekomst en de begrenzing van de hotspots iets is waar men in Zeeland op zit te wachten. Dat hebben wij al eerder, bij discussies over dit onderwerp, aangegeven. Wij zullen dus voor deze motie stemmen. Daarbij overwegen wij nadrukkelijk dat het hier gaat om een visie, en niet om een beleidsdocument. Zoals de gedeputeerde heeft gezegd, is het denkbaar dat de begrenzing zoals die straks in de visie wordt aangeduid en in het Omgevingsplan wordt verwerkt, ook tussentijds van belang is. Dat is mogelijk; daar maken wij een visie voor.

De heer **Geluk** (CDA). Voorzitter. Ook mijn fractie zal voor de motie stemmen. Voor ons geldt hetzelfde als door de heer Van Haperen naar voren is gebracht. Wij vinden het belangrijk dat het bestaande beleid blijft gelden. Een belangrijk signaal is dat de partijen die de Kustvisie opstellen, duidelijk meekrijgen dat de begrenzing van de hotspots een belangrijke bouwsteen is voor de visie.

Mevrouw **Kooman** (PVV). Voorzitter. Op grond van datgene wat al door de mij voorgaande sprekers is gezegd, zal mijn fractie voor de motie stemmen.

Mevrouw **Rijksen-Blok** (CU). Voorzitter. Wij zullen tegen de motie stemmen omdat wij de begrenzing zoals die nu is aangegeven in zowel de Kustvisie als het Omgevingsplan, voldoende vinden om plannen te toetsen. Het is vervolgens de verantwoordelijkheid van gemeenten zélf om te bepalen hoever ze willen gaan. Ook wij kennen zorgen over die grote projecten en investeringen, maar wij hebben vertrouwen in de hierbij betrokken gemeenten en de organen die hierover gaan.

De heer **Ruissen** (VVD). Voorzitter. Ook mijn fractie stemt tegen deze motie. Wij willen het beleidsproces niet verstoren en constateren dat de motie verder geen consequenties heeft. Het heeft werkelijk geen zin om haar aan te nemen.

De heer **Schonis** (D66). Voorzitter. Het zal u niet verbazen dat mijn fractie, mede-indiener van de motie, voor zal stemmen. Wij doen dat om te bereiken dat iedereen in Zeeland weet waar hij wat dit betreft aan toe is. Ik vind het opmerkelijk dat nu wordt gesteld dat door het aanvaarden van deze motie een proces wordt verstoord. Neen, voorzitter, wij geven op deze wijze duidelijkheid "aan de voorkant". Mijns inziens wordt hiermee het proces juist bevorderd en wordt hiermee bereikt dat de Zeeuwse kust de komende tijd op een goede manier beheerd wordt. Wellicht kan worden gesteld dat de motie overbodig is, maar er kan in elk geval een duidelijk signaal van uitgaan.

Motie nr. 1 wordt bij handopsteken aangenomen.

De **voorzitter**. Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van GL, D66, 50-Plus, de SP, de PvdA, het CDA en de PVV, in totaal 22 leden, voor deze motie hebben gestemd.

29. Voorstellen

30. Statenvoorstel Aandeelhoudersstrategie NV Westerscheldetunnel (DIO-081)

De heer **Haaze** (PVV). Voorzitter. Ruim anderhalf jaar geleden hebben de Staten de aandeelhoudersstrategie voor de NV Westerscheldetunnel vastgesteld. Afsproken werd dat een viertal varianten zou worden uitgewerkt: het aanhouden van de NV, waarbij

wordt gestreefd naar zo laag mogelijke tarieven; het aanhouden van de NV, waarbij wordt gestreefd naar het zo snel mogelijk tolvrij maken; verkoop van een gedeelte van de aandelen; in eigen beheer nemen.

Om met de laatste optie te beginnen: mijn fractie heeft in 2014 een initiatiefvoorstel ingediend, gericht op defiscalisering van de Westerscheldetunnel: de provincie neemt de tunnel in eigen beheer en gaat leges heffen in plaats van tol. Bij het onderzoek dat werd verricht om dit voorstel handen en voeten te geven, kreeg mijn fractie advies van een tweetal bureaus: Ernst&Young en PricewaterhouseCoopers. Gebleken is dat bij er bij eigen beheer geen sprake is van btw-heffing. Dit betekent dat een gebruiker bovenop de leges geen btw hoeft te betalen. Voorzitter, btw gaat naar Den Haag en mijn fractie houdt dat geld liever in de portemonnee van de gebruiker.

In de vergadering van de commissie Bestuur van 16 september 2016 gaf de gedeputeerde aan dat in de afgelopen tijd gesprekken met de Belastingdienst en het ministerie van Financiën hadden plaatsgevonden. Duidelijk is, voorzitter, dat de gedeputeerde de afgelopen periode niet stil heeft gezeten. Echter, nog niet duidelijk is hoe de Belastingdienst en het ministerie --en ook, gelet op de Tunnelwet, de Tweede Kamer-- tegen dit voornemen van eigen beheer, zonder btw-afdracht, aankijken. Wat mijn fractie betreft moet er echt meer vaart worden gemaakt want die btw-euro's houden wij liever in de portemonnee van de gebruikers dan dat ze richting Den Haag gaan.

Natuurlijk moet ook de Tunnelwet worden aangepast, maar die is door mensen gemaakt en kan dus ook door mensen worden aangepast. Als de wil er is, kunnen we heel veel. Ik kan u zeggen, voorzitter, dat de PVV-fractie in de Tweede Kamer van de hoed en de rand weet waar het gaat om dit voorstel. Ik hoor graag van de gedeputeerde hoe hij vaart denkt te kunnen maken richting Belastingdienst, ministerie en Tweede Kamer opdat er op redelijk korte termijn duidelijkheid wordt verkregen over de haalbaarheid van het in eigen beheer nemen van de Westerscheldetunnel.

Mevrouw **Pijpelink** (PvdA). Voorzitter. De Westerscheldetunnel spreekt bij veel Zeeuwen tot de verbeelding en leidt ook tot emoties. Wij kunnen niet anders dan dit vaststellen, na de vergadering van de commissie Bestuur van 16 september en na alle pogingen die door leden van het dagelijks bestuur van de gemeente Terneuzen zijn en worden gedaan om van de last van de tol ontheven te worden. Laten wij wel zijn: het is inderdaad een last. Dertig jaar lang zit men vast aan het betalen voor het heen en weer pendelen, onder het water van de Westerschelde door.

Niemand in deze zaal, niemand in Zeeland zal tégen een tolvrije Westerscheldetunnel zijn, maar iedereen in deze zaal, iedereen in Zeeland weet dat alleen de zon voor niets opkomt. Soms is een lange adem nodig om naast de lust de last te kunnen dragen, zoals ook de last van een hypotheek op een huis lang moet worden gedragen, terwijl er gelukkig tegelijkertijd volop kan worden genoten van de woning.

Om in de terminologie van de hypotheek te blijven: er is nu met betrekking tot de Westerscheldetunnel sprake van een overwaarde, soort van. De vraag dient zich aan: wat gaan wij daarmee doen? Streven wij naar zo laag mogelijke toltarieven, maken wij de tunnel eerder tolvrij, nemen wij de tunnel in eigen beheer of verkopen wij de aandelen?

Voorzitter, mijn fractie is voorstander van de eerste optie die niet alleen past binnen de eerder vastgestelde aandeelhoudersstrategie maar ook een vorm van solidariteit is, in dit geval door de generaties heen. Immers, de gebruiker van nu en in de komende vier jaar mag van ons profiteren van de ruimte die er is. Onze fractie vindt de lasten van een jaarlijkse tariefstijging met 2% te zwaar wegen. Die stijging staat niet in verhouding met het twee jaar eerder tolvrij maken op een termijn van 30 jaar. Daarbij moet worden bedacht dat in dat model veel is gebaseerd op prognoses en aannames die wel realistisch lijken, maar wij weten aan de hand van andere dossiers heel goed dat verder kijken dan vijf jaar --ik heb het nu over economische scenario's-- niet gestoeld kan worden op welke wetenschappelijke leest dan ook. Waarom zouden wij het in Zeeland dan wél beter weten?

Wat wij wel weten en kunnen aanbieden, nu en in de komende vier jaar, is een zo laag mogelijk tarief, en zelfs daar --ik zeg het tegen alle Zeeuwen die nu meeluisteren-- komt nog een inflatiecorrectie bovenop. Voorzitter, laten wij op het einde van die vier jaar weer vooruit kijken en dan nagaan welke buffer er is en hoe wij die op dát moment het beste kunnen inzetten.

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter. Ik meen dat er geen inflatiecorrectie komt. Wellicht is er sprake van een misverstand.

Mevrouw **Pijpelink** (PvdA). Als ik wat dit betreft verkeerd ben geïnformeerd, is dat een fantastisch bericht. Immers, dan hebben wij écht lage toltarieven.

De heer **Veraart** (D66). Voorzitter. "Zeeland wordt wakker, staking, Westerscheldetunnel en nieuwe veerboot". Het is woensdag 28 september, en dit is het nieuws in Zeeland. Zo ging het, afgelopen woensdag. Er stond geen jaartal bij en ik dacht: dat is typisch: "nieuwe veerboot" in het nieuws... Dat

was in 1987 ook zo. Destijds pendelde ik nog tussen mijn werk in Midden-Zeeland en mijn woonplaats Zeeuws-Vlaanderen. Ik volgde dat nieuws dus elke ochtend, in 1987. Het ging toen veelal over dubbeldekkers die voortdurend uitvielen. Af en toe krijgen wij brieven uit Zeeuws-Vlaanderen, voorzitter, waarbij ik na lezing denk: hebben die iets gemist, de afgelopen dertig jaar?

Er is een tunnel en deze week was die tunnel in het nieuws door een ongeval. Daarmee is wederom aangegeven hoe terecht de missie is om allereerst te komen tot optimale veiligheid, en dan pas tot zo laag mogelijke tarieven. Dát is de missie met betrekking tot de Westerscheldetunnel.

Voorzitter. Wij spreken op grond van onze aandeelhouderspositie over de aandeelhoudersstrategie. Er is sprake van een publieke taak, maar de tunnelverbinding is ondergebracht bij de privaatrechtelijke vorm van een NV. Dit blijkt goed te werken in een combinatie van efficiënte bedrijfsvoering, waarvoor complimenten toekomen aan directie en medewerkers, en een goede relatie met de vertegenwoordigers van het publieke domein. Wij zijn ons bewust van de eigen en zelfstandige verantwoordelijkheid van het bestuur van de NV, maar er blijkt elke keer weer ruimte te zijn --en dat is zeer terecht-- voor invloed van Provinciale Staten, als aandeelhouder. Daarom spreken wij nu over een aandeelhoudersstrategie.

Daarbij, voorzitter, gaat het vooral om de tarieven en het is daarom dat ik krachtig wil laten horen hoe wij met z'n allen achter de zojuist genoemde missie staan: een veilige verbinding tegen zo laag mogelijke tarieven. Wat ons betreft zijn dus voor de huidige gebruikers de kosten zo laag mogelijk, in de komende jaren. Er zijn verschillende opties onderzocht en er zijn zaken die nog moeten worden onderzocht, waaronder de mogelijkheid om de tunnel in eigen beheer te nemen. Wij gaan daar nu niet op vooruitlopen. Het verkopen van aandelen zou weer tot een heel ándere missie leiden; dat vinden wij ongewenst. Het is prima dat daarvoor geen voorstellen voor ons liggen.

Er blijven ons inziens twee opties over: tarieven bevroren of een ietsje eerder tolvrij, dat wil zeggen als wij een voorschot nemen op de toekomst. Van dat laatste, voorzitter, zijn wij geen voorstander. Ons inziens sluit het voorstel van het college terecht aan op een liberaal uitgangspunt, namelijk het profijtbeginsel. Wij zeggen: de laagst mogelijke kosten, ja, voor de gebruikers. Er zijn ook andere bijdragen, maar wij onderstrepen dat duidelijk moet zijn dat het de gebruikers zijn die betalen. Zij betalen gedifferentieerde tarieven. Wat mijn fractie betreft zou dat nog wat meer kunnen en mogen. Wij denken dat er op basis van de gunstige prognoses en de ervaringen, opgedaan in het

recente verleden, wellicht wat meer ruimte is om zelfs tarieven te verlagen. Ik ben benieuwd hoe het college daar tegenaan kijkt. Hoe dan ook, de gebruikers betalen, maar ze betalen naar goed Zeeuws gebruik geen cent te veel.

Wij gaan dus niet mee met andere opties, zoals het eerder tolvrij maken. Immers, die opties houden in principe steeds in dat men de gebruikers nú te veel laat betalen om een voordeel door te geven aan onbekende toekomstige gebruikers. Ik onderstreep dat tal van zaken nog zullen veranderen. Zo gaat dat met de toekomst, voorzitter; die is moeilijk te voorspellen, zeker wanneer het gaat om een termijn van meer dan vier jaar. Dat er voor de komende vier jaar wordt bevroren, vinden wij heel verstandig en wij zijn benieuwd of er nog méér ruimte is.

Voorzitter, Zeeland is wakker, de Staten zijn wakker en als wij de tarieven vier jaar bevroren, doen wij een prima zaak voor de gebruikers van de Westerscheldetunnel: een veilige verbinding tegen zo laag mogelijke kosten.

De heer **Van de Velde** (SGP). U zegt dat het voorliggende voorstel erg goed aansluit bij uw liberale gedachte, maar die gedachte was en is zó vrij, mijnheer Veraart, dat u enkele jaren terug een heel ander standpunt innam dan nu het geval is. Is er iets in uw achterban gebeurd of is er iets in uw fractie gebeurd?

De heer **Veraart** (D66). In onze fractie is niets gebeurd. In het verleden dachten onze voorgangers wellicht dat het eerder tolvrij maken van de Westerscheldetunnel echt iets zou opleveren, maar intussen is duidelijk geworden dat er ruimte is om de tarieven laag te houden. U mag dat best "voortschrijdend inzicht" noemen. De Westerscheldetunnel is een zeer belangrijke verbinding en het verbinden van de delen van Zeeland is van groot belang voor de economische structuur. Daar kennen wij een hogere waarde aan toe dan wellicht D66'ers eerder hebben gedaan. Overigens, dat is wel érg lang geleden. Ik vind het prima wanneer u wat verder teruggaat in de geschiedenis. Inmiddels bent u óók voor vrouwenkiesrecht...

De heer **Van de Velde** (SGP). Voorzitter, met mijn betoog zal ik de heer Veraart verrassen...

Er was eens een SGP'er die door de Westerscheldetunnel reed. Ze --ja, mijnheer Veraart, u hoort het goed-- kwam bij de tolpoortjes aan om af te rekenen. Tot haar verrassing mocht ze daarbij ook een cadeautje uitkiezen want, zo zei de tolgaarder: het is de dag van de Tunnelvisie en u kunt kiezen tussen drie dingen: een glazen bol, een draaitol of een sleutelhanger met kompas. Voorzitter, wat zou ze kiezen? Ze dacht even na

wat de lijn van de SGP altijd was, en is, als het gaat om de Westerscheldetunnel. De glazen bol liet ze staan want elke keer maar gissen naar de toekomst van de Westerscheldetunnel in 2033 is niet realistisch, vond ze. Met de draaitol had ze al helemaal niets want, zo dacht ze, ik heb niets met politici die ineens een ander standpunt innemen en dan verklaren dat ofwel de achterban ofwel de fractie er ineens anders over denkt of, in nette woorden: er is sprake van "voortschrijdend inzicht".

Voorzitter, ze wilde geen draai geven aan de tol en elke keer maar weer kijken welke kant die op valt. Ze wilde ook niet jaar na jaar de discussie hierover opnieuw oprakelen. Ze keek vriendelijk naar de tolgaarder en zei: ik wil de sleutelhanger met kompas graag want ik weet dat mijn partij een vaste koers vaart als het gaat om de Westerscheldetunnel; die partij vindt dat iedereen het laagst mogelijke tarief moet betalen en wil ons niet nu extra belasten om straks de tunnel eerder tolvrij te hebben; dat is rechtvaardiger dan het elk jaar verhogen van de tarieven met 2%. Andere partijen in de Staten, zo vervolgde ze, hebben zich hierover in het verleden anders uitgelaten.

De tolgaarder gaf de sleutelhanger en zei: Ik mag het niet zeggen van mijn directie, maar u klinkt als een verstandige vrouw. Ze reed de tunnel in en hoorde ineens de SGP-statenfractie op Omroep Zeeland. De stem van Ferdinand Koppejan klonk haar bekend in de oren, maar ook die van de SGP. Het was een duidelijke boodschap: geef het voordeel aan de gebruikers van vandaag, en niet aan die van na 2030.

En, voorzitter, ze hoorde nóg iets, namelijk een oproep van de SGP aan politici in Zeeland: maak de Westerscheldetunnel geen speelbal van de politiek; dit is de koers voor vier jaar; afspraak is afspraak; vier jaar is vier jaar. Dat zorgt ervoor dat voor iedereen in Zeeland duidelijk is wat de lijn is in verband met de tunnel en hoe wij met elkaar dit bouwwerk bekostigen zodat wij niet urenlang op de boot moeten wachten. Dát, voorzitter, hebben wij met elkaar bereikt. Eigenbeeldige getallen en verkiezingsretoriek zorgen alleen maar voor verdeeldheid.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Er is een optie die nog moet worden onderzocht. Stel nu eens dat die optie heel veel gunstiger uitpakt, dat wij daar gedurende die vier jaar achter komen, is uw fractie dan niet bereid om van haar koers af te wijken? Heeft ze dan niet inderdaad een kompas nodig?

De heer **Van de Velde** (SGP). Het is niet zo, voorzitter, dat een kompas na een jaar ineens iets anders aangeeft. Wellicht doelt mevrouw Van Unen op het btw-verhaal, maar zij weet dat dat geen gevolgen heeft in de zin van: ineens tolvrij of nóg

lagere tarieven. Mijns inziens heeft dit geen effecten voor de koers die de SGP vaart.

De heer **Bierens** (VVD). U zegt: dit is de koers en die moeten wij aanhouden tot 2033. Vervolgens nuanceert u dit weer door te zeggen: het is de koers voor vier jaar. Hoe staat de SGP er nu in? Is uw fractie tussentijds bereid om de koers, indien dat nodig blijkt te zijn, bij te stellen? Of is uw fractie van oordeel dat er tot 2033 tol moet worden geheven?

De heer **Van de Velde** (SGP). Dit is de lijn voor vier jaar, zoals wij die nu voor hebben liggen. Daarmee bedoel ik: afspraak is afspraak; vier jaar is vier jaar. Het is logisch dat wij over vier jaar --zoals wij het ook de afgelopen tijd hebben gedaan-- nagaan hoe wij ervoor staan. Hebben wij dan nog steeds de legitimiteit om de tarieven zo laag mogelijk te houden of komt er onverwacht een forse tegenvaller voor de tunnel? Dan is er sprake van een ánder effect. Nogmaals, ik vind het niet juist dat wij elk jaar, ook gedurende die vier jaar, weer discussies en brieven krijgen. Het volgende jaar hebben wij Kamerverkiezingen, het jaar daarop gemeenteraadsverkiezingen. Ik voorzie dat er elke keer weer proefballonnetjes worden opgelaten. De SGP zegt heel resoluut: vier jaar is vier jaar en in die periode géén discussie; de koers is helder.

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter, ik hoor de heer Van de Velde zeggen: de tarieven zo laag mogelijk houden. Dat betekent mijns inziens gewoon dat zijn fractie inzet op tolheffing tot 2033.

De heer **Van de Velde** (SGP). Uit het voorstel komt naar voren dat op dit moment de inschatting van het college als volgt is: als wij nu de tarieven zo laag mogelijk houden, heffen wij tot 2033 tol. Ik ga niet in die glazen bol kijken, maar als het inderdaad wat rooskleuriger zou uitpakken en zich de komende jaren nog meer voordelen zouden voordoen, dan zou het inderdaad anders kunnen uitvallen. Dat is nou nét, voorzitter, wat wij over vier jaar weer met elkaar bekijken.

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter. Ik constateer toch een discrepantie tussen de SGP-gedeputeerde en de SGP-fractie. Ik zou zeggen dat dat uitvalt in het voordeel van de gedeputeerde die zich in de commissie toch wat optimistischer heeft uitgelaten.

De heer **Van de Velde** (SGP). Wéér een punt voor de gedeputeerde...

Voorzitter. Ik keer terug naar de dame die door de Westerscheldetunnel reed. Ze dacht: ik herken de consequente lijn van de SGP, zoals Ferdinand Koppejan die probeerde te trekken uit de

woordvoerder van de SGP; dit is precies wat wij nodig hebben op de dag van de Tunnelvisie.

Om deze reden, voorzitter, zullen wij vóór dit voorstel stemmen. Wij danken het college en de directie van de NV voor de goede voorbereiding en de verstrekte informatie, nodig om deze duidelijke politieke keuze te kunnen maken.

Mevrouw **De Milliano-van den Heuvel** (CDA). Voorzitter. Die dame door de tunnel... Ik zou het zomaar kunnen zijn. Ik vond het betoog van de heer Van de Velde erg leuk.

Vrijdag 13 februari 2015 hebben wij, tijdens de laatste vergadering van de vorige Statenperiode, de aandeelhoudersstrategie voor de Westerscheldetunnel vastgesteld, een strategie met prima uitgangspunten met betrekking tot mobiliteit, veiligheid en tarievenbeleid. Ook voor mijn fractie blijft de veiligheid de hoogste prioriteit, waarbij wij streven naar een tunnel die 24 uur per dag toegankelijk is. Helaas blijkt in de praktijk dat dit niet altijd mogelijk is.

Tijdens de genoemde vergadering werd besloten dat vier onderzoeksvarianten zouden worden uitgewerkt, zodat de Staten de gewenste richting zouden kunnen aangeven. Streven wij naar zo laag mogelijke tarieven of willen wij zo snel mogelijk de tunnel tolvrij? Nemen we deze deelneming in eigen beheer of gaan wij aandelen verkopen? Voorzitter, de tunneldiscussie laat weer op.

Met het verrichte onderzoek is duidelijk gemaakt dat de voordelen van verkoop van aandelen --dit komt neer op direct cashen-- niet opwegen tegen de nadelen. We hebben dan minder invloed en hebben geen grip meer op het tarievenbeleid. Een andere variant, het in eigen beheer nemen, kent verschillende onzekerheden. Meer tijd is nodig om te kunnen bepalen of dit daadwerkelijk kansrijk en realistisch is. Het is een goede zaak dat het college heeft aangegeven deze tijd te willen nemen. De gedeputeerde heeft in de commissie gezegd dat de kans bestaat dat er wat dit betreft vóór de Kamerverkiezingen van maart 2017 niet meer duidelijkheid ontstaat dan nu het geval is. Immers, de Tunnelwet zal hiervoor moeten worden gewijzigd en daarvoor krijgt men niet in een paar maanden tijd de handen op elkaar, ook al gaat het om "mensenwerk", mijnheer Haaze. Wij vragen het college om in elk geval de Staten direct te informeren zodra men weet of deze optie al dan niet haalbaar is.

Voorzitter. Er blijven twee varianten over. Tijdens de genoemde vergadering heb ik duidelijk het CDA-standpunt verwoord: geen duurder kaartje. Welnu, dat vindt mijn fractie nog steeds. Mede dankzij onze oproep en die van de SGP-fractie aan de directie van de NV Westerscheldetunnel om de destijds voorgenomen indexatie niet te laten

doorgaan, zijn de kaartjes niet duurder geworden. Daar zijn wij blij mee. Wij vinden dat de huidige gebruiker niet geconfronteerd mag worden met jaarlijkse verhogingen van de tarieven omdat men de tunnel misschien wat eerder tolvrij wil hebben. Wij zijn blij met partijen zoals D66, die wat dit betreft "voortschrijdend inzicht" vertonen.

Er bestaat geen discussie over dat uiterlijk maart 2033 de Westerscheldetunnel echt tolvrij is. Natuurlijk hopen wij dat dit eerder kan, maar wij vinden het nu nog te vroeg, mijnheer Bierens, om hierop in te zetten. Wij vinden het prima dat er jaarlijks wordt gemonitord en staan achter het collegevoorstel om te blijven streven naar zo laag mogelijke tarieven, in elk geval voor de komende vier jaar.

De heer **Haaze** (PVV). Voorzitter. Ik vraag mij af of mevrouw De Milliano duidelijkheid kan bieden waar het gaat om de bereidheid bij haar partij om de Tunnelwet aan te passen.

Mevrouw **De Milliano-van den Heuvel** (CDA). Voorzitter. De heer Haaze heeft gesteld dat de Tunnelwet door mensen is gemaakt en dus ook door mensen kan worden gewijzigd, maar ook hij weet wel dat dat een hele klus is. Ik zit niet in de Tweede Kamer en wij hebben daar nu nog maar 13 zetels; wij hopen dat het er het volgende jaar aanzienlijk méér zullen zijn. Als blijkt dat het gaat om een realistische mogelijkheid, zullen wij ons best doen om na te gaan of wij wat dit betreft iets kunnen betekenen.

De CDA-fractie is vóór zekerheid voor burgers en bedrijfsleven. In België doen zich op het moment turbulente ontwikkelingen voor op het terrein van het vervoer en de kosten daarvan. Ik noem de mogelijke tolheffing voor personenauto's en, wellicht, de afschaffing van tolheffing voor vrachtverkeer. De ontwikkeling van het verkeer door de Westerscheldetunnel wordt beïnvloed door deze ontwikkelingen, en zij is daarmee onzeker. Door het handhaven van de huidige tunnelprijzen voor de komende vier jaar zorgt de provincie voor stabiliteit, zonder alles voor de langere termijn al in beton te gieten. Daarom pleiten wij voor het aanvaarden van het voorliggende voorstel, zodat de komende vier jaar geen tunneldiscussies, ook niet tijdens campagnes, behoeven te worden gevoerd.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter. De gedeputeerde gaat aan de slag, en stel nu eens dat er vervolgens met betrekking tot het in eigen beheer nemen sprake is van een heel voordelig scenario. Zijn in dat geval die vier jaar voor de CDA-fractie heilig?

Mevrouw **De Milliano-van den Heuvel** (CDA). Voorzitter. Wij vinden het prima zoals het nu is, voor die vier jaar. Ons inziens is het btw-verhaal bijzonder ingewikkeld. Laten wij elkaar niet voor de gek houden. Dit is geen kwestie die even op een achternamiddag kan worden geregeld. Dit wordt ook niet vóór maart 2017 geregeld en ook niet direct wanneer er een nieuw kabinet zit. Wij pleiten voor zo laag mogelijke tarieven, maar als dit echt een realistische mogelijkheid blijkt te zijn, zijn wij natuurlijk bereid om hiernaar te kijken.

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter. Ik ga proberen om de enige echte Zeeuwse liberale gedachte te verkondigen... De heer Veraart heeft ook al een poging ondernomen, maar bij D66 gaat het nog wel eens om "wisselkoersen" en wat ik nu ga vertellen, heeft mijn fractie al sinds 2009 verteld, toen alle aandelen van de NV Westerscheldetunnel in het bezit van de provincie Zeeland kwamen.

Voor ons ligt de uitwerking van de aandeelhoudersstrategie voor de Westerscheldetunnel voor een periode van vier jaar. Als ik de mij voorgaande woordvoerders goed heb begrepen, is dát zo ongeveer het enige waarover men het eens is. Het gaat om vier varianten: zo laag mogelijke tarieven; zo snel mogelijk tolvrij; in eigen beheer; verkoop van aandelen. Op de mogelijkheid, onmogelijkheid of wenselijkheid van het in eigen beheer nemen, zal later nog worden teruggekomen.

Van mijn fractie had er --in lijn met wat tijdens de behandeling van de aandeelhoudersstrategie op 13 februari 2015 aan de orde is geweest-- nog een vijfde optie bijgevoegd kunnen worden, namelijk een tussenvariant: de optie van een geringe verhoging van de tarieven met het inflatiepercentage, met als doel de Westerscheldetunnel zo snel mogelijk op een verantwoorde wijze tolvrij te maken. Mijn conclusie is dat de PvdA-fractie op dezelfde lijn zit.

Voorzitter, mijn fractie wil de belangen dienen van huidige én toekomstige gebruikers. Daar hoort in onze ogen ook bij de inzet op het eerder dan in 2033 tolvrij maken van de Westerscheldetunnel. Ik proef nu toch bij de collega's die voor mij hebben gesproken, dat tolheffing tot 2033 een doel op zich lijkt te zijn geworden. Welnu, dat is niet het standpunt van mijn fractie.

Mevrouw **De Milliano-van den Heuvel** (CDA). Ik heb u dit ook tijdens een radio-uitzending horen zeggen, maar ik vind dit een vreemde uitspraak. Ik denk dat er écht sprake is van een verkeerde conclusie wanneer u in dit verband zegt "een doel op zich". Kennelijk heeft u onze bijdrage en ons standpunt niet goed begrepen.

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter, het kan niet het één én het ander zijn: de laagst mogelijke tarieven en zo snel mogelijk tolvrij. Dat gaat niet samen. Wat wil de CDA-fractie nu? Is zij voor tolvrij op het moment dat die mogelijkheid zich voordoet? Dat kan een keuze zijn, maar dan moet men wel helder zijn.

Mevrouw **De Milliano-van den Heuvel** (CDA). Wij hebben gezegd dat zo laag mogelijke tarieven prima zijn. Tolverlaging hoeft nog niet zo. Als er een moment komt waarop kan worden geconcludeerd dat tolvrij wat eerder kan --ik doel nu op onvoorziene omstandigheden, meevallers-- dan zijn wij daar natuurlijk voor. Mij gaat het er nu om dat u steeds zegt dat het er voor sommige partijen op lijkt dat tol heffen een doel op zich is. Dat is absoluut niet het geval.

De heer **Bierens** (VVD). U citeert mij verkeerd. Ik heb het over het tolheffen tot 2033. Je zou tegen die achtergrond kunnen zeggen dat, als die ruimte er in de exploitatie zit, er op enig moment tarieven kunnen worden verlaagd. Ook dat is een optie. Voorzitter, mijn conclusie is dat er op dit punt nog wat verwarring is, maar verwarring kan er niet zijn waar het gaat om het standpunt van mijn fractie.

Het vervallen van de tol leidt --ik verwijs naar de huidige cijfers-- tot een besparing op inningskosten en overhead van ruim drie miljoen per jaar.

De heer **Veraart** (D66). Acht u zich in staat om een betrouwbare schatting te geven van de inningskosten in 2032?

De heer **Bierens** (VVD). Nee, dat kan ik niet, maar zolang er tol wordt geheven, zullen er ook inningskosten zijn. Systemen kunnen worden vernieuwd en verbeterd, maar ook dat kost geld. Hetzelfde geldt voor het onderhoud van die systemen.

Voorzitter. Bovendien draagt het verdwijnen van de tolnning bij aan een vlottere en veiligere doorstroming. Het tolplein is nog steeds een kwetsbare en ook letterlijk remmende factor in het traject. Het eerder tolvrij maken van de Westerscheldetunnel levert dus geld op en het draagt bij aan de veiligheid.

Mevrouw **De Milliano-van den Heuvel** (CDA). Voorzitter. Is het wel zo dat dit geld oplevert? Wij moeten het niet mooier maken dan het is. Ik betwijfel of het zo uitpakt en hoor graag wat de gedeputeerde hiervan vindt.

De heer **Bierens** (VVD). Ik wil het zeker niet mooier maken, voorzitter. Het bedrag dat ik zojuist heb genoemd, is het bedrag dat nú is gemoeid met het

innen van de tolgelden. Natuurlijk kan deze situatie in de loop van de tijd veranderen, maar tolgeld innen zal geld blijven kosten. Welnu, als er een verantwoorde mogelijkheid is, willen wij ook deze factor inzetten om de Westerscheldetunnel eerder tolvrij te maken.

De komende jaren zullen in het teken staan van het afronden van de infrastructuur en het wegnemen van knelpunten in de doorgaande route Goes-Terneuzen-Zelzate, de N62, waarbinnen ook de Westerscheldetunnel en de Sluiskiltunnel zijn gelegen. Ik doel hierbij specifiek op de realisatie van de kruising Sloeweg-Bernhardweg en de verdubbeling van de Tractaatweg. Wij zullen daarover nog dit jaar komen te spreken. Voorzitter, als deze werken zijn gerealiseerd en de effecten van deze optimalisering van de route in beeld zijn, is dat naar het oordeel van mijn fractie een goed moment om ook de door mij genoemde vijfde optie te bezien. Dit kan goed samenvallen met de herijking van de aandeelhoudersstrategie over vier jaar. Wil de gedeputeerde toezeggen dat dan ook deze vijfde optie zal worden meegenomen?

Voorzitter, mijn fractie heeft veel waardering voor de wijze waarop de Westerscheldetunnel en de Sluiskiltunnel worden geëxploiteerd en beheerd. Niettemin noemen wij nog een aandachtspunt, namelijk de duur van de stremmingen na pechgevallen en ongevallen in de tunnels of op de trajecten. Ook recent heeft zich dit voorgedaan in de Westerscheldetunnel. De vraag rijst of zo'n afsluiting werkelijk zó lang moet duren, met alle hinder als gevolg daarvan. Wij realiseren ons overigens dat wat dit betreft niet alleen de tunneldirectie bevoegd gezag is.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter, ik heb een vraag voor de "enige liberale partij in Zeeland"...

De heer **Bierens** (VVD). Fijn dat u dat óók onderkent...

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Komt die enige liberale partij in Zeeland straks met een motie die erop is gericht om verhoging met het inflatiepercentage alsnog te bewerkstelligen wanneer de gedeputeerde straks aangeeft dat het college daar niet mee komt?

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter, die motie zal er niet komen, althans wanneer de gedeputeerde een verstandig antwoord geeft, en vooralsnog ga ik daarvan uit.

De heer **Temmink** (GL). Mijn vraag is gericht op de situatie waarin de gedeputeerde daar níet mee komt.

De heer **Bierens** (VVD). Daar ga ik niet op vooruit lopen; ik heb vertrouwen in deze gedeputeerde, in alle gedeputeerden. Ik ga nu niet in op als-dan-vragen. Ik heb ons standpunt duidelijk verwoord: nu eerst de komende vier jaar, dan even pas op de plaats maken. Dat er sprake moet zijn van rust, snappen wij ook, maar wij willen wel een duidelijk signaal afgeven en ik hoop dat wij daarop een goede reactie van de gedeputeerde krijgen die ons vertrouwen geeft waar het gaat om de toekomst na de periode van vier jaar.

De heer **Temmink** (GL). Gesteld dat straks de gedeputeerde een antwoord geeft dat niet in overeenstemming is met uw lijn... Ik hoor u nu toch spreken over "rust". Mijns inziens betekent dit dat u afwijkt van uw lijn want u komt niet met een motie waarmee de enige liberale partij in Zeeland oproept om de tarieven met het inflatiepercentage te verhogen.

De heer **Bierens** (VVD). Ik dank u zeer voor uw reclame voor de "enige echte Zeeuwse liberale partij". Ik zou zeggen: ga voort op die weg. Niettemin ga ik nu eerst de reactie van de gedeputeerde afwachten. Wie weet volgt er daarna nog een discussie, maar het is ook mogelijk dat dat niet het geval is.

De heer **De Wit** (PVV). Voorzitter. De heer Bierens wijst erop dat tolheffen geld kost en dat, als de tolheffing wordt afgeschaft, er drie miljoen kan worden bespaard. Ik ben het met hem eens, maar ik houd hem voor dat ook belasting heffen geld kost. Kan de heer Bierens niet eens in Apeldoorn gaan praten? Ik denk dat hij daarmee heel veel burgers blij zou kunnen maken. Worden de belastingen afgeschaft, dan wordt er ook veel bespaard... Voorzitter, je moet toch een middel hebben om te kunnen heffen? Dat kost wel geld, maar heffen levert toch veel meer op?

De heer **Bierens** (VVD). Ja, gelukkig levert het meer op dan het kost... Anders hadden wij er in Zeeland nog een groot probleem bij. Ik denk dat wij daarover geen discussie hebben. Voorzitter, ik begrijp deze opmerking niet goed. Wij willen, op een moment dat het verantwoord is, van die tolheffing af. Dat kan nu nog niet, maar ik heb er even op willen wijzen dat tolheffen geld kost. Dat bedrag van drie miljoen heb ik serieus laten nakijken. Dat is geen nattevingerwerk.

De heer **Verburg** (CU). Voorzitter. Zeeland wil graag een stroomversnelling en dat wil mijn fractie ook graag voor de Westerscheldetunnel. Tot aan 2003 kende Zeeland de autoveerdiensten Vlissingen-Breskens en Kruiningen-Perkpolder van de PSD. In economische zin was die situatie verre

van optimaal. Er waren wachttijden en als je pech had, miste je ook nog de laatste boot, ook al hoor je mensen nu heel romantisch spreken over die heerlijke kroketten aan boord...

De tunnel is in 2003 geopend en dat was een grote verbetering voor de bereikbaarheid. Deze betere verbinding betekende een belangrijke structuurversterking. Er kwam zelfs nog een Sluiskiltunnel bij. Voor die brug stond je ook zomaar twintig minuten... Het is belangrijk, voorzitter, om dit vast te stellen.

De Westerscheldetunnel was niet goedkoop: 750 miljoen exclusief BTW. Die kosten moeten natuurlijk worden gedekt met opbrengsten. Wij staan ook wat dat betreft voor degelijk beleid, en hoe wij dit doen, dat staat nu op de agenda: de aandeelhoudersstrategie. Naar aanleiding van een eerder door de Staten genomen besluit, zijn vier opties uitgewerkt. De optie "in eigen beheer nemen" biedt een mooi perspectief, maar het realiseren ervan is niet eenvoudig. Wij vertrouwen het college graag toe om wat dit betreft met een goed voorstel te komen. Wij zien het met interesse tegemoet.

Waar het gaat om de optie "verkoop van aandelen" is duidelijk geworden dat dat, onder andere vanwege de afgesloten "swaps", niet aantrekkelijk is. Daarmee houden wij twee opties over: ofwel lage tarieven ofwel sneller aflossen. Voorzitter, in ons verkiezingsprogramma kozen wij voor sneller aflossen en dat deden wij met de kennis van toen. Het had ermee te maken dat wij een veilige koers wilden varen met betrekking tot de onderhoudsrisico's. Ook waren wij gericht op besparing op de tolheffingskosten, zoals zojuist bedoeld door de heer Bierens, en op het stimuleren van een optimale doorstroming.

Wij hebben nu nieuwe informatie ontvangen, met duidelijk positieve prognoses, onder andere in verband met de Belgische vrachtwagens die de tol in eigen land ontwijken. Bovendien is er sprake van een voordeel als gevolg van de overname van de aandelen-Movenience, naast een voordeel in het kader van de onderhoudskosten, waardoor het mogelijk bleek om een voorgenomen verhoging niet door te laten gaan.

Sneller aflossen leidt tot eerder tolvrij, in 2031. Echter, dat betekent wél dat elk jaar de tarieven moeten worden verhoogd. Voorzitter, wij kiezen ervoor om nu het voordeel te geven aan de gebruikers, in plaats van een korte periode tolvrij, in de verre toekomst. Hoe de situatie over 15 jaar is, weet niemand. Inderdaad, wij hebben geen glazen bol... De verwachting is wél dat de inningskosten tegen die tijd wellicht gedecimeerd zijn. De doorstromingsrisico's zullen ongetwijfeld ook verminderen, gelet op de opkomst van onder andere contactloos betalen. De technologie staat niet stil.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter, ik krijg het gevoel dat er nu wéér een partij aan het draaien is... Kan de heer Verburg bevestigen dat zijn fractie nu een ander standpunt inneemt dan eerder werd ingenomen door de vorige CU-fractie? Als dat het geval is, mijnheer Verburg, hoort u óók bij de "draaiers". Kunt u mij garanderen dat u bij de eerstvolgende verkiezingen niet weer de woorden "de tunnel eerder tolvrij" gaat gebruiken?

De heer **Verburg** (CU). Ik vind het moeilijk, voorzitter, om garanties te geven over wat ik tegen die tijd ga zeggen. Wél kan ik zeggen dat de ChristenUnie zeer transparant is, ook waar het gaat om deze afwegingen. Duidelijk heb ik aangegeven dat er inderdaad sprake is van een ander inzicht, op grond van nieuwe informatie. Wij zijn een partij die kiest voor een koers op langere termijn. Die koers zullen wij de komende vier jaar volgen.

Mevrouw **Van Unen** (SP). U heeft het over een langere termijn, maar die is niet langer dan vier jaar. U kijkt niet naar het einde van de totale periode.

De heer **Verburg** (CU). Ik begrijp niet goed wat u bedoelt.

Mevrouw **Van Unen** (SP). U vindt nu dat dat einde te vaag is. Geen glazen bollen; daar wilt u niet in kijken. U zet in op de komende vier jaar. Voor ons is dat een korte termijn.

De heer **Verburg** (CU). Volgens mij is het zo, voorzitter, dat wij nu voor een bepaalde periode een afspraak maken. Vervolgens kan men van alles bedenken waar het gaat om de manier waarop een en ander in 2031 kan worden geregeld, maar mijns inziens past dat niet binnen de kaders waarmee wij nu werken. Ik vervolg mijn betoog, en als mevrouw Van Unen vervolgens nog vragen heeft, hoor ik het graag.

Op de aangegeven wijze houden wij de tarieven laag, hetgeen positief uitwerkt voor economie en mobiliteit. Dat zijn belangrijke onderwerpen. Zo kunnen de regio's in Zeeland zich optimaal ontwikkelen. Deze strategie past uitstekend in een tijd waarin wij het Rijk vragen om structuurversterkende maatregelen. Wij vragen om een stroomversnelling, voorzitter, en dan is het ons inziens belangrijk om ook voor de Westerscheldetunnel een dergelijk beleid te voeren.

De heer **Willemsse** (50-Plus). Voorzitter. Voor mijn fractie zijn met betrekking tot deze aandeelhoudersstrategie twee varianten van belang: het streven naar zo snel mogelijk tolvrij maken, zoals vermeld in ons partijprogramma --net

als in het programma van D66-- en het streven naar zo laag mogelijke tarieven.

De heer **Veraart** (D66). Voorzitter, ik krijg er een beetje tabak van wanneer andere partijen gaan vertellen wat er in mijn programma staat. Dat maken bij ons de leden uit, en de heer Willemse is daar niet bij. De leden kunnen programma's veranderen. Iedere vier jaar maken wij een programma en daar denken wij dan goed over na. Mijnheer Willemse, als u zich nu tot het 50-Plus-programma zou willen beperken, zou ik dat zeer op prijs stellen. Dan vertel ik hier wel wat D66 vindt.

De heer **Willemse** (50-Plus). Het was wat mij betreft alleen maar een positieve opmerking, en geen negatieve. Als u het negatief opvat, is dat aan uw zijde...

De heer **Veraart** (D66). Voorzitter, ik reageer op het feit dat de heer Willemse zegt dat er iets in ons verkiezingsprogramma staat dat er niet in staat.

De heer **Willemse** (50-Plus). Dat er wél in staat. Voorzitter, mijn fractie heeft inmiddels begrepen dat het, gelet op de Tunnelwet, moeilijk is om de tunnel op korte termijn tolvrij te krijgen. Echter, wij zijn nog altijd van mening dat de Westerscheldetunnel een onderdeel is van het Nederlandse wegennet en dat er nergens, op de Kiltunnel na, tol wordt geheven. Voor die Kiltunnel bestaan er alternatieve mogelijkheden; in Zeeland zijn die er niet om de Westerschelde over te steken. Mijn fractie geeft dan ook de voorkeur aan een tolvrije tunnel. Kan dat op korte termijn niet, dan zijn wij voor zo laag mogelijke tarieven.

Ons inziens zou er, zolang de Westerscheldetunnel niet tolvrij is, een onderzoek moeten komen naar de mogelijkheid om de Westerscheldetunnel en het fietsvoetveer als één vervoersmodaliteit te beschouwen. Tijdens de laatste vergadering van de commissie Bestuur heeft mijn fractie dit alternatief naar voren gebracht. Deze mogelijkheid werd het eerst geopperd tijdens een zicht op beleid-bijeenkomst, door de PvZ-fractie, en mijn fractie heeft dit alternatief omarmd. De voorzitter van de commissie Bestuur vond echter de Westerscheldetunnel en het fietsvoetveer aparte agendapunten, en dus was het bedoelde alternatief niet aan de orde. Wij hebben daar een andere mening over en daarom hoop ik, voorzitter, dat u mij toestaat om dit nu toe te lichten.

Zowel het fietsvoetveer als de Westerscheldetunnel kunnen wij beschouwen als een Westerschelde-oeververbinding. Beide zijn in een bestuursovereenkomst tussen Rijk en provincie vastgelegd. De aandelen van de NV Westerscheldetunnel zijn in het bezit van de provincie, terwijl het fietsvoetveer door de provincie

wordt geëxploiteerd. De provincie heeft in beide gevallen het beheer en de verantwoordelijkheid.

De locatie voor de Westerscheldetunnel was indertijd een politieke keuze. Oorspronkelijk zou de tunnel tussen Vlissingen en Breskens worden aangelegd, op ongeveer hetzelfde tracé als de veerdienst. Hierdoor zou West-Zeeuws-Vlaanderen zijn verbinding met de rest van Zeeland behouden. Uiteindelijk is voor de huidige locatie gekozen, met als alternatief een tweede oeververbinding: het fietsvoetveer. Volgens is dit gebeurd met de wetenschap dat deze bootdienst economisch niet te exploiteren zou zijn, maar gezien moest worden als faciliteit ten behoeve van de inwoners van West-Zeeuws-Vlaanderen. Jaarlijks moet er geld bij en dreigt het fietsvoetveer te verdwijnen of in afgeslankte vorm voortgezet te worden. Voorzitter, mijn fractie beschouwt het fietsvoetveer als een noodzakelijke OV-voorziening.

De **voorzitter**. Mijnheer Willemse, ik verzoek u om uw betoog te richten op de aandeelhoudersstrategie voor de Westerscheldetunnel. Immers, daar hebben wij het nu over.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Is de heer Willemse van oordeel dat de gebruikers van de Westerscheldetunnel moeten betalen voor het fietsvoetveer? Daar komt mijns inziens zijn betoog op neer. Dat er in de vorm van het fietsvoetveer sprake moet zijn van een goede verbinding, dat is de SP-fractie met hem eens, maar de lasten moeten niet op één groep gebruikers terechtkomen.

De heer **Willemse** (50-Plus). Wij bepleiten dat er een combinatie van wordt gemaakt en dat er dan inderdaad geld overgaat naar het fietsvoetveer, om deze verbinding voor West-Zeeuws-Vlaanderen te behouden.

Mevrouw **Van Unen** (SP). En dan betaalt de rest van Zeeland daar niet aan mee?

De heer **Willemse** (50-Plus). Als men geen gebruik maakt van de Westerscheldetunnel niet, en anders wél.

Voorzitter, mijn fractie vraagt de gedeputeerde om de mogelijkheid te laten onderzoeken om het tekort met betrekking tot het fietsvoetveer te laten financieren met dividend van de Westerscheldetunnel, zolang die tunnel nog niet tolvrij is. Of beide verbindingen worden ondergebracht in één onderneming, maakt ons niet uit. De door ons bepleite constructie zou de inwoners van Zeeland, met name die van West-Zeeuws-Vlaanderen, tot 2033 zekerheid bieden waar het gaat om het gebruik van het fietsvoetveer. Voorzitter, mijn fractie zal hierop in de

eerstvolgende vergadering van de commissie Economie en de Staten waarin het fietsvoetveer wordt behandeld, terugkomen.

De heer **Verburg** (CU). Voorzitter. De heer Willemse verlangt een bijdrage van de Westerscheldetunnel ten behoeve van het fietsvoetveer. Betekent dit nu dat de tarieven voor de Westerscheldetunnel omhoog gaan?

De heer **Willemse** (50-Plus). Neen, dat betekent het niet. Die tarieven behoeven mijns inziens niet te worden verhoogd.

De heer **Verburg** (CU). Maar waar komt dat geld dan vandaan?

De heer **Willemse** (50-Plus). Er wordt dividend uitgekeerd en met een gedeelte daarvan zou men het fietsvoetveer kunnen financieren.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Met het heden vaststellen van de twee belangrijke aandeelhoudersbesluiten betreffende de NV Westerscheldetunnel --ik verwijs naar de hamerstukken-- is ook mijn fractie ermee akkoord gegaan dat deze NV de enige aandeelhouder wordt van de kaartjesexploitant Movenience. Voorts is ons inmiddels duidelijk geworden dat door dit besluit het eventuele positieve resultaat van 9,2 miljoen in eerste instantie automatisch via de dividenduitkering wordt doorgesluisd naar het onderhoud en de bestemmingsreserve van de Sluiskiltunnel. In een later stadium kan dit alsnog een bijdrage vormen om de tunnel eerder tolvrij te maken, maar dat is een rekensom voor later.

Vandaag dienen de Staten een keuze te maken uit vier opties, beter gezegd: drie. Immers, voor mijn fractie is wel duidelijk dat de optie van het in eigen beheer nemen nader onderzoek behoeft, en ook een besluit van de Tweede Kamer vergt in verband met de Tunnelwet. Nog afgezien van de vraag of met dit wel of niet zou moeten willen, deze optie is op dit moment niet aan de orde.

De optie die erin voorziet dat een gedeelte van of alle aandelen worden verkocht, wordt door mijn fractie verworpen. Immers, daarmee raken wij de grip kwijt op de prijs-kwaliteitsverhoudingen. Kortom, GroenLinks gaat mee met het voorstel van het college: de komende vier jaar worden de prijzen gehouden zoals ze zijn.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter. De SP-fractie wil een tolvrije Westerscheldetunnel. Ik wacht nu even, want het is gebruikelijk dat deze uitspraak op de Staten werkt als een rode lap...

De **voorzitter**. Ik zou zeggen: lok het niet uit.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Het is goed dat de Westerscheldetunnel er is. Deze verbinding is immers goed voor de economie van Zeeland. Een tolvrije tunnel zou dat nóg sterker zijn.

Over deze zaak is al veel gezegd in deze vergadering en in de commissie, en mijn fractie heeft er geen behoefte aan die discussie nog eens over te doen. De optie om de aandelen in eigen beheer te nemen, vinden wij het meest interessant, maar het onderzoek naar deze mogelijkheid is nog niet klaar. Dat vinden wij jammer. Wij willen nu niet ingaan op de vraag of deze optie tot 21, 17,35 of 0 procent korting leidt; dat zijn details. Wij willen dat het onderzoek hiernaar wordt voortgezet. Als de Staten vandaag voor vier jaar een lijn uitzetten, hebben wij het gevoel dat de druk van de ketel gaat en dat er in deze onderhandelingen niet meer zoveel vaart zit. Van de gedeputeerde willen wij horen dat, ook als de Staten het beleid voor de komende vier jaar vaststellen, dit onderzoek nog steeds in vliegende vaart doorgaat. Wanneer blijkt dat deze mogelijkheid voordeliger uitpakt voor de Zeeuwen, de provincie, is het dan een optie om de termijn van vier jaar open te breken? Wij vinden dit een belangrijk punt.

Daarnaast gaat het om de afweging: ofwel zo laag mogelijke tarieven, ofwel eerder tolvrij. Voorzitter, mijn fractie meent dat daar ook nog iets tussenin zit. Immers, men kan de tarieven laag houden én rekening houden met meevallers. Ook in de afgelopen periode zijn er meevallers geweest en als nu wordt afgesproken dat meevallers worden ingezet om de Westerscheldetunnel zo snel mogelijk tolvrij te maken --wij betrekken hierbij ook het voordeel van het wegvallen van de inningskosten-- is er ons inziens sprake van een veel betere optie.

De heer **Van de Velde** (SGP). Voorzitter, de dame die door de Westerscheldetunnel reed en ook lid van de SGP was, had juist niet gekozen voor de glazen bol... Ik heb er begrip voor dat mevrouw Van Unen positief wil zijn en zich richt op een beetje van dit en een beetje van dat --op die manier houden wij lage tarieven-- maar wij kunnen nu helemaal niets zinnigs zeggen over wat er na bijvoorbeeld 2030 gebeurt. Wij kunnen slechts gissen hoeveel meevallers er nog zullen optreden. Vindt mevrouw Van Unen niet met ons dat voor de komende vier jaar de rust moet worden bewaard en dat er nu niet moet worden gespeculeerd over wat er aan het einde van dit traject allemaal te gebeuren staat?

Mevrouw **Van Unen** (SP). Dat is mijn fractie niet met de SGP-fractie eens. Wij richten ons op de langere termijn. Ik kan niet zeggen of het om 2030 of 2031 gaat, maar het gaat ons om het principe. Als de Westerscheldetunnel tolvrij is, is dat écht goed voor de Zeeuwse economie.

De heer **Van de Velde** (SGP). Staat u voor 100% achter de keuze om voor de komende vier jaar de tarieven zo laag mogelijk te houden? Volgens mij stemt u daarmee in: zo laag mogelijk. Daarmee zegt u in feite: aan het einde van de periode zien we wel waar we op uitkomen. Voorzitter. Het is geen kwestie van én-én, maar van of-of.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Wij kiezen voor lage tarieven, gebaseerd op de aantallen passanten. Op dit moment kunnen de tarieven laag zijn en daarnaast zijn er nog andere meevallers. Wij zouden graag zien dat die meevallers er tegen het einde van dit traject toe leiden dat de tunnel eerder tolvrij wordt.

De heer **Van der Maas** (GS). Voorzitter. De Westerscheldetunnel voldoet precies aan het doel waarvoor de tunnel is bedoeld, namelijk dat er verkeer doorgaat, en wat mij betreft: zoveel mogelijk. Daar spreken wij vandaag over. Er is een grotere verkeerstoename, er is meer drukte in de tunnel en dat is goed voor de inkomsten. Wij hebben nog wel wat af te lossen; de bestemmingsreserve moet worden gevuld.

Het college wil duidelijkheid scheppen voor de gebruiker en ook voor de NV Westerscheldetunnel. Daarom spreken wij vandaag over een strategie voor de komende vier jaar. Twee fracties, die van het CDA en de SGP, menen dat wij niet steeds moeten hebben dat de tunneldiscussie weer oplaait. Daar ben ik het van harte mee eens, voorzitter. Daarom ligt er een aandeelhoudersstrategie voor, voor vier jaar. Jaarlijks zullen wij monitoren en als er dringend behoefte aan bestaat om tussentijds over zaken te spreken omdat er nieuwe informatie is, zullen wij dat zeker doen. Echter, daar ga ik nu niet van uit.

Voorzitter, het college heeft geconstateerd dat de tunnel het goed doet en meent dat de huidige gebruiker daarvan dient te profiteren. Die mening wordt gedeeld door veel woordvoerders. Ik wil voorts niet aan wensdenken doen. Ook ik ben benieuwd waar wij over vier jaar staan, maar wil toch voorzichtigheid betrachten. De prognoses zijn mooi en de toename is duidelijk, maar ik ben er niet voor om aan wensdenken te doen. De huidige gebruiker kan profiteren maar wat betreft de doorkijk die wij hebben gemaakt, onderstreep ik dat alles nog wel verdiend zal moeten worden. De portemonnee moet nog wel gevuld worden. Over vier jaar zijn wij weer vier jaar dicht bij 2033 en op dat moment kunnen wij weer met elkaar spreken over de stand van zaken. Prognoses zijn in zekere zin toch dagkoersen.

Voorzitter. Wat de defiscalisering betreft weet men dat de gesprekken daarover lopen, zowel met de Belastingdienst als met de rijksoverheid. Collega

De Bat heeft in een commissievergadering opgemerkt dat het technisch, juridisch en politiek ingewikkeld is en dat wij niet eerder dan bij een volgend kabinet eventueel duidelijkheid kunnen verwachten. Ook de CDA-fractie noemde deze optie zeer ingewikkeld en, voorzitter, als iets heel ingewikkeld is, moet je volgens mij iets "ontwikkelen". Dat is die strategie: twee sporen, namelijk de belastingdienst maar ook onze overheid. Het gaat uiteindelijk om de politieke wil, om de vraag of men dit wel of niet wil doen.

Men kan zich wel voorstellen dat het ministerie van Financiën, gelet op de financiële belangen, niet staat te springen om deze BTW eraf te halen. Er is trouwens eerst een juridische basis nodig, in de vorm van een gewijzigde Tunnelwet. Daarvoor is in de Tweede Kamer een meerderheid nodig. Ik behoef de Staten niet te vertellen dat er al eens een poging is gewaagd. Men denke aan de motie van de PVV die het niet heeft gehaald. Echter, wie weet, als wij ons lobbywerk goed doen, als wij een goed verhaal hebben, zou het in de toekomst wel kunnen lukken. Het is een politiek verhaal en daarnaast is er het spoor met de Belastingdienst. Mevrouw Van Unen kan ik de verzekering geven dat wij hier zeker mee doorgaan, ook wanneer vandaag het voorliggende voorstel wordt aangenomen. Het is overigens ook een zaak voor de statenfracties zelf.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Waar het gaat om de steun van de SP behoeft u niet te twijfelen. Ook in ons huidige verkiezingsprogramma staat dat wij tegen tolwegen zijn.

De heer **Van der Maas** (GS). Voorzitter. Hoe zit het nu precies met de inflatiecorrectie? Welnu, ik kan de PvdA-fractie in positieve zin berichten dat wij die correctie niet gaan toepassen.

Is het mogelijk om de tarieven te verlagen, zo is gevraagd door de fractie van D66. Voorzitter. Wij stellen voor om een en ander nu voor vier jaar vast te leggen en om over vier jaar weer een nieuwe afweging te maken. Wat is op dat moment haalbaar? Wanneer het voorliggende voorstel wordt aangenomen, worden de tarieven vier jaar lang bevroren.

De heer **Haaze** (PVV). Ik meen, voorzitter, dat de gedeputeerde heeft aangegeven dat op het moment dat blijkt dat het in eigen beheer nemen mogelijk is --ik doel op een moment binnen de termijn van vier jaar-- de insteek van het college is dat dan niet die termijn van vier jaar wordt uitgezeten. In dat geval gaat men voor het in eigen beheer nemen.

De heer **Van der Maas** (GS). Vanzelfsprekend nemen wij, als wij hierover duidelijkheid hebben

gekregen, actie richting de Staten. In dat geval wordt die optie hier besproken. Wellicht komt het college dan met een voorstel.

Door de VVD-fractie is een vraag gesteld over een vijfde optie. Hoe zou het gaan wanneer er wel sprake zou zijn van een geringe verhoging van de tarieven, in relatie met het zo snel mogelijk tolvrij maken? Voorzitter. Dit scenario zit er nu niet bij. Wat mij betreft gaan wij het de komende vier jaar zo niet doen. Wel kan ik mij voorstellen --wat dat betreft wil ik bevestigend reageren-- dat deze mogelijkheid over vier jaar wordt meegenomen als één van de scenario's. Op dat moment kan die mogelijkheid netjes worden uitgewerkt, mede gelet op het feit dat men dan vier jaar dichterbij 2033 is.

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter, ik onderstreep nog even dat het wat ons betreft hierbij gaat om de inflatiecorrecties, om te voorkomen dat wij verder interen. Dat gebeurt een beetje, de komende vier jaar.

De heer **Van der Maas** (GS). Waarvan akte.

Voorts is door de VVD-fractie gesteld dat de tolheffing geld kost. Inderdaad, voorzitter: 2,5 tot 3 miljoen. De heer Willemse vraagt of niet een verbinding kan worden gelegd tussen het fietsvoetveer en de opbrengsten van de Westerscheldetunnel. Het tekort dat aan de ene kant ontstaat, kan worden gedekt met opbrengsten die aan de andere kant worden geïncasseerd. Voorzitter, dat gaan we niet doen. Ik zie het fietsvoetveer als een OV-voorziening en die wil ik niet in relatie brengen met het innen van de tolgelden. De heer Willemse heeft aangegeven dat hij hier later nog op terug komt. Ik stel voor dat wij, als wij het meer in het bijzonder over het fietsvoetveer hebben, deze discussie nader voeren.

Mevrouw **De Milliano-van den Heuvel** (CDA). Voorzitter. Wat de naar voren gebrachte vijfde optie betreft --een mogelijkheid die nu niet in het voorstel zou zijn opgenomen-- wijs ik erop dat er weliswaar wordt gestreefd naar zo snel mogelijk tolvrij, maar dat ook in het voorstel wordt gesteld dat, als het verkeer jaarlijks met 2% groeit en er geen extra kosten optreden, er twee jaar eerder met tolheffing kan worden gestopt. Mijns inziens wordt daarmee al tegemoet gekomen aan de genoemde vijfde optie, maar ik zie dat de heer Bierens het hoofd schudt. Is mijn conclusie juist dat de VVD-fractie bereid is om de tarieven te verhogen om de tunnel eerder tolvrij te maken?

De heer **Bierens** (VVD). Ik herhaal wat ik al eerder heb gezegd, voorzitter; mijn fractie is ervoor om de tarieven met het inflatiepercentage te verhogen om te voorkomen dat er op de reserves wordt

ingeteerd. Dat laatste gebeurt nu. Ik zeg niet dat het onverantwoord is, maar het gebeurt wel.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Mijn fractie constateert dat de VVD-fractie niet met een motie komt en daarmee voor de periode van vier jaar afwijkt van haar standpunt dat er sprake moet zijn van inflatiecorrectie. Dat is de partijlijn vanaf 2009 die de heer Bierens in eerste termijn zo fier heeft verdedigd.

De heer **Veraart** (D66). Voorzitter. Het lijkt mij goed om even te onderstrepen dat wij het hebben over vooruitgang. De tunnel staat model voor de vooruitgang in Zeeland. Een aantal gunstige ontwikkelingen --de fractie van de ChristenUnie heeft erop gewezen-- hebben wij wellicht wat zwaarder laten wegen dan het college. Op grond daarvan hebben wij de vraag gesteld of er niet voldoende ruimte is om de tarieven te verlagen. Geen van de andere fracties heb ik hierover gehoord; ik laat het daar nu even bij. Over vier jaar zien wij verder. Ik verwacht niet dat er heel schokkende zaken naar voren komen uit het onderzoek naar de optie van het in eigen beheer nemen.

De heer **Van de Velde** (SGP). Misschien, voorzitter, denkt de fractie van D66 een nieuw verkiezingspunt binnen te halen, het nog verder verlagen van de tarieven, maar volgens mij gaat het hierbij om een opdracht voor de directie van de NV. Het is ook het statement van de NV Westerscheldetunnel: zo laag mogelijke tarieven. Op basis van alle gegevens over de bedrijfsvoering enz., die deze directie veel beter kent dan wij, bepaalt zij uiteindelijk de tarieven. Nogmaals: zo laag mogelijk. Ik vind het echt onterecht, voorzitter, wanneer de fractie van D66 nu doet alsof andere partijen niet in zouden zijn voor het verlagen van de tarieven. Ik herhaal dat mijn fractie op dit moment de huidige gebruiker het voordeel wil geven als er meevallers zijn. Die keuze is helder en ik vind het echt onzinnig om nu de vraag te stellen of er nog tien of twintig cent van het kaartje afkan.

De heer **Veraart** (D66). Voorzitter, het ging mij om vooruitgang, en dan wordt het altijd wat moeilijk voor meneer Van de Velde... Eerder al heb ik gezegd dat wij hier over deze kwestie spreken met respect voor de eigen verantwoordelijkheid van het bestuur van de vennootschap. Ik blijf dat niet herhalen...

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter. De heer Veraart zegt dat hij geen enkele andere partij heeft gehoord over de mogelijkheid van lagere tarieven en daarom herhaal ik het nog maar even: de SP-fractie wil een tolvrije Westerscheldetunnel.

De heer **Veraart** (D66). Inderdaad moet ik dit corrigeren, voorzitter. Bij de SP-fractie ging het niet over lagere tarieven maar over een heel gemakkelijk verhaal over tolvrij maken. Dat zijn de berichten die ook uit Terneuzen tot ons komen. Ik vind het jammer dat wij daar toch even bij stil moeten staan, maar verder is dit niet zo serieus te nemen. Als we dan toch honderden miljoenen voor de economische structuur van Zeeland beschikbaar hebben, zet ik die liever in voor échte investeringen dan voor het uitdelen van cadeautjes.

Mevrouw **Van Unen** (SP). In elk geval, voorzitter, is het een consistent "verhaal"; wij vertellen steeds hetzelfde.

De heer **Veraart** (D66). U vertelt steeds dezelfde onzin: dat geef ik u na.

Voorzitter. In 1987 stonden wij niet alleen te wachten op boten die niet voeren, maar betaalden wij ook met contant geld dat wij op het postkantoor opnamen met kascheques. Er is intussen het een en ander veranderd en het lijkt mij goed om vandaag niet een voorschot te nemen op de wijze waarop het betalingsverkeer er in 2033 uit zal zien. Nogmaals, het gaat om vooruitgang. Een heel andere vorm van vooruitgang, die eveneens met verbindingen te maken heeft, is de Europese eenwording. VVD en D66, zij het beide op sommige punten met verschillende opvattingen, werken wat dat betreft als liberale partijen samen in de ALDE. D66 is daar iets groter dan de VVD. U ziet het, voorzitter: vooruitgang...

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter. Voor ons stemgedrag is het volgende zeer belangrijk. De gedeputeerde heeft zojuist een "soort van toezegging" gedaan: wanneer uit onderzoek blijkt dat de optie van in eigen beheer nemen een gunstig scenario is, is de periode van vier jaar niet heilig. We gaan dan dus niet te horen krijgen: u heeft de tarieven voor vier jaar vastgesteld en wijziging tussendoor kan niet. Ik verzoek de gedeputeerde om hier nog even op in te gaan.

De heer **Haaze** (PVV). Voorzitter. De gedeputeerde heeft duidelijk gesteld dat, zodra er duidelijkheid bestaat over de haalbaarheid van het in eigen beheer nemen, hij daarmee naar de Staten komt, dat wil zeggen binnen de periode van vier jaar. Totdat die duidelijkheid er komt, moeten wij verder. Wij kunnen niet op onze handen gaan zitten. Daarom zal mijn fractie het voorstel steunen.

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter. In reactie op de woorden van de heer Temmink wijs ik erop dat de inflatiecorrectie al sinds 2012 niet meer is toegepast. Onze insteek was om hier over vier jaar

weer eens serieus naar te kijken, en de gedeputeerde heeft dat toegezegd. Daar zijn wij blij mee.

Verder heb ik opnieuw moeten vaststellen -- zeker na de laatste bijdrage van de heer Veraart-- dat de VVD toch echt de éنية Zeeuwse liberale partij is.

De heer **Van der Maas** (GS). Voorzitter. De SP-fractie stelt de vraag of de termijn van vier jaar in beton is gegoten. Ik zou zeggen: als je iets afspreekt voor vier jaar, dan ga je elkaar daaraan houden. Echter, jaarlijks doen wij de monitoring en als zich bijzonderheden voordoen die van grote invloed zijn of kunnen zijn, zullen wij daarover tussentijds met elkaar moeten spreken. Ik hoop, voorzitter, hiermee de SP-fractie over de streep te hebben getrokken.

Het voorstel wordt bij handopsteken met algemene stemmen aangenomen.

De vergadering wordt voor enige tijd geschorst.

31. Statenvoorstel Project Sluiskiltunnel eindafrekening (UITV-071)

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Voor ons ligt een gedegen eindafrekening, hét bewijs dat wij in Zeeland toch ook wel grote projecten tot een goed einde kunnen brengen. Wij danken iedereen die hieraan een bijdrage heeft geleverd.

Het financiële overzicht is duidelijk. Zowel van het Rijk als van de provincie is er tussendoor 10 miljoen extra ingepompt, maar bij een totaal van 295 miljoen blijft er nu zowel voor het Rijk als voor de provincie nog wat over. Een deel van die tegoeden hebben wij al benut, conform eerder genomen statenbesluiten. Het voorstel om het "restantje" ook maar vast te bestemmen voor het vervolg van de Sloeweg en Tractaatweg, de N62 -- hieraan wordt dan later nog een invulling gegeven-- vindt mijn fractie niet passend.

Wij zijn voorstander van een gedegen financieel beleid en vinden dat wij ons dienen te houden aan eerder gemaakte afspraken over incidentele en structurele meevallers, in enig begrotingsjaar. Ze dienen terug te vloeien naar de algemene middelen. Zo hebben de Staten het eerder aan het college laten weten bij de vaststelling van de begroting voor 2016. Zeker na het debacle van de Sloeweg en de aanbevelingen die naar voren zijn gekomen uit onderzoeken

daarnaar, vindt mijn fractie dat de Staten juist hierin zuiver moeten handelen. Daarom dien ik, samen met de fractie van de ChristenUnie, een amendement in met als strekking dat het bedoelde overschot naar de algemene middelen vloeit.

De **voorzitter**. Door de leden Temmink en Rijkse-Blok is het volgende amendement ingediend:

Het ontwerpbesluit van Provinciale Staten van Zeeland --op voorstel van Gedeputeerde Staten van 31 mei 2016, nr. 16008207-- in zijn geheel vervangen door het volgende besluit:

Het provinciaal overschot van het project Sluiskiltunnel ad 0,94 miljoen als financiële meevaller conform de uitgangspunten financieel beleid uit paragraaf 1.3 van de begroting-2016, lid 2, terug te laten vloeien naar de algemene middelen.

Dit amendement krijgt nr. 2.

De heer **De Wit** (PVV). Voorzitter. Na afronding van het succesvolle project Sluiskiltunnel werd in mei 2015 de eindafrekening opgemaakt, en wat bleek: er was een overschot van 27,7 miljoen. De helft daarvan behoorde de provincie Zeeland toe. In juni 2015 is door de Staten besloten om, vooruitlopend op de definitieve afrekening, 10,8 miljoen van dit overschot in te zetten als dekking van het tekort op het project Sloeweg. Vervolgens zijn er nog enkele aanpassingen geweest, waarna een restbedrag overblijft van 940.000 euro. Het college stelt nu voor, dit bedrag in te zetten voor het project N62, ofwel Sloeweg/Tractaatweg.

Voorzitter. Voor mijn fractie is het een logische keuze om dit overschot voor een wegenbouwkundig project te gebruiken, om een tekort op een ander wegenbouwkundig project gedeeltelijk te dekken, zeker gelet op het feit dat hier de projecten duidelijk een onderlinge verwevenheid kennen. Daarmee is het standpunt van mijn fractie om dit overschot direct hiervoor te gebruiken, verwoord maar hierbij moet wel goed in de gaten worden gehouden voor welk specifiek deelproject dit geld wordt ingezet. Het liefst zouden wij nu direct weten waar dit bedrag exact naar toegaat. Als dit proces te lang duurt, zouden wij dit overschot willen onderbrengen in een bestemmingsreserve-N62, in plaats van in een meer algemene reservepot.

Voorzitter. Natuurlijk is mijn fractie positief gestemd over het overschot van 27,7 miljoen. De provincie heeft immers al te veel financiële tegenvallers moeten incasseren. Echter, een overschot --het geldt ook voor een tekort-- geeft

aan dat dat er vooraf niet goed is gerekend of onderzocht. Wij gaan ervan uit dat met de aanstelling van de nieuwe directeur-grote projecten dergelijke financiële verrassingen tot het verleden behoren.

De heer **Erbisim** (PvdA). Voorzitter. In verband met de Sluiskiltunnel is er nog sprake van een borgstelling. Deze zou twee jaar na de oplevering doorlopen. Wij vragen ons af of dit aspect is betrokken bij de eindafrekening. Wat is in dit verband nog het openstaand bedrag? Lopen wij niet het risico --mocht er nog wat gebeuren-- dat wij toch weer voor een bepaald bedrag aan de lat staan?

Mevrouw **Van Veen-de Rechter** (D66). Voorzitter. Met de nieuwe wegen en de Sluiskiltunnel is er een veiligere en snellere route gerealiseerd en als gevolg daarvan maken meer automobilisten gebruik van de Westerscheldetunnel, hetgeen weer goed is voor onze Zeeuwse economie en, wellicht, ook voor de toekomstige tarieven.

Voorzitter. De Sluiskiltunnel is een goed voorbeeld van een geslaagd project dat binnen de gestelde termijn en met een overschot is afgesloten. Mijn fractie gaat akkoord met het reserveren van het overschot voor het project N62, zodat ook daar een snellere en veiligere doorstroming kan worden gerealiseerd.

De heer **Janssens** (CDA). Voorzitter. In verband met het project Sluiskiltunnel kan worden vastgesteld dat er goed werk is geleverd door alle hierbij betrokken partijen, van de toenmalige gedeputeerde tot en met de aannemer. Het is een project met bijzonder mooie resultaten, zowel infrastructureel als financieel.

Het college stelt voor om het restant van het provinciale overschot, 940.000 euro, te bestemmen voor de Sloeweg. Daarmee is dit voorstel consistent in overeenstemming met de in juli 2015 gekozen gedragslijn, toen al 10,8 miljoen van het overschot-Sluiskiltunnel werd ingezet voor het project Sloeweg. Het overschot dat in 2015 resteerde en nu resteert, was bedoeld voor Zeeuwse infrastructuur. In het licht van een goede noord-zuidverbinding is het ook wat het nu aan de orde zijnde restant betreft niet meer dan logisch, het in te zetten voor het goed afronden van een ander onderdeel van dezelfde infrastructuur. De fractie van het CDA wil graag zo zuiver mogelijk houden dat geld dat voor Zeeuwse infrastructuur is bedoeld --zo is het in het verleden vastgelegd-- daaraan ook wordt besteed.

Toevoeging van deze 940.000 euro aan het project Sloeweg wil eigenlijk niets anders zeggen dan dat het tussenstation, namelijk toevoeging en onttrekking aan de algemene reserve, niet wordt

gebruikt. Het geld wordt direct ingezet voor Zeeuwse infrastructuur, en daarmee als ondersteuning van de ontwikkeling van de Zeeuwse economie. Dit is naar ons oordeel in lijn met de toezegging van gedeputeerde Schönknecht in de statenvergadering van juli 2015 inzake het bieden van transparantie met betrekking tot het als het ware "bewaren" van sommige zaken in de algemene reserve.

Laat het duidelijk zijn, voorzitter: met de toevoeging van dit bedrag aan het project Sloeweg wil mijn fractie niet vooruitlopen op een keuze voor één van de varianten. Die keuze wordt immers op een later tijdstip gemaakt.

Door het aanvaarden van dit voorstel kunnen wij komen tot een goede afronding van een project dat van meerwaarde is voor Zeeland en de Zeeuwse economie. Door het bestendigen van de eerder gekozen en gevolgde gedragslijn staat de transparantie voorop en worden gereserveerde gelden besteed aan de doelen zoals voorgenomen.

Mevrouw **Rijksen-Blok** (CU). Voorzitter. Met dit voorstel vraagt het college het te veel begrote bedrag voor de Sluiskiltunnel te mogen gebruiken voor de Sloeweg en de Tractaatweg. Daarbij beroept het college zich op het feit dat het in de statenvergadering van juli 2015 ook zo is gebeurd. Ik heb de notulen er nog eens op nagelezen, waarbij mij is gebleken dat het toen in feite vooral ging over de varianten en niet zozeer over dit geld, maar het zij zo.

Voorzitter, mijn fractie hecht aan een degelijk beleid. Wanneer bij de behandeling van de begroting voor 2016 met betrekking tot het financiële beleid afspraken zijn gemaakt, willen wij daaraan wij vasthouden. Welnu, toen is afgesproken dat incidentele en structurele overschotten terugvloeien in de algemene reserve. Vervolgens kunnen ze worden ingezet voor wat op een bepaald moment nodig blijkt te zijn.

Misschien, voorzitter, lijkt het er nu op alsof wij dit geld niet zouden willen inzetten voor de Sloeweg. Zo is het niet. Ons gaat het om het principe. Wij hebben afgesproken dat overschotten in de algemene reserve worden gestort. Vervolgens kan er te allen tijde een voorstel worden gedaan om voor bepaalde doelen middelen uit die reserve te halen. Het is om deze reden dat wij samen met de fractie van GroenLinks een amendement hebben ingediend.

De heer **Viergever** (SP). Voorzitter. Allereerst een compliment voor de wijze waarop het project Sluiskiltunnel is verlopen. Het feit dat wij vandaag spreken over dit onderwerp is een gevolg van een project dat ruimschoots binnen het beschikbaar gestelde budget is gerealiseerd, en dat is prettig.

Wat het voorliggende statenvoorstel betreft kan mijn fractie zich vinden in het ingediende amendement. Immers: afspraak is afspraak. Als het project Sloeweg ons iets heeft geleerd, is het wel dat een wat ál te praktische omgang met gemaakte afspraken kan leiden tot een hellend vlak. Kortom: laten wij ook hier de koninklijke weg bewandelen en doen wat eerder is afgesproken, zelfs wanneer er sprake lijkt te zijn van een omweg. Vervolgens kunnen de Staten, wanneer dit overschot aan de algemene reserve is toegevoegd, bekijken of zij dit geld voor de Sloeweg willen inzetten en of zij het wel juist vinden om middelen, afkomstig van de Westerscheldetunnel, voor andere werken in te zetten.

De heer **Van der Maas** (GS). Voorzitter. Inderdaad kunnen wij constateren dat dit project binnen het budget is gerealiseerd. Het is fijn om te kunnen constateren dat er ook projecten zijn die op een goede manier, ook in financiële zin, worden afgerond. Ook het college spreekt zijn waardering uit voor de gedeputeerde die hiervoor verantwoordelijk is geweest en voor de projectorganisatie en de aannemer. Het is een goede zaak dat die waardering is uitgesproken door verschillende woordvoerders.

Voorzitter. Terecht is gesteld dat er sprake is van een borgstelling en dat die twee jaar loopt. Van die twee jaar is inmiddels anderhalf jaar verstreken. Dit heeft te maken met het meerjarig onderhoudscontract. De risico's zijn inmiddels enorm afgenomen. Met andere woorden: weinig risico's, maar de borgstelling loopt nog een halfjaar.

De heer **De Bat** (GS). Voorzitter. Met de fractie van de SP ben ik het eens: afspraak is afspraak. Echter, die fractie baseert zich op datgene wat door GroenLinks is opgesteld. Als dat zou kloppen, zou men gelijk hebben, maar het klopt niet. Het heeft ermee te maken dat de financiering afkomstig is van de bestemmingsreserve-Westerscheldetunnel-Sluiskiltunnel. Op het moment dat er sprake is van een overschot, moeten de middelen daarnaar terugvloeien en kunnen ze niet naar de algemene reserve. Met andere woorden: datgene wat met het amendement wordt beoogd, is niet eens mogelijk. Zouden wij deze middelen niet nu bestemmen voor de N62 of iets anders, dan zouden ze gewoon terugvallen in de genoemde bestemmingsreserve.

Bovendien is er nóg een belangrijke reden om het voorstel van het college te volgen. In verband met het overschot dat naar het Rijk gaat, hebben wij gevraagd om het in te zetten voor de N62, het hele project. Hierover wordt door het Rijk nagedacht. Zodra wij de voorstellen voor afronding van het project-N62 hebben, komt het Rijk met een eindoordeel daarover. Ik heb het nu over die beroemde vijf miljoen, het bedrag dat in juli 2015 is

genoemd. Het zou nu toch wat raar zijn wanneer wij het zélf niet zo zouden doen. Wij zouden dan het Rijk vragen om het wél te doen, en zelf zouden wij het niet doen. Daarmee zouden wij toch ongeloofwaardig zijn. Voorzitter, het college ontraadt de Staten de aanvaarding van het amendement.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Uit het statenvoorstel komt mijns inziens naar voren dat bij de financiering van dit project meerdere partijen betrokken zijn geweest, waaronder Zeeland Seaports, gemeenten en provincie. Als er uiteindelijk voor de provincie een overschot resteert, heeft dat niet alleen te maken met inkomsten die afkomstig zijn van de bestemmingsreserve-Westerscheldetunnel. Wij vinden dat dit zuiver moet worden bekeken. Wat moeten wij nu met onze eigen afspraken? Als het verhaal van de gedeputeerde klopt, moeten deze middelen inderdaad terug naar de genoemde bestemmingsreserve. Dat is dan zuiver en in overeenstemming met datgene wat wij hier met elkaar afspreken.

De heer **De Bat** (GS). Voorzitter. Er is hier sprake van een lastig aspect, in die zin dat er ooit een budget was en dat dat budget later werd opgehoogd. Aan dat eerste budget hebben meerdere partijen meegedaan, waaronder Zeeland Seaports. Daarna is er bijgeraamd, maar daarna hebben die partijen níet meegedaan. Het overschot waarover wij nu spreken, heeft te maken met dat tweede gedeelte. Met andere woorden: die andere partijen hebben nu geen recht op een overschot. Alleen het Rijk en de provincie, in de vorm van de genoemde bestemmingsreserve, hebben aan dat tweede gedeelte bijgedragen.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Ik verzoek u de vergadering even te schorsen.

De vergadering wordt voor enkele minuten geschorst.

Mevrouw **Rijksen-Blok** (CU). Voorzitter. Gelet op de uitleg van de gedeputeerde trekt mijn fractie zich terug als mede-indiener van het amendement. Wij kunnen ermee instemmen dat het overschot wordt ingezet overeenkomstig het voorstel van het college, zodat het in elk geval bestemd wordt voor de mobiliteit.

De **voorzitter**. Ik constateer dat het amendement nu nog slechts door de fractie van GroenLinks is ingediend.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. De uitleg, zojuist door de gedeputeerde gegeven, bevat nieuwe informatie en leidt tot de conclusie dat het formeel niet mogelijk is om het overschot te laten vloeien in de algemene middelen. Wij blijven, op grond van de "voorinformatie" en het gestelde in het statenvoorstel, wat moeite houden met deze gang van zaken, maar aangezien de met het amendement beoogde werkwijze niet mogelijk is, is het enige alternatief dat deze middelen teruggaan naar de genoemde bestemmingsreserve. Tegen deze achtergrond trekken wij het amendement in.

De **voorzitter**. Ik constateer dat amendement nr. 2 is ingetrokken.

Het statenvoorstel wordt bij handopsteken met algemene stemmen aangenomen.

32. Statenvoorstel Nota Grondbeleid (DIO-082)

Mevrouw **Kooman** (PVV). Voorzitter. Met dit voorstel stelt het college voor om de komende tien jaar over voldoende middelen te beschikken om de gestelde doelen te realiseren in een derde van Zeeland. Hierbij merken wij op dat het college spreekt over 400 extra hectaren die nog te verwerven zijn via het ministerie van Economische Zaken. Daaruit valt niet op te maken of het mogelijk niet kunnen verwerven van deze grond van invloed is op de realisatie van de gestelde doelen. Graag vernemen wij van het college of deze 400 hectaren een cruciale rol spelen.

Voorzitter. Wat mijn fractie betreft is het niet noodzakelijk om de huidige omvang van 777 hectare aan te passen. Het is dus duidelijk dat wij instemmen met de voorgestelde kredietverhoging naar 66 miljoen, waarvan 10% buffer is. Gelet op deze buffer van 6 miljoen kunnen wij ook instemmen met het ten goede laten komen van de boekwinst aan de algemene reserve. Ondanks het feit dat daarmee de keuze van het college om de mogelijk extra rentelasten ten laste te laten komen van de budgettaire ruimte, logisch lijkt, hebben hierbij wij zo onze vraagtekens. In onze ogen zouden deze kosten net zo goed ten laste van het krediet kunnen worden gebracht. Graag horen wij van het college waarom dit geen optie is. Wij vinden dat uit de vage bewoordingen van het college niet concreet naar voren komt wat voor

kosten dit betreft. Graag verkrijgen wij een verduidelijking.

Verder onderstrepen wij dat, wat de PVV-fractie betreft, onteigening een laatste middel dient te zijn. De insteek is wat ons betreft te allen tijde vrijwilligheid, tenzij de realisatie van projecten direct in gevaar komt. Hierbij spreekt het voor zich dat er op een transparante en integere wijze dient te worden gehandeld.

Voorzitter. Gelet op het feit dat het college handelt binnen de reeds op 5 februari 2016 vastgestelde kadernota en op het feit dat de omvang van de Grondbank niet verandert ten opzichte van het in 2014 vastgestelde krediet --in feite krijgt men slechts compenserend krediet voor de gestegen grondprijzen-- kan mijn fractie met dit voorstel instemmen.

De heer **Van Haperen** (PvdA). Voorzitter. In de afgelopen decennia is een actief grondbeleid een onmisbaar instrument gebleken bij het realiseren van infrastructuur, agrarische structuurversterking en nieuwe natuur. Zoals het statenvoorstel laat zien, liggen er ook in de komende 10 tot 15 jaar nog meerdere uitdagingen voor ons. Continuering van dit beleid is voor mijn fractie dan ook geen punt van discussie.

Een vraag was en is voor mijn fractie wél of het inderdaad nodig is om de grondvoorraad, in handen van de provincie, aanzienlijk te vergroten. Het college stelt ons immers voor om de kredietruimte voor grondverwerving met twee derde op te hogen. Na ampele overweging stemt mijn fractie in met zo'n verhoging en daarbij is een doorslaggevend argument dat er ook voor het komende decennium belangrijke opgaven gelden die de PvdA na aan het hart liggen. Ik noem in dit verband de realisatie van 1000 hectare nieuwe natuur en 150 kilometer natuurvriendelijke oevers.

Voorzitter. De door het college aangegeven gewenste omvang van de Grondbank is vooral gebaseerd op de wens om vrijwillige kavelruil van versnipperde landbouwgrond te stimuleren. Dat is goed voor de economie en de leefbaarheid van het platteland en voor mijn fractie is het belangrijk dat de multifunctionaliteit van het platteland daarbij centraal blijft staan. Met andere woorden: niet alleen het boerenbelang dienen maar ook de andere belangen die op het platteland aan de orde zijn. Graag horen wij van de gedeputeerde of ook het college dit kan onderschrijven, óók waar het om het grondbeleid gaat.

Vervolgens nog enkele opmerkingen over het provinciale grondbeleid in samenhang met de stedelijke omgeving, een onderwerp dat wij ook bij de behandeling van de kadernota ter sprake hebben gebracht. In vervolg daarop wordt in de brief van het college gesproken over een faciliterende rol van de provincie. Voorzitter, wat dit

precies inhoudt, wordt in de nota jammer genoeg maar weinig uitgewerkt. Op blz. 14 wordt volstaan met de opmerking dat de provincie graag haar diensten aanbiedt wanneer gemeenten daar om vragen. Naar onze mening verdient Zeeland meer en beter, vooral ook omdat er meerdere aanknopingspunten zijn, bijvoorbeeld waar het gaat om bedrijventerreinen en de sanering van gedateerde verblijfsrecreatiecomplexen. Ook daarvoor zou het provinciale grondbeleid een rol kunnen spelen. Wat mijn fractie betreft gaan gemeenten dus actief een beroep doen op provinciale knowhow en instrumenten.

De heer **De Visser** (SGP). Voorzitter. In grote lijnen kan mijn fractie instemmen met deze nota. Wij hopen dat de provincie een voorzichtige en zorgvuldige benadering kiest bij haar rentmeesterschap over Zeeland.

Punten, door ons naar voren gebracht in de commissie en de statenvergadering waarin de kadernota werd behandeld, zijn grotendeels meegenomen bij het opstellen van het voorliggende stuk, en daar zijn wij blij mee.

Het vergroten van de kredietruimte voor de Grondbank kan onze goedkeuring wegdragen omdat hiermee wordt voorkomen dat de Grondbank vast komt te zitten. Al eerder hebben wij opgeroepen om te streven naar een flexibele Grondbank en ons komt het voor dat dat met deze verruiming beter haalbaar is. Nogmaals dringen wij erop aan dat er ook echt in de praktijk sprake is van een flexibele houding van de Grondbank, zowel bij kopen als bij verkopen. Verder constateren wij dat, met deze extra kredietruimte, de bestemmingsreserve overbodig is geworden. Wél vragen wij ons af of de rentelast en de winsten enigszins tegen elkaar kunnen worden weggestreept. Is daar enig zicht op? Kunnen de Staten in de toekomst deze ontwikkelingen volgen, zodat duidelijk is waar zij wat dit betreft aan toe zijn?

Voorzitter. De kredietruimte staat voor tien jaar vast. Wij horen graag van het college of dit nog tussentijds kan worden herzien. Of zitten wij hier inderdaad voor tien jaar aan vast?

Ook het gestelde over de faciliterende rol van de provincie met betrekking tot het stedelijke gebied, kunnen wij onderschrijven. Wél vragen wij de gedeputeerde hoe zij dit in het vat wil gieten, gelet op de komende Omgevingswet en de rol van de provincie daarbij.

De heer **Schonis** (D66). Voorzitter. Ook mijn fractie kan zich vinden in de hoofdlijnen van dit voorstel en ook wij hebben, na wat beraad, besloten om in te stemmen met de kredietverhoging, gelet op het al door de heer Van Haperen aangegeven argument:

ook voor de komende jaren gelden er belangrijke opgaven waarvoor men ruilgrond nodig heeft.

Voorzitter. De stedelijke herverkaveling is een onderwerp in verband waarmee op dit moment in het kader van de nieuwe Omgevingswet pilots worden opgestart. Is de gedeputeerde bereid om na te denken over de mogelijkheid om Zeeland hiervoor aan te melden? Inderdaad is de herstructurering van verouderde verblijfsrecreatieterreinen en bedrijventerreinen hiervoor een aardig onderwerp.

De heer **Van 't Westeinde** (CDA). Voorzitter. Op 3 juni is door de fracties van SGP en CDA een motie ingediend, gericht op het verhogen van het investeringskrediet voor de Grondbank. Deze motie werd met een ruime meerderheid aangenomen. Mijn fractie is dan ook blij dat het college tijdens het zomerreces hard heeft gewerkt om invulling te geven aan de motie; dank daarvoor.

Zeeland staat de komende jaren nog grote opgaven te wachten. Men denke aan de Tractaatweg, de N59, de spoorverbinding Zelzate-Terneuzen, de afronding van het Natuurnetwerk Zeeland, de Kaderrichtlijn Water enz. Voorts toont onderzoek van het LEI-kadaster, uitgevoerd in opdracht van de provincie --misschien is het goed om het desbetreffende rapport aan de Staten voor te leggen-- aan dat de landbouwkundige structuur de komende jaren voortdurend de aandacht vraagt. De verkavelingsstructuur is over de hele linie in Zeeland matig te noemen, maar het genoemde rapport geeft ook aan dat de uitgangspositie van de landbouw goed is. Er is sprake van een goede gemiddelde bedrijfsoppervlakte, van een gunstige eigendomssituatie en van relatief jonge ondernemers. Voor 40% van de bedrijven in Zeeland, ouder dan 50 jaar, is een opvolger bekend. Dat is ons inziens een compliment waard.

Voorzitter. Er is dus sprake van een geweldige potentie en om alle opgaven te kunnen realiseren, is een goed gevulde Grondbank nodig, waarmee op vrijwillige basis --ik onderstreep het woord "vrijwillige"-- ruilingen tot stand gebracht kunnen worden. De CDA-fractie kan dan ook instemmen met de nota zoals die nu voor ons ligt.

De heer **Ruissen** (VVD). Voorzitter. Om de benodigde omvang van de Grondbank in stand te houden, wordt in het voorliggende stuk voorgesteld de kredietruimte met ruim 27 miljoen te verhogen tot 66 miljoen. In relatieve zin is dat natuurlijk een forse verhoging, maar mijn fractie kan ermee instemmen. Immers, het instrument Grondbank is belangrijk om de noodzakelijke kavelruilprocessen soepel te kunnen laten verlopen. Bovendien moet de Grondbank groot genoeg zijn om het principe van vrijwilligheid te kunnen toepassen. Dat principe vindt mijn fractie zeer belangrijk.

Terecht wordt in de nota aandacht gegeven aan de risico's die mogelijk zijn verbonden aan een grotere grondpositie van de provincie. Die risico's zijn echter goed onder controle, zo meent mijn fractie, ook omdat er nog een groot verschil bestaat tussen de marktwaarde van de huidige provinciale gronden en de waarde waarvoor ze in de boeken staan.

Voorzitter. Bij de behandeling van de kadernota kreeg het college door middel van een motie de opdracht om niet een passieve maar een faciliterende rol te spelen met betrekking tot het stedelijke gebied. Daarvoor zijn de gemeenten verantwoordelijk. Het college stelt voor dat de provincie haar faciliterende rol invult met coördinatie en kennisondersteuning. Geven gemeenten hiervoor een vergoeding of leveren zij op een andere manier een tegenprestatie? Zou dat niet redelijk zijn?

Voor het overige wil mijn fractie graag instemmen met dit statenvoorstel.

Mevrouw **Rijksen-Blok** (CU). Voorzitter. Ik ben een beetje getripped door de laatste opmerking van de heer Ruissen: gaan gemeenten betalen voor ondersteuning in coördinatie en kennis? Is hier sprake van een "uurtje-factuurtje-mentaliteit"? Ik denk dat wij juist in het kader van samenwerking en provinciale regie ontzettend voorzichtig moeten zijn om dit meteen in geld uit te drukken. Mijns inziens moeten wij hierbij het totale belang van Zeeland in het oog houden.

De heer **Ruissen** (VVD). Misschien is het u opgevallen dat ik niet over geld heb gesproken maar over een tegenprestatie in de een of andere vorm. Dat hoeft niet ingevuld te worden met "uurtje-factuurtje", maar samenwerken betekent ook: samen middelen inzetten, over en weer.

Mevrouw **Rijksen-Blok** (CU). Luisteren naar elkaar kan óók een beloning zijn...

Voorzitter. Tijdens de behandeling van de kadernota is gepleit voor vrijwilligheid bij het verwerven van gronden, voor voldoende middelen voor de Grondbank zodat die bank zijn werk goed kan doen, en voor een faciliterende rol van de provincie richting gemeenten, ingevuld met kennis en coördinatie. Welnu, wij kunnen ons vinden in deze kaders.

In verband met het beheer wordt gesproken over datgene wat wij kunnen verwerven, waarvoor en hoe. Voorzitter, wij onderstrepen dat het hierbij gaat om contact met mensen. Grond heeft voor de bezitters ervan een emotionele waarde. Het is de bodem voor het bestaan van mensen, dieren en planten. Daarom pleiten wij voor het zorgvuldig omgaan met de belangen van eigenaren en gebruikers, zodat tegemoet kan worden gekomen

aan de eisen die aan de provincie worden gesteld waar het gaat om natuur, infrastructuur en landbouwstructuur.

De heer **Temminck** (GL). Voorzitter. Mijn fractie vindt deze nota een helder stuk. Zij heeft al in de commissie aangegeven dat zij waardering heeft voor opzet en inhoud, met gedetailleerde kaarten voor elke Zeeuwse regio en gemeente. Wat is, met betrekking tot gronden, waar nog nodig en wat is waar overbodig? Het is allemaal duidelijk.

Voorzitter, mijn fractie erkent het belang van een goed functionerend Ruilverkavelingsbureau en van een Grondbank waarvan het budget toereikend moet zijn om in de komende tien jaar minimaal een derde gedeelte van alle wensen te kunnen honoreren. Dat het plafond van de middelen, nodig om de Grondbank op peil te houden, dient te worden opgetrokken --gelet op de huidige marktprijzen-- is logisch.

Opnieuw, voorzitter, kom ik met een pleidooi in verband met één van de belangrijkste onderdelen van deze nota: de 1000 hectare voor de natuur. Wij blijven bepleiten dat hieraan continu wordt gewerkt en willen niet dat dit naar achteren wordt geschoven, zoals sommige fracties wensen. Wij hebben ook de gedeputeerde horen zeggen dat het inderdaad beter is wanneer er sprake is van aaneengesloten robuuste natuurgebieden. Dat is van belang voor het karakter van het landschap en voor de biodiversiteit van planten en dieren. Wij zullen er scherp op blijven letten dat hieraan inderdaad continu wordt gewerkt. Zoals de heer Van Haperen al heeft opgemerkt, is het met het oog op deze doelstelling nodig dat de omvang van de Grondbank voldoende en duidelijk afgebakend is. Tegen die achtergrond kan het niet anders dan dat het krediet wordt verhoogd.

Voorzitter, mijn fractie gaat akkoord met dit voorstel.

De heer **Van 't Westeinde** (CDA). Voorzitter, welke fracties bedoelt de heer Temminck? In elk geval wordt door de CDA-fractie niet bepleit dat het Natuurnetwerk "naar achteren wordt geschoven". Wanneer zich goede kansen aandienen, moeten ze met beide handen worden aangegrepen.

De heer **Temminck** (GL). Ik heb geen namen van fracties genoemd, voorzitter. Ik ben alleen maar blij met deze ondersteuning. Wat mij betreft pleiten nog veel méér fracties in deze richting. Inderdaad, wij moeten elke kans aangrijpen en sowieso die 1000 hectare realiseren vóór 2027. Het is een hard gegeven waarvan wij niet mogen afwijken.

Mevrouw **Schönknecht-Vermeulen** (GS). Voorzitter. Ik constateer dat er in algemene zin waardering bestaat voor deze Grondnota, en

daarvoor ben ik erkentelijk. Er is heel hard gewerkt om dit stuk tot stand te brengen.

Mevrouw Koolman vraagt hoe het zit met die 400 hectare extra. Voorzitter, dat heeft te maken met Zeeuws-Vlaanderen, waar wij een opgave hebben in het kader van het NPW, het Natuurpakket Westerschelde. Een onderdeel daarvan is het nemen van landbouwstructuurversterkende maatregelen. Daarvoor hebben wij gronden gekocht, mede in relatie met de Hedwigepolder. De pachters hebben andere gronden aangeboden gekregen. Het is om deze reden dat wij daar een grote grondvoorraad hebben. Overigens, het is niet ónze voorraad, maar die van het ministerie van Economische Zaken.

Wij hebben dat ministerie de volgende vraag voorgelegd: kunnen wij die gronden wat langer houden en mogen we ze gebruiken om in dit gebied tot optimalisatie te komen? Daarmee hebben wij de 400 hectare beschikbaar om grondruil te realiseren, en kunnen wij de 800 hectare gebruiken in andere gebieden. Wij hebben een meerjaren-kostenraming ingediend bij het ministerie en ik verwacht dat daarmee de volgende week wordt ingestemd, en dan is er een definitief akkoord. Hierover is wel al ambtelijk overleg geweest, waarbij bleek dat er bij het ministerie sprake was van een positieve houding. Het is cruciaal dat wij deze 400 hectare kunnen gaan gebruiken. Zou hiermee niet worden ingestemd, dan zouden wij gronden moeten gaan verkopen.

Voorts is gevraagd of de rentekosten niet bij het krediet kunnen worden betrokken. Voorzitter. Het krediet is er om onze bezittingen te financieren en het is boekhoudkundig niet gebruikelijk om kosten op te boeken op bezittingen. Men zou dit zelfs een gevaarlijke weg kunnen noemen. Immers, de kosten moeten transparant zijn. Bovendien willen wij de kosten van het Kavelruilbureau indienen met het oog op de POP-subsidies, zodat er mogelijk sprake is van 50% financiering door Europa. Het gaat voornamelijk om personeelskosten, bedragen die worden betaald voor de kavelcoördinatoren, voor de adviesraad die wij willen inrichten enz.

Daarnaast zijn er de winsten op de verkoop van gronden, die in de algemene reserve worden geboekt; dat spreken wij vandaag met elkaar af. Je zou daarmee de rentekosten kunnen opvangen, maar nogmaals: het is een boekhoudkundige kwestie. Je mag winsten niet inboeken op een moment waarop je ze nog niet hebt en als je alleen maar dént dat je winst gaat maken.

De heer Van Haperen pleit ervoor dat de grondvoorraad wordt vergroot. Neen, voorzitter, die voorraad blijft ongeveer 800 hectare. Echter, omdat de grondprijzen zo sterk stijgen, moeten wij een groter krediet hebben zodat wij ook de nieuwe prijzen kunnen betalen om die 800 op voorraad te

houden. De gronden die worden verkocht, leveren winst op. Zou de grondprijs kelderen, dan zouden wij die 60 miljoen niet nodig hebben. Blijft de grondprijs zich ontwikkelen zoals nu het geval is, dan vallen de winsten in de algemene reserve behalve --ik zeg het aan het adres van de heer Temmink-- wanneer het gaat om winsten op gronden die wij hebben gekregen bij de decentralisatie-natuur. De meeropbrengsten daarvan moeten worden gebruikt om te investeren ten behoeve van de natuuropgave. Zouden wij toevalligerwijze veel van die gronden kunnen verkopen, dan moeten wij extra investeren in de uitbreiding en inrichting van natuur.

Voorts dringt de heer Van Haperen erop aan dat alle belangen van het platteland worden gediend. Uiteraard, voorzitter; het platteland bestaat niet alleen uit landbouw. Het is meer dan dat, en uiteraard worden ook voor andere zaken ruilingen ingezet.

De faciliterende rol van de provincie waarover is gesproken, betekent dat wij onze diensten aanbieden, en dat kan op een brede schaal. De heer Van Haperen roept gemeenten op om in dit verband actief een beroep op de provincie te doen. Voorzitter, dat onderschrijf ik natuurlijk. Wij faciliteren, maar het gaat bij de stedelijke verkaveling om een bevoegdheid van de gemeenten. Wij hopen dat er zó vaak een beroep op ons wordt gedaan dat wij het niet meer aankunnen, maar dan zien wij dat wel.

De heer De Visser spreekt over het wegstrepen van de rentelast versus de winsten. Voorzitter, het is een ongewisse zaak. We weten niet hoeveel gronden het volgende jaar winst gaan opleveren. We weten wel dat, als het krediet X is, we een rentelast moeten nemen van ruim 3%. Het is niet precies bekend hoeveel rente wij gaan betalen omdat men niet weet tegen welke prijs opnieuw grondvoorraad moet worden gekocht. Ik hoop dat het een beetje tegen elkaar wegvalt, maar dan nog zitten de kosten in de exploitatie en de winsten in de algemene reserve.

Voorzitter. Het zijn de Staten die over de kredietvaststelling gaan. Elke keer weer leggen wij verantwoording af bij de behandeling van begroting en jaarrekening. Mocht er voor de Staten aanleiding zijn om hierover opmerkingen te maken, dan zijn dát de momenten om met elkaar afwegingen te maken.

Inderdaad, voorzitter, wordt in het kader van de nieuwe Omgevingswet de rol van de provincie heel anders, maar het grondbeleid zoals wij het nu in gang zetten, past daar prima in.

Door de fractie van D66 wordt gevraagd of wij kunnen meedoen aan de door haar genoemde pilots. Voorzitter, wij zijn samen met Gelderland en Overijssel én het kadaster betrokken bij pilots die al worden uitgevoerd. Na vaststelling van de

Grondnota kunnen wij in de slipstream mee. Met andere woorden: wij doen daar ambtelijk al aan mee. Overigens, wij zijn natuurlijk nogal bijzonder, met het grondbedrijf dat wij hebben.

De fractie van het CDA bedankt het college voor de wijze waarop haar motie is uitgevoerd. Ik zou zeggen, voorzitter: uiteraard. Het was een motie die heel goed in de Grondnota paste. Verder meen ik dat de door deze fractie genoemde nota van het kadaster en LEI als bijlage is bijgevoegd. Als dat niet is gebeurd, is dat stuk voor de Staten beschikbaar. Het gaat om een openbaar stuk dat al is verspreid via de PCGR. Ik meen dat ook de ZLTO erom heeft gevraagd.

Voorzitter, waar is gesproken over "uurtje-factuurtje" kan ik zeggen dat het op dit moment niet zo is dat wij voor onze diensten rekeningen sturen naar gemeenten of wie dan ook. Dat zijn onze kosten, maar de "out of pocket-kosten" worden wel degelijk bij partijen in rekening gebracht. Wij hebben het hierbij over kadasterkosten, notariskosten enz. Wij nemen onze rol en gaan kijken hoe hard dit gaat lopen. Na bijvoorbeeld twee jaar zullen wij nagaan of wij er ambtenaren bij moeten zetten.

Door verschillende fracties is aandacht gevraagd voor het aspect vrijwilligheid. Voorzitter, ik denk dat het wel op vier, vijf plekken in de nota staat: vrijwillige grondverwerving is uitgangspunt. Dat is niet nieuw. Wij doen het al heel lang zo en op die manier hebben wij het Natuurnetwerk al voor 85% gerealiseerd. Daarom ook zullen die laatste procenten moeilijk worden; het dient altijd op vrijwillige basis te gebeuren. Ook in verband met die laatste procenten kan niet worden gezegd: wij gaan u verplichten.

Mevrouw Rijkssen komt met de oproep om op een goede manier contacten met mensen te onderhouden. Jazeker, voorzitter; ik denk dat onze kavelcoördinatoren "goud" zijn. Het zijn mensen uit en in het veld die echt letterlijk bij de mensen aan de keukentafel zitten, met de papieren op tafel, om te laten zien wat het beste voor de mensen is, wat er nodig is, hoe oplossingen kunnen worden aangedragen. Wij hebben de minister ook aangeboden om in verband met datgene wat nodig is voor de 380kV-verbinding, onze mensen in te zetten omdat ze zo goed bekend zijn in het gebied.

Het statenvoorstel wordt bij handopsteken met algemene stemmen aangenomen.

33. Statenvoorstel Rapport Rekenkamer Zeeland "Vrijkomende agrarische bebouwing in Zeeland tot 2030" (SGR-21)

Mevrouw **Kooman** (PVV). Voorzitter. Allereerst willen wij de rekenkamer bedanken voor haar duidelijke rapport dat mijn fractie met veel belangstelling heeft gelezen.

Wij menen, voorzitter, dat de provincie vooral een coördinerende rol moet spelen bij het voorkómen van leegstand van agrarische bebouwing. Wij vinden de aanpak van de problematiek van vrijkomend agrarisch vastgoed hoofdzakelijk een taak voor gemeenten en agrarische sector. Daarom zijn wij van oordeel dat de oplossingen vooral daar moeten worden geboden. Verder kunnen wij ons wel vinden in de aanbevelingen die door de rekenkamer worden aangedragen. Zo vinden ook wij dat het asbestprobleem niet mag worden onderschat.

De heer **Van Haperen** (PvdA). Voorzitter. Mijn fractie vindt dit een goed rapport. Het bevat een heldere analyse van een problematiek waarvan velen tot voor kort zich niet of nauwelijks bewust waren, en die soms zelfs werd ontkend. Wij onderschrijven dan ook het statenvoorstel met de opdracht aan het college om een en ander verder uit te werken.

Verder zijn wij benieuwd naar de opstelling van de indieners en ondersteuners van het amendement dat aan de orde is geweest bij de herziening van het Omgevingsplan. Die behandeling vond plaats op 11 maart 2016. Zij waren toen van mening dat de provincie terughoudend diende te zijn bij het stellen van voorwaarden in verband met vrijkomende agrarische bebouwing. Zij krijgen vandaag een herkansing en ik ben dus benieuwd naar de stemming die straks plaatsvindt.

Voorzitter, het college stelt in het voorliggende stuk terecht dat de Staten soms niet ontkomen aan moeilijke keuzes. Welnu, dit rapport is voor mijn fractie glashelder: er is in Zeeland werk aan de winkel waar het gaat om vrijkomende agrarische bebouwing, niet alleen voor gemeenten en agrarische sector, maar juist ook voor de provincie.

De heer **De Visser** (SGP). Voorzitter. Dit rapport biedt een goede omschrijving van de toekomstige uitdaging die er ligt op het gebied van de agrarische bebouwing. De SGP-fractie vindt het treurig dat in Nederland de agrarische sector wegwijnt en er voor veel boeren geen toekomst meer is. De heer Van 't Westeinde is hierover wat positiever, maar de komende jaren zullen duizend bedrijven gaan sluiten. Het gaat om 130 hectare bebouwing en om saneringskosten tot een totaal van 33 tot 45 miljoen. Voor de overheid, maar ook voor de boeren is dit een grote opgave die vraagt om goed beleid.

Voorzitter. Wij zijn er tevreden over dat de geest van ons amendement is overgenomen in de aanbevelingen, vermeld in dit rapport. De saneringsplicht wordt in die aanbevelingen niet meer één op één bij de boeren neergelegd, maar gekoppeld aan nieuwe kansen en herontwikkeling, in relatie met de ligging van de bebouwing. Dit komt ook in het dictum naar voren, zij het dat vermeld wordt dat gemeenten met aanbevelingen moeten komen naar aanleiding van onderzoek. Graag horen wij van de gedeputeerde welke rol nu precies de provincie gaat spelen, een faciliterende, een coördinerende of een andere rol.

Nogmaals onderstrepen wij, voorzitter, dat er voornamelijk in verband met mogelijke verpaupering gehandhaafd moet worden. Het is een probleem dat er zoveel bedrijven gaan sluiten, maar ik zou zeggen: maak dat probleem niet te groot. In het rapport van de rekenkamer worden hoeveelheden genoemd waarbij vraagtekens kunnen worden gezet, mede gelet op het feit dat bij deze berekeningen ook woonbestemmingen zijn meegenomen. Nagegaan moet worden of er écht sprake is van verpaupering.

Voorzitter. Datgene wat in het rapport wordt gesteld over het beleid in verband met het asbestprobleem, kunnen wij onderschrijven.

De heer **Schonis** (D66). Voorzitter. Zoals ik al eerder in de commissie deed, wil ik graag de rekenkamer hartelijk danken voor het vele werk dat zij heeft verzet voor het tot stand brengen van dit rapport. Ik denk dat het heel goed is dat de rekenkamer ons deze keer proactief van informatie heeft voorzien over een onderwerp waarvoor wij beleid kunnen formuleren, in plaats van achteraf reactief controleren.

Gesteld kan worden dat de maatschappelijke opgave in verband met vrijkomend agrarisch vastgoed bijzonder groot is. De rekenkamer komt met een omvang van 130 hectare tot 2030. Ik heb het even opgezocht, voorzitter; het gaat om een omvang even groot als het huidige bedrijventerrein Arnestein, hier in Middelburg. Die omvang is dus aanzienlijk, maar toch kan men zich afvragen of hieraan inderdaad een heel grote maatschappelijke opgave is gekoppeld. Ik wijs erop dat wij een vergelijkbare opgave achter de rug hebben en dat dat proces bijna geruisloos is verlopen. In de afgelopen periode is ongeveer 150 hectare aan vrijgekomen agrarisch vastgoed geleidelijk aan naar nieuwe bestemmingen omgezet. Dit heeft niet tot grote problemen geleid, zo concludeert de rekenkamer zelf. Het heeft ermee te maken dat veel vrijkomend agrarisch vastgoed hetzij geleidelijk op de markt komt --boeren blijven nog even, zij het hobbymatig, doorgaan-- hetzij in de vorm van nieuwe economische dragers (NED's) een nieuwe functie krijgt.

Voorzitter. Het beleid met betrekking tot de NED's kennen wij al heel lang. Ik meen dat hiervan sprake is sinds 1997, als gevolg van een streekplanherziening. Het is ons opgevallen dat dit beleid tot op heden nooit is geëvalueerd. De rekenkamer vraagt daar nu om. Immers, als je weet waar kennelijk de afgelopen jaren de successen zijn behaald met dat beleid, kan worden nagegaan of dat voor de komende jaren kan worden voortgezet in het kader van het nieuwe Omgevingsplan.

Bovendien rijst wat de agrarische bedrijfswoningen betreft de vraag hoe groot het probleem nu eigenlijk is. Mijns inziens is er in feite geen sprake van structurele leegstand. Het blijkt dat er bijvoorbeeld in Zeeuws-Vlaanderen vanuit Vlaanderen een behoorlijk grote vraag is naar dit soort panden. Ze worden gekocht, krijgen een woonbestemming en worden prima onderhouden. Ik heb de rekenkamer hierover een vraag voorgelegd en uiteraard krijg je dan het bekende antwoord: dat is een goede constatering waarnaar wij nader onderzoek zouden kunnen doen. Ik ben benieuwd hoe onze gedeputeerde hier tegenaan kijkt.

Voorzitter. Het volgende jaar komt er een kadernota voor het nieuwe Omgevingsplan. Kunnen wij, vooruitlopend daarop, een evaluatie met betrekking tot de NED's tegemoet zien? Waarom vraag ik dit? Ik vraag het omdat de NED's een soort grens kennen. De hoeveelste pannenkoekenboerderij, de hoeveelste schuur met appartementen... Op enig moment treedt er toch een verzadiging van de markt, van de vraag naar dergelijke bijzondere objecten, op. Kunnen wij dat de komende jaren verwachten en, zo ja, moet ons NED-beleid daar dan niet op worden aangepast? Omdat dit een belangrijk thema is, lijkt het mij goed dat wij hierover in een zo vroeg mogelijk stadium spreken.

Wat de asbestsanering betreft is er voor mijn fractie sprake van een punt van zorg, met name waar het gaat om de urgentie. Landelijk is afgesproken dat in 2024 alle asbestdaken gesaneerd moeten zijn. Dit betekent dat wij hiervoor nog een krappe acht jaar te gaan hebben. De rekenkamer denkt mijns inziens terecht dat, als de sector dit niet zelf oppakt, hier een belangrijke rol voor de provincie weggelegd zou kunnen zijn. Zij suggereert in dit verband om een koppeling te leggen tussen herbesteding en asbestsanering.

Voorzitter. De reactie van het college op dit punt baart ons zorgen. Gesteld wordt: er komt nog een evaluatie van het huidige asbestbeleid; wij kijken dan wel of het nodig is, wat er verder moet worden gedaan. Het is grappig dat het college dit in zijn reactie bestuurlijk heeft verwoord en vervolgens in het vierde punt van het statenvoorstel de Staten voorstelt om op dit punt het voorstel van de

rekenkamer te volgen, hetgeen neerkomt op een meer proactieve rol. Wat gaat de gedeputeerde nu precies doen? Hoe wordt de genoemde koppeling vormgegeven? Wanneer kunnen wij maatregelen tegemoet zien? Voorzitter, ons inziens is dit een essentieel punt. Immers, die termijn van acht jaar is hard. Wij zouden hier graag meer urgentie zien.

De heer **Van 't Westeinde** (CDA). Voorzitter. Voor ons ligt een ons inziens gedegen rapport, met een goede analyse en een goede doorkijk. Het is voorts een goede zaak dat met dit stuk vooruit wordt gekeken.

Er is al langere tijd sprake van deze problematiek. Waren het eerst nog kleinschalige bebouwingen en waren aanvankelijk de alternatieven vaak vrij gemakkelijk in te vullen, in de toekomst zal dit vraagstuk veel complexer worden, met meer en andere bebouwingen op vrijkomende kavels. Bovendien zal er sprake zijn van meer asbestproblemen.

Waar het gaat om de vraag of de problematiek is zoals is weergegeven in het onderhavige rapport, verschillen de meningen hier en daar. Het antwoord op deze vraag is mede afhankelijk van het economische klimaat en de bedrijfsopvolging. Wat dat betreft zal verder een diepgaand onderzoek nodig zijn.

Voorzitter, mijn fractie kan instemmen met dit voorstel maar zij wil het college de volgende aandachtspunten meegeven. In de eerste plaats houden wij het college voor: pak de regierol en breng relevante partijen, zoals gemeenten en ZLTO, bij elkaar om deze problematiek nog beter in kaart te brengen. Ik weet dat de ZLTO hiermee actief aan de slag wil.

In de tweede plaats dient er ons inziens in verband met mogelijke oplossingen niet alleen te worden gekeken naar de NED's, maar ook naar de geografische ligging. Er moet maatwerk worden geleverd, op vrijwillige basis. In de derde plaats bepleiten wij het maken van slimme koppelingen in relatie met "Zeeland asbestvrij in 2024" en andere nationale en Europese regelingen.

Voorzitter. Het is nu een goed moment om hiervoor beleid te maken, voordat de verpaupering misschien écht toeslaat.

De heer **Ruissen** (VVD). Voorzitter. De rekenkamer heeft een interessant rapport afgeleverd dat aandacht verdient. Tussen 2000 en 2012 is het aantal agrarische bedrijven in Zeeland afgenomen van 4200 naar 3200, een vermindering met 24%. Bovendien wordt de verwachting uitgesproken dat tot 2030 nog eens 1000 agrarische bedrijven hun deuren zullen sluiten, een vermindering met 33%. In deze orde van grootte hebben wij de vrijkomende agrarische bebouwing, die zich de komende jaren

wellicht voltrekt, nog niet eerder onder ogen gekregen.

De rekenkamer vat de vrijkomende agrarische bebouwing op als een groot probleem omdat geredeneerd wordt dat veel bedrijven geen herbesteding krijgen, waardoor veel opstallen ongebruikt zullen blijven. De rekenkamer signaleert voor de komende 15 jaar het gevaar van verpaupering.

Voorzitter, mijn fractie is er nog niet van overtuigd dat zich daadwerkelijk een probleem zal behoeven voor te doen. Het zijn immers de eigenaren van opstallen die er verantwoordelijk voor zijn hun eigendommen niet te laten verpauperen. Die eigenaren kunnen, indien nodig met consequenties, op hun verantwoordelijkheid worden gewezen.

De rekenkamer komt in haar rapport tot vier aanbevelingen waarop, ook in het rapport, door het college wordt gereageerd. Voorzitter, mijn fractie ziet in deze reactie van het college een nuancering van de aanbevelingen, maar zeker ook een erkenning van de bevindingen van de rekenkamer. Het college geeft aan, met de aanbevelingen aan de slag te willen gaan. Dat is iets anders dan te zeggen dat het college de aanbevelingen zonder meer overneemt. Naar het oordeel van mijn fractie zou dat ook niet kunnen, voorzitter. Immers, de provincie kan bijvoorbeeld niet borgen dat Zeeland in 2024 asbestvrij zal zijn.

Naar het inzicht van de VVD-fractie wordt met het voorliggende statenvoorstel niet besloten dat de rekenkamer aanbevelingen worden overgenomen, maar dat het college wordt opgedragen om met een voorstel te komen naar aanleiding van die aanbevelingen. Indachtig dit inzicht, stemt mijn fractie graag in met het voorstel. De inhoud van het rapport van de rekenkamer geeft daar ruimschoots aanleiding toe.

De heer **Van Haperen** (PvdA). Is mijn conclusie juist dat het gevoel van urgentie dat door de rekenkamer aan ons wordt voorgelegd, door u wordt ontkend of betwijfeld?

De heer **Ruissen** (VVD). Ik heb gezegd dat de inhoud van het rapport interessant is en dat er mogelijk een probleem opdoemt dat veel aandacht nodig heeft. Ik ontken het niet maar ik onderschrijf ook niet de ernst van de problemen die zich mogelijk voordoen.

Mevrouw **Rijksen-Blok** (CU). Voorzitter. Wij danken de rekenkamer voor dit rapport dat in feite is ontstaan naar aanleiding van een landelijk onderzoek. Men heeft een en ander toegespitst op de Zeeuwse situatie. Hiermee ondersteunt de rekenkamer de Staten waar het gaat om hun kaderstellende rol; dank daarvoor. In de

aanbevelingen, de voorgestelde kaders, kunnen wij ons vinden.

Voorzitter. Het gaat om problemen die zich mogelijk in de toekomst gaan voordoen. Welnu, als je denkt dat er wat aankomt, moet je je daar op voorbereiden. Voorts lijkt ons een koppeling van asbestsanering en vrijkomende agrarische bebouwing prima, maar het gaat in eerste instantie om een verantwoordelijkheid van de eigenaren, zulks op grond van landelijke wetgeving. Daar willen wij het liefst zo lang mogelijk laten liggen. Ook eigenaren zijn doordrongen van het feit dat er wat met dat asbest moet gebeuren. De mensen die het asbest moeten opruimen, hebben hun agenda tot na 2024 vol, zo hebben wij begrepen.

In de commissie is toegezegd dat de evaluatie van de Ruimte voor ruimte-regeling en de NED's zal worden betrokken bij het voorbereiden van het nieuwe Omgevingsplan-2018. Dat vinden wij een goede zaak.

Voorzitter. De provincie wordt het "tussenbestuur" genoemd en in het kader van het coalitieakkoord wil men de krachten bundelen. Daarom komt mijn fractie met de oproep de gemeenten te vragen om op korte termijn de benodigde gegevens aan te leveren. Overigens, ik weet dat over het algemeen ook die ambtelijke organisaties niet met een lege agenda zitten. Daarom zou ik zeggen: geef ze hiervoor de tijd. Daarnaast dienen ook de agrarische sector, het waterschap en andere organisaties met het voorliggende rapport aan de slag te gaan om zo de problemen, die eventueel zouden kunnen ontstaan bij het vrijkomen van agrarische bebouwing, op te pakken. Er moet voldoende draagvlak worden gecreëerd opdat men gezamenlijk tot oplossingen komt.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Dit rapport is helder opgezet en wordt afgesloten met een serie conclusies en aanbevelingen die stuk voor stuk duidelijk zijn. In de commissie heeft mijn fractie hiervoor al haar waardering uitgesproken. Wij zijn voorts blij dat het college onomwonden heeft aangegeven met deze aanbevelingen aan de slag te willen gaan. Wij zien die uitwerking met veel belangstelling tegemoet.

Er is één aspect waarvoor mijn fractie extra aandacht wil vragen en dat is de dreigende verpaupering van het platteland, wanneer leegstaand agrarisch vastgoed geen herbesteding vindt. Die kans is levensgroot, zeker nu het meer en meer om grotere schuren gaat. Bovendien ziet mijn fractie nog een ander gevaar, waarop zij ook in de commissie heeft gewezen maar waarop zij geen duidelijke reactie heeft gekregen. Hoe ziet het college het dreigende gevaar van verpaupering van het platteland in relatie met het voornemen van praktisch éle

Zeeuwse gemeente om meer ruimte te bieden aan woningnieuwbouw, terwijl bijna elke gemeente kampt met krimp? Juist daardoor ontstaat er nóg meer kans op leegstand op het platteland.

Voorzitter. De subsidieregeling voor zonnepanelen kan belemmerend werken bij het voorkomen van verpaupering; de rekenkamer wijst daarop. GroenLinks is niet tegen zonnepanelen, maar er moet wél sprake zijn van herbestemming. Bovendien moet alle asbest in 2024 opgeruimd zijn. Dat dit door de wet wordt voorgeschreven, meld ik nog even in de richting van de heer Ruissen. Het is de provincie die hierop dient toe te zien. Daarom moeten ons inziens het college en de Staten straks in het nieuwe Omgevingsplan aangeven dat zij deze ongewenste ontwikkelingen tegengaan. Daartoe adviseert de rekenkamer de Staten om het college een nader onderzoek op te dragen dat nog vóór 2018 moet zijn afgerond.

Dit advies neemt mijn fractie graag over, en zij meent dat dat moet in de vorm van een motie. Immers, dit wordt gebaseerd op iets dat niet is onderzocht maar slechts wenselijk zou zijn in de ogen van de rekenkamer. Het gaat niet om een aanbeveling die voortvloeit uit verricht onderzoek. Er is juist geconstateerd: wij weten hier nog te weinig van en het zou handig zijn wanneer wij er méér van af zouden weten. Ik meen dat ook het college in zijn reactie heeft aangegeven dat dit welkom zou zijn.

De **voorzitter**. Door het lid Temmink is de volgende motie ingediend:

Provinciale Staten van Zeeland, in vergadering bijeen op 30 september 2016;

gelet op:

- *het verbod op asbestdaken, dat in 2024 in werking treedt;*
- *de afspraak dat eigenaren van VAB's, doorgaans schuren, geacht worden deze verwijderingskosten zelf te dragen (maar daar vaak geen kans toe zien);*
- *het gegeven dat het hier om asbesthoudende gebouwen gaat, een kleine 700 van voor 2011, en nog zo'n 800 in de periode tot 2030; bij elkaar 1500 asbesthoudende gebouwen met een vloeroppervlakte van 57 ha (werkelijke grootte waarschijnlijk meer vanwege schuine daken;*
- *de subsidieregeling voor het aanleggen van zonnepanelen op daken van onder andere deze schuren kan bijdragen aan het in stand houden van de omvang van de leegstandsproblematiek;*

overwegende dat:

- *het college van GS geacht wordt erop toe te zien dat de maatregelen om asbest op te ruimen voor 2024 gerealiseerd worden;*

- *de subsidieregeling op zonnepanelen belemmerend kan werken voor de sanering van deze VAB's, zoals verwoord op blz. 11 en 13 van het rapport van de rekenkamer;*
- *de rekenkamer daarom de Staten aanbeveelt GS op te dragen een nader onderzoek te laten verrichten per gemeente;*
- *GS in hun bestuurlijke reactie op het rapport vermelden deze gedetailleerde informatie van toegevoegde waarde te achten;*

spreken als hun mening uit dat:

- *GS en PS hier hun verantwoordelijkheid moeten nemen om de asbestsanering en de sanering van de VAB's goed te kunnen monitoren;*
- *GS daartoe voor 2018 een nader onderzoek zouden moeten (laten) verrichten, zoals aanbevolen door de rekenkamer;*

dragen Gedeputeerde Staten op om:

- *een gedetailleerd onderzoek te (laten) verrichten, zoals aanbevolen op blz. 13 van het rekenkamerrapport, met als kernvragen:*
 - * *ga samen met elke Zeeuwse gemeente na wat de aard en omvang op perceelsniveau is van vrijkomende agrarische bebouwing vanaf 2000;*
 - * *breng in kaart op welke wijze en in welke mate er sprake is (geweest) van herbestemming;*
 - * *breng daarbij tevens de asbestproblematiek in kaart;*
- *de uitkomsten van dit nader onderzoek binnen een jaar te delen met de Staten;*

en gaan over tot de orde van de dag.

Deze motie krijgt nr. 3.

Mevrouw **Tuinder** (SP). Voorzitter. Mijn fractie vindt dat de rekenkamer goed werk heeft verricht met het onderzoek naar en het rapport over vrijkomende agrarische bebouwing. Het rapport toont een grote verandering voor Zeeland. Tot 2030 zullen ongeveer 1000 bedrijven stoppen. Aan agrarische bebouwing kwam tot 2012 al 150 hectare vrij. De oppervlakte van vrijgekomen en nog vrij komende agrarische bebouwing is dus zeker een probleem. Herbestemming en ruimtelijke invulling vormen daarmee een belangrijk onderwerp.

Voorzitter, wij zijn benieuwd naar de antwoorden die worden gegeven op de vraag hoe de herbestemming van agrarisch vastgoed de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden. Het is een vraag die aan de gemeenten wordt voorgelegd. Gaat het college ons hierover te zijner tijd informeren? Dat is van belang omdat hiermee zicht op oplossingen kan worden geboden.

Voorts is het onderscheid tussen soorten vrijkomende agrarische bebouwing belangrijk. Zo

zal er anders moeten worden aangekeken tegen bebouwing die van cultuurhistorische betekenis is. Dat er met nadruk extra aandacht moet worden gegeven aan de asbestsanering van de 57 hectare agrarische bebouwing met asbestdaken, is zeker. Dit risico vergt actieve aandacht en inspanning. Het lijkt ons dan ook voorbarig om alvast een voorschot te nemen op de datum 2024, alsof wij die datum niet zouden halen. Voorzitter, vóór 2024 moeten wij een asbestvrij Zeeland hebben, hoe eerder hoe beter. Van alle betrokkenen, zeker ook van de provincie, wordt hier een actieve verantwoordelijkheid gevraagd.

Bij vrijkomende agrarische bebouwing rijst de vraag welke invloed ervan uitgaat op de landbouw en de inrichting van het landelijke gebied. Voorzitter, ook hierop zal ons inziens de provincie haar aandacht moeten richten. Is het college hiermee al bezig?

De aanbevelingen van de rekenkamer zijn helder en dat geldt ook voor de opdracht aan GS, waarmee wij kunnen instemmen. Wij danken de rekenkamer voor haar rapport en stemmen daarmee in. Graag zien wij dat deze werkwijze ook in de toekomst wordt toegepast zodat problemen kunnen worden voorzien en voorkomen.

Mevrouw **Schönknecht-Vermeulen** (GS). Voorzitter. Dat de rekenkamer een goed rapport heeft geleverd, is voor alle partijen duidelijk geworden, en dat geldt ook voor het college. Waar het nuanceren betrof, aangebracht door het college, waren het inderdaad niet méér dan nuanceren. Van ontkenningen of iets dergelijks is geen sprake. In feite hebben wij samen met de rekenkamer en de ambtelijke organisatie, in goed overleg, het dictum geformuleerd.

Voorzitter. Er zijn wat vragen gesteld, maar het ging in de bijdragen van de fracties vooral om de erkenning van feiten en constatering. Ik denk dat wij als provincie moeten opletten en moeten voorkomen dat wij de "drager van de problemen" worden. Wij hebben op dit terrein een rol --ik denk aan leegstand, verpaupering, asbest enz.-- en natuurlijk kunnen wij die provinciale rol niet schuwen. Echter, het is het Rijk dat het beleid formuleert dat erop is gericht dat in 2024 het asbest van de daken af moet zijn. Ik voeg hieraan toe dat de desbetreffende regeling van het Rijk in april is gestopt en dat ook wat onze regeling betreft de centen op zijn. Nogmaals, wij moeten voorkomen dat wij de drager worden van dit probleem. Zouden wij dit in financiële zin moeten gaan dragen, dan zou dat voor de provincie leiden tot heel hoge bedragen. Daarom, voorzitter, is het van belang dat wij een en ander hebben geformuleerd zoals wij het hebben gedaan: laten wij samen met de sector en de gemeenten nagaan wat de problemen zijn en

welke oplossingen er eventueel kunnen worden geboden.

De heer De Visser heeft gevraagd wat hier nu precies de rol van de provincie is. Voorzitter. Ik denk dat wij zeker een initiërende rol moeten spelen. Iemand moet dit toch voor heel Zeeland in kaart brengen. Ik meen dat dit ook tot uitdrukking komt in het voorliggende dictum.

De heer Van Haperen verwijst terecht naar de opdracht van 11 maart 2016. Toen is een en ander gesignaleerd en hebben de Staten besloten dat er nog geen beleid noodzakelijk was. Thans blijkt uit het rapport van de rekenkamer dat het toch goed is dat wij hier met elkaar naar kijken. Vandaar ons verzoek: Staten, geef ons de opdracht om hiermee aan de slag te gaan. Dat willen we écht. We constateren het probleem; het is nu door de rekenkamer herbevestigd. Laten wij dan ook samen met gemeenten en betrokkenen dat probleem oppakken. Ik hoop dat het statenvoorstel met algemene stemmen wordt aangenomen.

Voorzitter. De heer Schonis kan ik zeggen dat de toezegging inzake de evaluatie met betrekking tot de NED's wordt nagekomen. Dat gaan we doen, zoals ik ook al in de commissie Ruimte heb gezegd, sowieso al in verband met de nieuwe Omgevingsvisie-2018. De NED-regeling is wel regelmatig aangepast, maar nog niet geëvalueerd. Die evaluatie komt eraan, maar ik ga er geen termijn aan verbinden. Wij gaan dit samen met partijen in kaart brengen. Omdat dit van belang is voor het traject dat op 2018 is gericht, kan het allemaal niet zo lang duren.

Er zijn veel opmerkingen gemaakt over de asbestvrije daken in 2024. Voorzitter, dat de provincie hierbij een initiërende en faciliterende rol kan spelen, is een goede zaak. Wij moeten daarbij zeker kijken naar mogelijkheden om tot slimme combinaties te komen.

Voorzitter. De adviezen van de CDA-fractie komen overeen met die van de rekenkamer. Ik denk hierbij aan het leggen van slimme koppelingen, het maken van nieuw beleid, het oppakken van de regierol, het belang van de geografische ligging enz. Het zijn praktische suggesties die bij het zoeken naar oplossingen kunnen worden betrokken. Als de Staten instemmen met dit statenvoorstel, gaan we het ook zo doen.

De heer Ruissen, die heeft gesproken over door het college aangebrachte nuanceren, kan ik zeggen dat wij met de aanbevelingen van de rekenkamer aan de slag willen gaan. Dat betekent dat wij een en ander gaan invullen samen met andere partijen. Wat de inbreng is van gemeenten en andere partijen... Wij gaan het zien en komen bij de Staten terug met datgene wat wij hebben opgehaald en met mogelijkheden om hieraan iets te doen.

Mevrouw Rijksen stelt terecht dat wij, als tussenbestuur, moeten oppassen. Inderdaad, er zijn ook nog andere partijen: gemeenten, agrarische sector, waterschap enz. Wij zullen het samen moeten doen.

De heer Temmink heeft het over de dreigende verpaupering van het platteland, in relatie met nieuwbouwplannen van gemeenten. Voorzitter, ik ben het met hem eens dat hier goed naar moet worden gekeken en dat hierop beleid moet worden gemaakt. Ik verwijs in dit verband naar de Ladder voor duurzame verstedelijking. Het al dan niet optellen van de woningaantallen betreffende het platteland kan effecten met zich brengen. Je zou kunnen hebben dat woningen uit de stad worden verplaatst naar het platteland. Is dat wat we met elkaar willen? Wat te denken van leegstand in kernen? Voorzitter, het zijn afwegingen die aan de orde komen bij de bespreking van de Ladder voor duurzame verstedelijking.

Voorzitter. Ik meen dat wij bij het formuleren van het ontwerpbesluit voldoende hebben meegenomen dat wij ook de asbestproblematiek gaan aanpakken. De heer Temmink stelt wat dit betreft een nóg zwaardere rol voor de provincie voor, maar ik herhaal dat voorkomen moet worden dat wij dé rol voor het oplossen van dit probleem krijgen. Dat gaat te ver; die rol moeten wij als provincie niet oppakken. Wij willen hier initiëren en het probleem samen met andere partijen oplossen.

Mevrouw Tuinder wijst erop dat de gemeenten gaan inventariseren wat er met het agrarisch vastgoed in het buitengebied is gebeurd en gebeurt, en zij vraagt of de resultaten daarvan aan de Staten kunnen worden voorgelegd. Natuurlijk, voorzitter; er zitten in het rapport van de rekenkamer heel wat opdrachten en tussentijds zullen bevindingen en conclusies met de commissie worden gedeeld. Het gaat daarbij om méér dan alleen de vrijkomende agrarische bebouwing.

Wat de motie betreft, herhaal ik dat het mijns inziens niet goed zou zijn wanneer de provincie met betrekking tot de asbestproblematiek een uitvoerende rol op zich zou nemen. Initiëren en samenwerken; dat is prima en dat staat ook in het voorstel, maar met de motie wordt de provincie een te zware rol gegeven. Ik ontraad de Staten de aanvaarding ervan.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Ik kan de gedeputeerde voor een flink gedeelte volgen, maar niet waar het gaat om haar laatste opmerking. Zij geeft duidelijk aan dat er samen met gemeenten, waterschap, sector enz. aan een oplossing moet worden gewerkt. Tegen die achtergrond is er mijns inziens sprake van een handreiking van de rekenkamer, ook van de Staten, in de vorm van een nader onderzoek. Nergens wordt door mijn fractie gesteld dat de provincie hier dé

verantwoordelijkheid moet nemen en leidend moet optreden. Het gaat slechts om de opdracht om verdergaand onderzoek te doen, juist om op een goede wijze samen met andere partijen aan de slag te gaan.

Mevrouw **Schönknecht-Vermeulen** (GS). Maar dat is opgenomen in de besluitvorming die straks aan de orde komt. Daar is deze motie écht niet voor nodig.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter. Ook ik constateer dat met de motie het college slechts wordt gevraagd om een onderzoek te verrichten. Ik lees niet in de motie dat de provincie hiervoor financiële verantwoordelijkheid moet nemen.

Mevrouw **Schönknecht-Vermeulen** (GS). Maar op het moment dat je probleemeigenaar wordt, loop je dat risico. Ik wil samen met de sector, gemeenten, waterschap enz. aan de slag om onderzoek te doen. Het dient hier niet alleen om de provincie te gaan.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter, ik begrijp de gedeputeerde wérkelijk niet. Immers, het rapport bevat de aanbeveling, richting Staten: vraag om onderzoek. Welnu, met de motie wordt niets méér gevraagd. De motie komt overeen met datgene wat de gedeputeerde zelf aangeeft: laten wij samen met gemeenten, waterschap enz. de problematiek beter in kaart brengen; wij moeten er sámen mee aan de slag. Het met de motie beoogde onderzoek levert volgens mij meer bouwstenen op om samen aan de slag te kunnen gaan, niets meer en niets minder.

De heer **Ruissen** (VVD). Voorzitter, ik meen dat de heer Temmink met deze woorden de overbodigheid van de motie bevestigt. Hij citeert als het ware het rapport en verwoordt het in deze motie. Naar mijn gevoel is de motie volstrekt overbodig. Bovendien wordt in de motie de suggestie gewekt dat de provincie voor het asbestprobleem verantwoordelijk zou zijn, maar de provincie kán daarvoor niet verantwoordelijk zijn.

De heer **Temmink** (GL). Daar ben ik het niet mee eens. De rekenkamer stelt zélf: wij adviserer de Staten om met dit verzoek te komen want wij kunnen op grond van het huidige onderzoek niet met een aanbeveling komen. Alle andere aanbevelingen zijn wél gebaseerd op door de rekenkamer gedaan onderzoek. Men kan déze aanbeveling niet hard maken omdat nader onderzoek nodig is. Vandaar --ik heb overleg gehad met de rekenkamer-- dat dit is uitgewerkt in de motie. Voorzitter, als de heer Ruissen valt over de overweging, vermeld in de motie, waarin wordt geduid op provinciale verantwoordelijkheid, dan

schrap ik die. Dat aspect komt dan later wel aan de orde, bijvoorbeeld bij de behandeling van het Omgevingsplan. Uiteindelijk gaat het om de asbestwetgeving, naar aanleiding waarvan wij samen aan de slag moeten. Ik denk dat de oproep om nader onderzoek te verrichten, heel logisch is.

De heer **Schonis** (D66). Voorzitter. Ik ben door de motie enigszins in verwarring gebracht. Met het dictum wordt het college opgedragen om met gemeenten "op perceelsniveau" na te gaan wat er aan asbest vrijkomt. Ik denk dat dat een bijzonder kostbaar onderzoek zou zijn. Bovendien mis ik in de motie de opmerking dat dit niet alleen een probleem voor de provincie is, maar vooral ook voor de sector. Als je dit op perceelsniveau zou willen bekijken, is dat bij uitstek een werkwijze waarbij je de sector moet betrekken. Ik ben benieuwd hoe de heer Temmink dit ziet.

De heer **Van 't Westeinde** (CDA). Voorzitter. Ook wij vinden dat de motie te ver gaat. Daarmee wordt de provincie voor bepaalde zaken verantwoordelijk. Ik wijs erop dat in het rapport van de rekenkamer wordt bepleit dat de provincie de regierol oppakt en samen met de gemeenten een verdiepingsslag maakt, en ik weet dat ook de ZLTO hiermee actief aan de slag wil gaan. Het moet gezamenlijk worden opgepakt en in die zin kan de provincie een rol spelen. Verder constateer ik dat in de motie een subsidieregeling wordt vermeld als een probleem voor sanering. Dat vind ik een aannname die ik niet kan delen.

Voorzitter. Ik zou zeggen: provincie, ga hiermee wel aan de slag, maar wij mogen niet verantwoordelijk worden voor andermans problemen.

De heer **Ruissen** (VVD). Voorzitter. Ik kan slechts bevestigen wat anderen al over de motie hebben gezegd. Wij gaan akkoord met het statenvoorstel en vinden de motie overbodig.

Mevrouw **Rijksen-Blok** (CU). Voorzitter. Tijdens de commissievergadering vroeg ik de mensen van de rekenkamer hoe het zat met de inventarisatie bij de gemeenten. Zij gaven aan dat hiernaar onderzoek zou moeten worden gedaan, maar hadden het daarbij over de percelen vrijkomende bebouwing, en niet alleen over asbest. Nogmaals, wat het asbest betreft hebben wij te maken met een rijksregeling. Andere partijen, waaronder de eigenaren, zijn hiervoor verantwoordelijk. Wij moeten dit niet naar ons toe trekken. Overigens, zolang asbest op de daken ligt, kan het geen kwaad en eigenaren weten drommels goed dat het vóór 2024 verwijderd moet zijn.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Misschien ben ik niet duidelijk genoeg geweest. Het eerste onderdeel van het dictum van de motie gaat niet alleen over asbest, maar over de totale herbestemming van agrarisch vastgoed.

Door de CDA-fractie is gezegd dat er sprake is van een aannname wanneer in de motie wordt gesteld dat de subsidieregeling voor zonnepanelen belemmerend kan werken. Dat snap ik niet, voorzitter, want die fractie heeft aangegeven dat zij kan instemmen met het rapport van de rekenkamer, en de genoemde constatering komt uit dat rapport; ik verwijs naar blz. 13 van het rapport.

Voorzitter. Inderdaad moet er worden samengewerkt met de gemeenten de sector enz, maar laten wij dat onderzoek nú doen, op perceelsniveau. Immers, 700 gebouwen zijn al wel in kaart gebracht, maar er komen nog 800 schuren bij. Wil je goed beleid voeren, dan is het handig om daarover méér te weten. Dat is wat de rekenkamer adviseert.

Mevrouw **Tuinder** (SP). Voorzitter. Mijns inziens zitten er toch wat verschillen tussen de inhoud van de motie en de aanbevelingen van de rekenkamer. Zo wordt in aanbeveling nr. 1 gesteld: vraag de gemeenten om op korte termijn onderzoek te doen naar de diverse herbestemmingen. Met de motie wordt bepleit dat het college van GS samen met de gemeenten nagaat wat op perceelsniveau aard en omvang van vrijkomende agrarische bebouwing is. Volgens mij zijn die twee formuleringen strijdig met elkaar.

De heer **Van Haperen** (PvdA). Voorzitter. Wij zullen tegen de motie stemmen omdat wij ons kunnen vinden in de opdracht die door middel van het statenvoorstel aan GS wordt gegeven. Die opdracht voorziet in het leggen van een koppeling tussen agrarisch vastgoed en aspectproblematiek. Wij kunnen ons voorstellen dat er op enig moment onderzoek moet worden verricht, maar dat moet dan gebeuren nadat er verbinding is gezocht met gemeenten en sector, en niet op dit moment.

Het statenvoorstel wordt bij handopsteken met algemene stemmen aangenomen.

Motie nr. 3 wordt bij handopsteken verworpen.

De **voorzitter**. Ik constateer dat de heer Temmink voor de motie heeft gestemd.

34. Statenvoorstel Risicomanagementbeleid (CDI-093)

De heer **De Wit** (PVV). Voorzitter. Wat is risicomanagement? Een bescheiden verkenning in de literatuur levert op dat het gaat om het vinden van een balans tussen risico's nemen en risico's beheersen, om een continu proces dat ten aanzien van doelstellingen risico's identificeert, kwantificeert en beoordeelt, en om het bepalen van activiteiten die de kans op het ontstaan van risico's of de gevolgen daarvan beheersbaar maken of houden.

Hoe dan ook, voorzitter, wat mijn fractie betreft is risicomanagement een onderdeel van goed bestuur en een belangrijk middel om de continuïteit van de organisatie te waarborgen. In het kader van dit management wordt de risicobereikbaarheid uitgedrukt in een zekerheidspercentage. Natuurlijk is dat zekerheidspercentage van 90 niet hetzelfde als 95%. Voorzitter, je komt hierbij al snel in een theoretische discussie terecht aan de hand van de vraag welk percentage het beste past.

Een belangrijk onderdeel van risicomanagement is de inbedding binnen een organisatie. In het voorliggende beleidsstuk wordt duidelijk weergegeven dat deze structuur is vastgelegd en dat dit voorstel de juiste keuze biedt. De PVV-fractie kan zich vinden in het voorstel zoals het na de behandeling in de commissie Bestuur op 16 september is aangepast.

De heer **Erbisim** (PvdA). Voorzitter. De ondertitel van dit stuk over risicomanagement is "Riskeer, beheers en realiseer meer". Het is een veelzeggende, voor sommigen onder ons wellicht onheilspellende titel voor "risicomanagement", een voor deze provincie inmiddels zeer beladen term.

Het spreekt mijn fractie enorm aan dat de provincie er niet voor kiest zich stilletjes terug te trekken uit allerlei nieuwe ontwikkelingen en projecten, uit angst voor financiële debacles. Een taak van de provincie is immers om een actieve en dirigerende rol te spelen in de vorm van het initiëren van nieuwe ontwikkelingen en het aangaan van maatschappelijke opgaven. Met de ondertitel "realiseer meer" lijkt deze ambitie geborgd te worden. Mijn fractie is blij met deze progressieve grondhouding. De veranderingen in de wereld, ook in Zeeland, vragen erom dat zaken worden gerealiseerd.

Natuurlijk vraagt dit het een en ander van het college en van sleutelfiguren binnen de ambtelijke organisatie en hun zeggingskracht op hun vakgebied. In het voorliggende stuk lezen wij dat risicomanagement voor een belangrijk deel draait om het juiste gedrag. De manier waarop wij met risico's omgaan en ernaar kijken, is zeer belangrijk.

Voorzitter, als wij het over gedrag hebben, praten wij over mensen, over menselijk gedrag. Die component in risicomanagement willen wij graag benadrukken, niet zozeer als potentiële risicofactor, maar als kracht en belangrijke indicator. Dit vergt dat de interne financiële deskundigen expertise en zeggingskracht hebben en ook krijgen van hun directe omgeving.

Voorzitter. De definitie van "risico" zou wat mijn fractie betreft nog wel enige aanscherping mogen krijgen. Een risico --het geldt zeker voor een overheidsorgaan-- wordt wat ons betreft beter omschreven met: "de kans maal het negatieve effect" in plaats van: "de kans op een gebeurtenis met een negatief effect". Graag verkrijgen wij op deze zienswijze een reactie van het college.

De heer **Roeland** (SGP). Voorzitter. In de eerste plaats wil ik de loftrumpet steken naar aanleiding van de inhoud van het voorliggende voorstel en de keuzes die daarin worden gemaakt. Het zekerheidspercentage voor 2017-2018 van 95% -- en vervolgens voor 2019 90%-- zien wij als een zorgvuldige keuze van het college. Men heeft geluisterd naar de opmerkingen die hierover door de Staten zijn gemaakt, waarvoor dank. Daarnaast noem ik het aspect ratio-weerstandsvermogen van anderhalf, ruim voldoende. Ook dat vindt mijn fractie een goede keuze.

Met het oog op de toekomst blijft het van belang dat het college en de organisatie de vinger aan de pols blijven houden. De afgelopen tijd zijn er grote stappen gezet maar het is nog niet zover --dat kan eigenlijk nooit-- dat men met betrekking tot risicomanagement op zijn lauweren kan gaan rusten. Je moet wat dit betreft altijd attent en alert blijven, en daartoe roepen wij het college dan ook op. Wij verwachten dat het college dit ook in de toekomst zal blijven doen, zodat wij in 2019 naar een zekerheidspercentage kunnen van 90.

Mevrouw **Kool-Blokland** (CDA). Voorzitter. Vandaag zou ik graag gedeputeerde De Bat naar huis willen laten gaan met een eretitel, namelijk: "goed huisvader". Kijkend naar de collega's van de PvdA-fractie zou ik wellicht moeten zeggen: "goed huismoeder". Welnu, laten wij er maar "M/V" bij zetten. De collega's van de SGP-fractie zouden in dit verband kunnen zeggen: een goede huisvrouw, waar treft men die aan?

Voorzitter. Dit voorstel met het daarin voorgestelde risicomanagementbeleid is natuurlijk een uitstekend stuk, en van alles dat goed is, zeggen we: dat hadden we eigenlijk al veel eerder willen hebben. Niet alleen mijn fractie, ook andere fracties hebben de afgelopen jaren fors aangedrongen op verbetering waar het gaat om inzicht in de algemene reserve, het apart zetten van bestemmingsreserves, het opstellen van

risicoposities en het beter afstemmen van die posities. Er is aangedrongen op een afstemming die passend is bij de risico's die wij lopen bij grote en kleine projecten. Immers, vele kleine projecten leiden samen tot grote risico's. Wij verlangen dus goede berekeningen en, tegen die achtergrond, een adequate reserve. "Passend" is in dit verband het juiste woord, voorzitter: passend bij een oppassende huisvader...

Uiteraard moet de algemene reserve niet te klein zijn, maar te groot is onnodig. Dit klinkt misschien vreemd, maar bij een te grote omvang worden te veel middelen apart gezet en dat is niet de bedoeling omdat middelen voor investeringen beschikbaar moeten zijn. Immers, wij willen in Zeeland zaken voor elkaar brengen; wij willen ontwikkelen.

Voorzitter. Er moet dus sprake zijn van een passende algemene reserve. Daartoe behoef je natuurlijk niet zelf het wiel uit te vinden. Het toepassen van het Naris-model is daarom een goede zaak. Op deze wijze wordt gebruik gemaakt van de ervaringen die elders door andere overheden zijn opgedaan. De weging van risico's wordt hierdoor in een veel groter geheel meegenomen. Alle risico's van die overheden komen in dit systeem aan de orde en worden bij de weging betrokken. Bovendien worden wij geattendeerd op risico's die wij misschien zelf nog niet hadden gesignaleerd.

Door de SGP-fractie is in de commissie opgemerkt dat het signaleren en opvoeren van risico's door de ambtelijke organisatie een essentiële voorwaarde is. Dat onderschrijft mijn fractie van harte, voorzitter. Hier ligt nog wel een uitdaging en wij menen dat de Staten wat dit betreft goed op de hoogte moeten worden gehouden. Graag blijven wij betrokken bij de ontwikkeling van kennis en kunde en bij het goed opvoeren van de risico's.

Wat het zekerheidspercentage betreft is het heel mooi dat de gedeputeerde in de commissie de ruimte heeft geboden om een soort toegroei-model naar 90% te volgen, om de eerste twee jaar nog op 95% te gaan zitten. Dat kan heel gemakkelijk, gelet op de ruimte in de algemene reserve. Er is weer lucht en voor mijn fractie is dit percentage niet totaal maatgevend. Ons gaat het veel meer om de systematiek die erachter zit, de wijze waarop risico's worden geïnventariseerd, welke weging daaraan wordt gegeven in politieke, maatschappelijke en financiële zin. Daarnaast gaat het om de vraag hoe groot de kans is dat risico's optreden. Wat dat betreft sluit ik mij aan bij de heer Erbisim: het is "kracht maal arm", maar dan op het gebied van de risico's. Dit sluit aan bij het beproefde Naris-systeem. Ik zou zeggen: pas het zo snel mogelijk toe; elk uitstel schaadt de provincie.

Voorzitter. Ook de verantwoording in verband met het risicomanagementbeleid tegenover de Staten vinden wij belangrijk. Het is een goede zaak dat het college in het herziene statenvoorstel de ruimte biedt om dat niet alleen in de jaarrekening en in de begroting te doen, maar ook in de kwartaalrapportages betreffende de grote projecten. Op die manier houden de Staten de vinger aan de pols en houden zij de ontwikkelingen in beeld zodat er, indien nodig, tijdig kan worden ingegrepen.

Een goed risicomanagementbeleid geeft de provincie rust en laat ons de gewenste doelen bereiken. Hiermee wordt ons een instrument in handen gegeven waarmee een afweging kan worden gemaakt in verband met nieuwe projecten. Kunnen wij die oppakken of niet? De Staten krijgen hiermee een instrument in handen dat werkbaar is. Wij gaan een en ander graag terugzien in de begroting en de verantwoordingen.

Eigenlijk, voorzitter, is het heel simpel: het gaat gewoon om een verbeterde, moderne versie van dat keurige huishoudboekje van die brave huisvader/moeder waarmee hij/zij berekende of er wel voldoende ruimte was voor het vervangen van de koelkast, voor het opvangen van tegenvallers. Het is zo simpel als het maar kan zijn. Nogmaals, wat ons betreft laten wij gedeputeerde De Bat als een brave huisvader naar huis gaan, braaf, ook in de Engelse betekenis: moedig en vooruitstrevend.

De heer **Van Gent** (VVD). Voorzitter. Wij willen de gedeputeerde prijzen voor het feit dat hij zo goed heeft geluisterd naar de opmerkingen die door verschillende fracties in de commissie zijn gemaakt. Wij zien het aangepaste voorstel als een verbetering, vergeleken met het oorspronkelijke stuk. Wij zullen het zonder meer steunen, maar wij zijn van de VVD en blijven dus met betrekking tot dit dossier heel scherp.

De heer **Verburg** (CU). Voorzitter. Wij zijn het tegenover onze inwoners verplicht om een degelijk beleid te voeren, waarbij goed risicomanagement cruciaal is. Het is dan ook een goede zaak dat wij bewegen in de richting van algemeen aanvaarde methodieken, hulpmiddelen als software en rand- en grensvoorwaarden die algemeen aanvaard zijn.

Voorzitter, mijn fractie is nog niet zo ver dat ook zij de loftrampet wil steken. Dat vinden wij wat te ver gaan. Wat ons betreft is risicomanagement absoluut géén eenvoudige zaak. Nadrukkelijk vragen wij aandacht voor een degelijke opleiding. Wij hebben de indruk gekregen dat het bij enkele informatiebijeenkomsten zou blijven, maar dringen erop aan dat dit echt in de cultuur wordt geborgd, met behulp van training en opleiding. Van belang is dat er op realistische wijze wordt ingeschat.

Er is nu sprake van een zekerheid van 99%, maar dat is vooral een papieren zekerheid, hetgeen ook duidelijk wordt wanneer er wordt teruggekeken naar getallen en naar het oplopen van tegenvallers. In het jaarverslag over 2015 hebben wij kunnen lezen dat het worst case-scenario met betrekking tot Thermphos leidde tot 680.000 euro. Gelet op de signalen destijds zou ik daar direct voor hebben getekend. Het lijkt erop, voorzitter, dat hier de slager zijn eigen vlees heeft gekeurd. Uit onderzoek door organisaties die in projectmanagement gespecialiseerd zijn, blijkt dat bij veel grote projecten de inschattingen van de risico's --als die door de eigen organisatie worden gedaan-- vaak veel te rooskleurig uitvallen. Ons advies is dat hieruit lering wordt getrokken. Ons inziens dienen de eerstkomende tijd inschattingen te worden getoetst door een onafhankelijke expert van buiten de organisatie. Graag verkrijgen wij hierop een reactie van de gedeputeerde.

Voorzitter. Naast de grote projecten zijn er natuurlijk nog andere risico's binnen de organisatie en deze zouden wel eens kunnen oplopen --dat beeld krijgen wij althans-- op het moment dat de ambities erg groot zijn. Ik denk hierbij aan het "nieuwe werken" dat een flinke wissel trekt op de organisatie, waardoor de bezetting en de uitvoering van wettelijke taken onder druk kunnen komen te staan. Dit levert risico's op in verband met mogelijke claims, wanneer men met zaken te laat is of zaken te gemakkelijk regelt. Wij zullen de organisatieontwikkeling, de maatregelen die wat dat betreft worden genomen, kritisch volgen. Wij horen graag van de gedeputeerde of hij onze zorgen op dit terrein deelt.

Wat de voortgangsrapportages betreft, voorzitter, zouden wij met betrekking tot de grote projecten graag per kwartaal een bijstelling van scenario's zien, met een toelichting. Op dit moment gaat het nog om toelichtingen met smileys, maar wij zouden het graag gekwantificeerd zien. Hetzelfde geldt voor de risico's voor de organisatie, naast de grote projecten. Wij doen de suggestie om daarbij de auditcommissie de rol van meedenker en klankbord te geven. Ook wat dat betreft krijgen wij graag een reactie van de gedeputeerde.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter. Na datgene wat er in verband met de Sloeweg is gebeurd, alles wat er mis is gegaan, en na "De parelduiker vreest de modder niet", is men aan de slag gegaan. We worden vaker geïnformeerd over de grote projecten en in de organisatie vinden veranderingen plaats. Er wordt gewerkt aan de relatie GS-PS en de Staten kijken naar zichzelf. Wat mijn fractie betreft hoort het voorliggende statenvoorstel in dit rijtje thuis. Het gaat erom dat men de risico's beheerst en dat de Staten vaker op de hoogte worden gehouden. Wij mogen de zaken niet uit de hand

laten lopen maar moeten ze goed onder controle houden.

En vervolgens, voorzitter, wil ik graag dat het college goed oplet, want mijn fractie gaat een compliment uitdelen en dat gebeurt niet zo vaak. Wij vinden dit een heel goed voorstel.

De heer **De Bat** (GS). Voorzitter. Ik dank de woordvoerders voor de gemaakte complimenten die ik graag doorgeef aan alle medewerkers die hierbij betrokken zijn. Ik ga ervan uit dat het maken van complimenten door de SP-fractie geen uitzondering meer is...

Voorzitter, het was een van de belangrijke opgaven die wij hadden: het risicomanagement en de controle op een aantal zaken moeten goed geregeld zijn, wil je op de juiste manier naar je begroting, je algemene reserve en alles wat daaromheen speelt kunnen kijken. Dat is de bedoeling geweest en wij hebben het niet alleen zelf gedaan. Met externe hulp hebben wij hierin belangrijke slagen gemaakt.

Ik ben het eens met degenen zeggen: je kunt het op papier en in je systemen goed geregeld hebben, maar het moet ook gewoon de cultuur zijn om op deze manier te handelen. Inderdaad wil ik dit niet afdoen met "we doen intern wat opleidinkjes". Neen, het gaat om degelijke gesprekken over de wijze waarop hiermee moet worden omgegaan. Hoever wij hierin gaan, is mede afhankelijk van de vraag hoe snel dit zijn weerslag vindt, maar het gaat op een goede manier gebeuren. Wij laten ons hierbij door degenen die het Naris-systeem hebben ontwikkeld, begeleiden.

Voorzitter. Het moet gewoon normaal worden om op deze manier naar risico's te kijken, zodat de juiste gegevens beschikbaar zijn en de risico's in de voortgangsrapportages op een juiste manier worden ingeschat. Dat mag wat verder gaan dan alleen wat smileys met wat toelichting. Wat de grote projecten betreft doen wij dat bij elke voortgangsrapportage. Bij de andere projecten zal het meer bij jaarrekening en begroting het geval zijn. Op die manier willen wij het vormgeven zodat uiteindelijk, aan de hand van de uitkomsten van het systeem, kan worden bepaald hoe groot de algemene reserve moet zijn om risico's op te vangen.

De heer Erbisim spreekt zich uit voor een andere definitie van het begrip "risico". Voorzitter, ik stel voor dat wij daar nu niet over discussiëren. Immers, wat de berekeningen betreft doen wij wat hij bedoelt: wij vermenigvuldigen de kans met het mogelijke effect. Op die manier komen wij tot de getallen. Hoe de definitie precies moet zijn... Volgens mij is dat niet het belangrijkste punt.

De heer Verburg heeft aangedrongen op een onafhankelijke toets van inschattingen, zeker wanneer het gaat om nieuwe projecten. Voorzitter.

Ook wat dat betreft laten wij ons begeleiden door het bureau dat dat voor veel overheden doet. Wij laten anderen meekijken, zodat wij inderdaad niet de slager zijn die zijn eigen vlees keurt. Bovendien kijkt ook de accountant er naar. Ook hem zullen wij ervan moeten overtuigen dat onze risico-inschattingen juist zijn, en dat kan alleen wanneer hem de juiste gegevens worden voorgelegd. Met andere woorden: in feite gaat het om twee toetsen, naast het feit dat wij er nu zelf op een andere manier naar kijken.

Voorzitter. Wij zullen de Staten informeren over de voortgang, sowieso via begroting en jaarrekening en, waar nodig, tussentijds. Op deze wijze kan de bewustwording met betrekking tot de risico's worden verbeterd en kunnen effecten beter in beeld worden gebracht. Ik denk dat dat helpt om op een goede manier het weerstandsvermogen op te bouwen, om de algemene reserve op peil te houden en vooral ook om doelstellingen te bereiken.

Het voorstel wordt bij handopsteken met algemene stemmen aangenomen.

35. Vragensessie

36. Vragen van lid Temmink over het aantal AZC-plaatsen in Zeeland

Voorzitter: de heer Roeland

De **voorzitter**. Ik merk op dat de te stellen vragen een onderwerp betreffen dat behoort tot de taken van de commissaris als rijksheer. Hij is daarvoor geen verantwoording verschuldigd aan de Staten, maar hij is bereid en gewend om informatie te verschaffen.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Ik vraag niet om een verantwoording maar om informatie.

Ik begin met een terugblik op datgene wat de burgemeester van Goes op 8 september aan de orde heeft gesteld en wat op 27 september in een artikel in de PZC is verwoord. Tot eind 2016 worden 12.500 reguliere AZC-plaatsen, dus geen noodopvang, gerealiseerd. Het COA gaf in de VNG-taskforce aan dat deze zullen worden afgemaakt. Dit betekent dat recent op diverse plaatsen voorzieningen met leegstand zijn opgeleverd. Daarnaast zijn er 34.000 AZC-plaatsen in planning. Volgens de VNG worden deze "on hold" gezet. De in voorbereiding zijnde plannen voor verschillende Zeeuwse gemeenten gaan dus

vooral nog in de koelkast. De gemeenten zijn hierover door de provincie geïnformeerd.

Echter, een buffer is en blijft noodzakelijk. Immers, er zijn veel vluchtelingen in Italië, Griekenland, Turkije enz. Komen ze voor een gedeelte naar Nederland, dan worden ze bij voorkeur opgevangen in bestaande, nu leegstaande AZC's. Hierbij wordt gedacht aan regionale spreiding, zodat de asielzoekers die een status toegekend krijgen, kunnen blijven wonen in dezelfde regio. Weliswaar is op dit moment de instroom laag en vindt er ook uitstroom plaats, maar gelet op eerder gemaakte Europese afspraken is de verwachting gerechtvaardigd dat de situatie heel snel kan veranderen. Daarom stelt mijn fractie de volgende vragen.

- Wat gebeurt er met de plannen, in voorbereiding voor verschillende Zeeuwse gemeenten? Gaan die plannen écht "on hold"? Blijven ze beschikbaar voor het geval dat, of komt van uitstel afstel, met het risico dat er bij veranderende omstandigheden en snelle instroom weer sprake is van hapsnap- en hals over kop-beleid?

- Hoe groot is de noodzakelijke buffer voor vluchtelingen die vanuit Zuid-Europa naar Nederland komen, landelijk en in Zeeland? Met die buffer moet men snel en adequaat op ontwikkelingen kunnen inspelen. Welke criteria worden er voor deze bufferplaatsen gehanteerd? Hoeveel van die bufferplaatsen zijn er in bestaande voorzieningen? Hoeveel moeten er eventueel nog worden gerealiseerd?

- Is al meer bekend over de regionale spreiding van AZC-plaatsen? Hoe gaat dit er uit zien en wat betekent dit voor Zeeland?

De heer **Polman** (cvdK). Voorzitter. Inderdaad ben ik als rijksorgaan actief bezig met dit onderwerp. Ook afgelopen maandag is hierover weer met de minister gesproken. Er is sprake van een landelijke regiegroep waarin, naast de rijksoverheid, ook de VNG is vertegenwoordigd. Deze groep heeft geconstateerd dat de instroom van asielzoekers vermindert en men heeft nagegaan wat dit betekent voor de plannen die in uitvoering en in voorbereiding zijn.

Naar aanleiding van de bijeenkomst van de regionale regietafel die afgelopen vrijdag plaatsvond, heb ik de colleges van B&W geïnformeerd en ik heb er geen problemen mee dat die brief ook aan de Staten wordt voorgelegd, zodat men kennis kan nemen van de stand van zaken.

Met vele anderen heb ik geconstateerd dat de crisisopvang --ik doel nu op eind 2015-- door alle Zeeuwse gemeenten succesvol is opgepakt. Alle gemeenten hebben een bijdrage geleverd om voor 24 uur crisisopvang te organiseren. Verder kan worden geconstateerd dat Zeeland écht heeft bijgedragen aan de realisatie van noodopvang waar

vluchtelingen voor wat langere tijd konden worden gehuisvest. Zoals bekend is, is dat in de Zeelandhallen in Goes en in Terneuzen gebeurd. Met betrekking tot de voorbereiding van de reguliere opvang constateer ik dat alle Zeeuwse gemeenten voorbereidingen hebben getroffen of aan het treffen zijn. Zij hebben de bereidheid uitgesproken om een bijdrage te leveren, maar de plannen zijn nog niet in uitvoering.

De rijksoverheid en de VNG hebben geconstateerd dat de reguliere opvang die er in Nederland al is, én de plannen die al op verschillende plekken in het land in uitvoering zijn, voldoende capaciteit opleveren voor 2016 en 2017. Wat betekent dit voor Zeeland? Door de regionale regiegroep is gesteld: het is een goede zaak dat het COA in overleg met de gemeenten nagaat wat er op middellange termijn kan worden bijgedragen. De druk is er wat af, maar wij weten dat aan de reguliere asielopvang die wij in Zeeland hebben en houden, in Middelburg en in Goes, contracten verbonden zijn die in 2019-2020 zullen aflopen. Wij zullen dus tegen die tijd moeten nagaan wat dan het Zeeuwse aanbod kan zijn. Daarop gericht --wat kan er op middellange termijn worden gedaan?-- gaat het COA in gesprek met de gemeenten om na te gaan wat op grond van bestaande planvoorbereiding mogelijk is en wat de alternatieve mogelijkheden zijn.

Voorzitter. Wij moeten niet vergeten dat de instroom van asielzoekers heel grillig kan zijn. Op dit moment is er in Nederland voldoende opvangcapaciteit en men schat in dat dat ook voor 2017 voldoende zal zijn, mede gelet op capaciteit die er nog komt.

De buffer, waarover in de vragen wordt gesproken, is er op dit moment. Op landelijk niveau is er thans in de bestaande locaties sprake van meer uitstroom dan van instroom. Er is dus buffercapaciteit, ook in de reguliere opvangcentra.

Wat weten wij over de regionale spreiding? Voorzitter, op dit moment --in feite doen wij dat al jaren-- dragen wij bij met reguliere opvangcentra in Middelburg en Goes. Met het oog op de middellange termijn gaan wij na hoe Zeeland een bijdrage kan blijven leveren. Nogmaals, Rijk en VNG verwachten op dit moment dat er voor 2016 en 2017 voldoende locaties zijn, maar er kan ineens weer met betrekking tot de instroom een piek ontstaan.

De heer **Temminck** (GL). Voorzitter. Ik dank de commissaris voor zijn antwoord en de toezegging dat de brief waarover hij heeft gesproken, aan de Staten zal worden voorgelegd.

Voorzitter: de heer Polman

37. Resumptie van de besluiten; statengriffier gemachtigd

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten de resumptie van de besluiten aan de griffier over te laten.

38. Sluiting

De vergadering wordt te 16.00 uur gesloten.

Vastgesteld door Provinciale Staten van Zeeland in hun vergadering van 4 november 2016, onder nummer:

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter.

, griffier.